WYROK SĄDU (trzecia izba w składzie powiększonym)

z dnia 21 maja 2010 r. *

W sprawach połączonych T-425/04, T-444/04, T-450/04 i T-456/04

Republika Francuska, reprezentowana początkowo przez G. de Bergues'a, R. Abrahama oraz S. Ramet, następnie przez E. Belliard, G. de Bergues'a oraz S. Ramet, i wreszcie przez E. Belliard, G. de Bergues'a, A.L. Vendrolini oraz J.C. Niolleta, działających w charakterze pełnomocników,

strona skarżąca w sprawie T-425/04,

France Télécom SA, z siedzibą w Paryżu (Francja), reprezentowana początkowo przez adwokatów A. Gosseta-Grainville'a oraz S. Hautbourga, a następnie przez S. Hautbourga,

strona skarżąca w sprawie T-444/04,

* Język postępowania: francuski.

Bouygues SA, z siedzibą w Paryżu,

Bouygues Télécom SA, z siedzibą w Boulogne-Billancourt (Francja),

reprezentowane przez adwokatów J. Vogela, F. Sureau, D. Théophile'a oraz J. Blouet Gaillard,

strona skarżąca w sprawie T-450/04,

Association française des opérateurs de réseaux et services de télécommunications (AFORS Télécom), z siedzibą w Paryżu, reprezentowana przez adwokatów O. Frégeta, F. Herrenschmidt, M. Struysa oraz L. Eskenazi,

strona skarżąca w sprawie T-456/04,

przeciwko

Komisji Europejskiej, reprezentowanej początkowo przez C. Giolita oraz J. Buendíę Sierrę, a następnie przez C. Giolita oraz D. Grespana, działających w charakterze pełnomocników,

strona pozwana,

popieranej przez:

Republikę Francuską, reprezentowaną w sprawie T-450/04 przez E. Belliard, G. de Bergues'a, A.L. Vendrolini i J.C. Niolleta oraz w sprawie T-456/04 przez G. de Bergues'a, działających w charakterze pełnomocników,

interwenient w sprawach T-450/04 i T-456/04,

przez

Bouygues SA, z siedzibą w Paryżu,

oraz

Bouygues Télécom SA, z siedzibą w Boulogne-Billancourt,

reprezentowane przez adwokatów J. Vogela, F. Sureau, D. Théophile'a oraz J. Blouet Gaillard,

interwenienci w sprawie T-444/04,

oraz przez

France Télécom SA, z siedzibą w Paryżu, reprezentowaną początkowo przez adwokatów A. Gosseta-Grainville'a oraz S. Hautbourga, a następnie przez S. Hautbourga,

interwenient w sprawach T-450/04 i T-456/04,

mającej za przedmiot wnioski o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji 2006/621/WE z dnia 2 sierpnia 2004 r. dotyczącej pomocy państwa wdrożonej przez Francję na rzecz France Télécom (Dz.U. L 257, s. 11),

SĄD (trzecia izba w składzie powiększonym),

w składzie: J. Azizi (sprawozdawca), prezes, E. Cremona, I. Labucka, S. Frimodt Nielsen i K. O'Higgins, sędziowie,

sekretarz: E. Coulon,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 21 kwietnia 2009 r.,

wydaje następujący

Wyrok

Okoliczności powstania sporu

I — *Sytuacja finansowa France Télécom w latach 2001–2004*

1 Do 1990 r. działalność wykonywana przez France Télécom SA (zwaną dalej „FT") podlegała jednej z dyrekcji francuskiego ministère des Postes et Télécommunications

(ministerstwa poczt i telekomunikacji). FT została utworzona w 1991 r. jako osoba prawna prawa publicznego, a od dnia 31 grudnia 1996 r. posiada status spółki akcyjnej. Od października 1997 r. FT jest notowana na giełdzie. W okresie wydania decyzji będącej przedmiotem niniejszego sporu FT stanowiła grupę prowadzącą działalność w zakresie dostarczania sieci i świadczenia usług telekomunikacyjnych głównie we Francji, w szczególności w sektorze telefonii stacjonarnej, jak również – za pośrednictwem swych spółek zależnych Orange, Wanadoo i Equant – w sektorach telefonii ruchomej, Internetu, przesyłania danych i innych usług informacyjnych. W 2002 r. udział państwa francuskiego w kapitale FT wynosił 56,45%.

2 W dniu 31 grudnia 2001 r. FT wykazała w swoim sprawozdaniu finansowym za rok 2001 dług netto w wysokości 63,5 mld EUR oraz stratę w wysokości 8,3 mld EUR.

3 W dniu 30 czerwca 2002 r. dług netto FT sięgnął 69,69 mld EUR, z czego 48,9 mld EUR stanowiło dług obligacyjny, którego termin spłaty przypadał w latach 2003–2005. Owo zadłużenie obligacyjne było zasadniczo wynikiem nabyć dokonanych od 1999 r. przez FT, mających rozwinąć jej działalność w sektorze telefonii ruchomej, takich jak zakup operatora brytyjskiego Orange i nabycie części kapitału operatora niemieckiego Mobilcom.

4 W związku z sytuacją finansową FT francuski ministre de l'Économie, des Finances et de l'Industrie (minister gospodarki, finansów i przemysłu, zwany dalej „ministrem gospodarki") oświadczył w wywiadzie opublikowanym w dniu 12 lipca 2002 r. w dzienniku *Les Echos* (oświadczenie zwane dalej „oświadczeniem z dnia 12 lipca 2002 r."), co następuje:

„Jesteśmy akcjonariuszem większościowym, dysponującym 55% kapitału […]. Państwo akcjonariusz będzie postępować jak rozważny inwestor i gdyby [FT] miała

napotkać trudności, podejmiemy odpowiednie działania […] Powtarzam; gdyby France Télécom miała problemy z finansowaniem, co dzisiaj nie ma miejsca, państwo podejmie niezbędne decyzje celem ich przezwyciężenia. Podtrzymuje Pan pogłoskę o podwyższeniu kapitału… Nie, na pewno nie! Po prostu stwierdzam, że podejmiemy odpowiednie środki w stosownym czasie. Jeżeli zajdzie taka konieczność […]".

5 Zgodnie ze sprawozdaniem finansowym za okres sześciu miesięcy, opublikowanym w dniu 12 września 2002 r., obrót FT wzrósł o 10% w porównaniu z identycznym okresem w ramach roku obrachunkowego 2001, wynik eksploatacyjny przed amortyzacją (zwany dalej „Ebitda") wyniósł 6,87 mld EUR, co oznacza wzrost o 13,3% (dane historyczne) i o 9,8% (dane pro forma), a wynik operacyjny – 3,18 mld EUR, co oznacza wzrost o 15% (dane pro forma). Wyniki po odjęciu kosztów finansowych (1,75 mld EUR), ale przed odjęciem podatków oraz udziału akcjonariuszy mniejszościowych w zysku wyniosły, bez uwzględnienia okoliczności nadzwyczajnych, 718 mln EUR, podczas gdy w dniu 30 czerwca 2001 r. – 271 mln EUR. Operacyjny swobodny przepływ środków płynnych wyniósł 3,6 mld EUR, co oznacza wzrost o 15% w porównaniu z pierwszym semestrem 2001 r. Jednocześnie FT potwierdziła, że w dniu 30 czerwca 2002 r. jej skonsolidowane środki własne osiągnęły wartość negatywną 440 mln EUR.

6 W dniu 12 września 2002 r. władze francuskie ogłosiły publicznie, że przyjęły dymisję prezesa-dyrektora generalnego FT (zwanego dalej „dawnym prezesem FT").

7 W komunikacie prasowym z dnia 13 września 2002 r. dotyczącym sytuacji finansowej FT władze francuskie oświadczyły, co następuje:

„Po wyjątkowych stratach stwierdzonych w pierwszym półroczu [FT] stoi w obliczu poważnego niedostatku środków własnych. Taka sytuacja finansowa osłabia potencjał [FT]. Rząd [francuski] jest zatem zdecydowany w pełni wywiązać się ze swoich

obowiązków […] Przyjmując do wiadomości nową sytuację spowodowaną silnym pogorszeniem bilansu, [dawny prezes FT] złożył na ręce rządu [francuskiego] dymisję, która została przyjęta. Ta dymisja stanie się skuteczna podczas posiedzenia rady nadzorczej, które odbędzie się w najbliższych tygodniach i podczas którego zostanie przedstawiony nowy prezes […] Nowy prezes niezwłocznie zaproponuje radzie nadzorczej plan uzdrowienia bilansu umożliwiający oddłużenie [FT] i przywrócenie jej struktury finansowej przy zachowaniu jej strategicznych atutów. Państwo [francuskie] udzieli [FT] swego wsparcia przy realizacji tego planu i przyczyni się ze swej strony do zasadniczego zasilenia środków własnych [FT] według terminarza i zasad, jakie należy określić na podstawie warunków rynkowych. Do tego czasu państwo [francuskie] podejmie w razie konieczności środki pozwalające [FT] uniknąć wszelkich problemów z finansowaniem".

8 W dniu 2 października 2002 r. mianowano nowego prezesa-dyrektora generalnego FT (zwanego dalej „nowym prezesem FT"). Komunikat prasowy podający do wiadomości tę nominację ma następującą treść:

„Rada ministrów, na wniosek rady nadzorczej [FT], postanowiła mianować [nowego prezesa FT] […]. W tym celu nowy prezes bezzwłocznie zarządzi spis inwentarza [FT], którego wyniki zostaną przekazane radzie nadzorczej w następnych tygodniach i który stanowić będzie podstawę planu naprawy finansowej i rozwoju strategicznego, pozwalającego na zmniejszenie długu [FT] przy jednoczesnym wzmocnieniu jej atutów. W tym zakresie [nowy prezes FT] dysponować będzie wsparciem państwa akcjonariusza, które jest zdecydowane wywiązać się w pełni ze swoich obowiązków. Państwo [francuskie] udzieli pomocy przy realizacji działań służących poprawie sytuacji i przyczyni się ze swej strony do zasilenia środków własnych [FT] zgodnie z zasadami, które zostaną określone w ścisłej współpracy z prezesem [FT] i radą nadzorczą. Jak już wspomniano, w razie konieczności państwo [francuskie] podejmie w międzyczasie środki pozwalające [FT] uniknąć wszelkich problemów z finansowaniem".

9 W dniu 19 listopada 2002 r. władze francuskie przekazały Komisji „notę informacyjną", w której po pierwsze opisują aktualną sytuację finansową FT, podkreślając, że „jej wyniki operacyjne są doskonałe", a po drugie wskazują na swój zamiar uczestniczenia w rekapitalizacji FT na warunkach rynkowych, wyjaśniając zasady swego udziału w planie naprawczym FT. W owej nocie władze francuskie stwierdziły w szczególności, co następuje:

„Aby zagwarantować [FT] margines działania niezbędny, by zaatakować rynek na najlepszych warunkach i w najbardziej stosownym momencie, państwo [francuskie] jest skłonne antycypować swój udział w podwyższeniu kapitału w formie pożyczki akcjonariusza, która zostanie przekształcona w kapitał w chwili emisji nowych papierów wartościowych. Kwota tej pożyczki będzie odpowiadała w całości lub w części subskrypcji państwa [francuskiego] w ramach przyszłego podwyższenia kapitału i będzie mogła wynieść do 9 [mld EUR]. Owa pożyczka będzie tymczasowa, a jej przekształcenie w papiery wartościowe będzie obowiązkowe. Będzie ona realizowana jedynie w miarę potrzeb [FT]. Ponadto będzie ona odpłatna na warunkach rynkowych aktualnie obowiązujących, a odsetki zostaną zaliczone na kapitał.

By zapewnić swój udział w planie naprawczym [FT], państwo [francuskie] zamierza wykorzystać ERAP, państwowe przedsiębiorstwo przemysłowo-handlowe utworzone przez państwo [francuskie], które przyzna [FT] pożyczkę akcjonariusza i zostanie ważnym akcjonariuszem [FT], gdy owa pożyczka zostanie przekształcona na kapitał. Rzeczone przedsiębiorstwo państwowe zamieści swój udział publiczny w [FT] po stronie aktywów, a długi obligacyjne znajdą się po stronie pasywów. Wybór ERAP odzwierciedla wolę państwa [francuskiego] w zakresie jasnego określenia przyznanej korzyści majątkowej, wyodrębniając ją w ramach dedykowanej struktury".

10 W czasie posiedzenia rady nadzorczej FT w dniu 4 grudnia 2002 r. nowe kierownictwo FT przedstawiło plan działania zatytułowany „Ambition FT 2005" (zwany dalej „planem Ambition 2005"), zmierzający zasadniczo do zrównoważenia bilansu FT poprzez zasilenie środków własnych w wysokości 15 mld EUR.

11 Prezentacji planu Ambition 2005 towarzyszył komunikat prasowy ministra gospodarki z dnia 4 grudnia 2002 r., który ma następującą treść:

„Minister gospodarki […] potwierdza wsparcie państwa [francuskiego] dla planu działania zatwierdzonego przez radę nadzorczą [FT] w dniu 4 grudnia [2002 r.]. 1) Grupa [FT] stanowi zwartą jednostkę przemysłową osiągającą świetne wyniki. Jednak [FT] musi obecnie stawić czoła niezrównoważonej strukturze finansowej, zapotrzebowaniu na środki własne i średnioterminowe refinansowanie. Sytuacja ta wynika z niepowodzeń dawnych inwestycji, źle przeprowadzonych i realizowanych na granicy pęknięcia »bańki« finansowej, oraz – bardziej ogólnie – ze zmiany sytuacji rynkowej. Brak możliwości dla [FT] finansowania swego rozwoju w inny sposób niż poprzez zadłużenie pogorszył tę sytuację. 2) Państwo [francuskie], akcjonariusz większościowy, zwróciło się do nowego kierownictwa o przywrócenie równowagi finansowej [FT] przy zachowaniu integralności grupy […]. 3) Zważywszy na plan działania opracowany przez kierownictwo i na perspektywy zwrotu z inwestycji, państwo [francuskie] weźmie udział w zasileniu środków własnych w wysokości 15 mld EUR proporcjonalnie do swojego udziału w kapitale, czyli poprzez zainwestowanie 9 mld EUR. [Francuskie] państwo akcjonariusz zamierza w ten sposób postępować w charakterze rozważnego inwestora. Do [FT] należeć będzie określenie zasad i dokładnych terminów dotyczących zasilenia jej środków własnych. Rząd [francuski] chce, aby ta operacja przebiegała ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji akcjonariuszy indywidualnych oraz akcjonariatu pracowniczego [FT]. Aby stworzyć [FT] możliwość rozpoczęcia operacji rynkowej w najbardziej odpowiednim momencie, państwo [francuskie] jest gotowe antycypować swój udział w zasileniu środków własnych poprzez oddanie do dyspozycji [FT] tymczasowej pożyczki akcjonariusza, odpłatnej na warunkach rynkowych. 4) Na rzecz ERAP, państwowego przedsiębiorstwa przemysłowo-handlowego, przeniesiony zostanie cały udział państwa [francuskiego] w [FT]. Aby sfinansować udział państwa [francuskiego] w zasileniu środków własnych [FT], ERAP zadłuży się na rynkach finansowych".

12 W dniach 11 i 12 grudnia 2002 r. FT ogłosiła dwie kolejne emisje obligacji na łączną kwotę 2,9 mld EUR.

13 W dniu 20 grudnia 2002 r. Entreprise de recherches et d'activités pétrolières (ERAP) przekazała FT parafowany i podpisany projekt umowy pożyczki akcjonariusza. FT nie podpisała tego projektu umowy i pożyczka akcjonariusza nigdy nie została wykonana.

14 W dniu 15 stycznia 2003 r. FT zaciągnęła pożyczki w formie emisji obligacji na łączną kwotę 5,5 mld EUR. Owe pożyczki obligacyjne nie miały pokrycia w postaci zabezpieczenia lub gwarancji państwowej.

15 W dniu 10 lutego 2003 r. FT odnowiła część przypadającego do zapłaty kredytu konsorcjalnego w wysokości 15 mld EUR.

16 W dniu 4 marca 2003 r. operacja zasilenia środków własnych przewidziana w planie Ambition 2005 została rozpoczęta. W dniu 24 marca 2003 r. FT dokonała podwyższenia kapitału o 15 mld EUR. Państwo francuskie uczestniczyło w tej operacji w wysokości 9 mld EUR proporcjonalnie do swego udziału w kapitale FT. Kwota 6 mld EUR została zagwarantowana przez konsorcjum bankowe składające się z 21 banków. Owa operacja została zakończona w dniu 11 kwietnia 2003 r.

17 FT zamknęła rok obrachunkowy 2002 stratą w wysokości około 21 mld EUR i długiem pieniężnym netto sięgającym prawie 68 mld EUR. Sprawozdanie finansowe za rok obrachunkowy 2002 opublikowane przez FT w dniu 5 marca 2003 r. wskazywało na wzrost obrotów o 8,4%, wyniku eksploatacyjnego przed amortyzacją o 21,1% i wyniku eksploatacyjnego o 30,9%. W dniu 14 kwietnia 2003 r. państwo francuskie posiadało 58,9% kapitału FT, z czego 28,6% za pośrednictwem ERAP.

18 W dniu 31 lipca 2003 r. rząd francuski przyjął jako rada ministrów projekt ustawy przewidującej uchylenie obowiązku większościowego udziału publicznego w kapitale FT. Ów projekt ustawy został przyjęty przez francuskie zgromadzenie narodowe i wszedł w życie w dniu 31 grudnia 2003 r.

19 W dniu 1 września 2004 r. państwo francuskie zbyło około 10% kapitału FT za kwotę 5,2 mld EUR, zmniejszając w ten sposób swój udział w kapitale FT do 42,25%.

II — *Postępowanie administracyjne*

20 W dniu 4 grudnia 2002 r. Republika Francuska zgłosiła Komisji Wspólnot Europejskich, na podstawie art. 88 ust. 3 WE i art. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 659/1999 z dnia 22 marca 1999 r. ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania art. [88 WE] (Dz.U. L 83, s. 1), środki finansowe przewidziane w planie Ambition 2005, w tym projekt pożyczki akcjonariusza.

21 W dniu 22 stycznia 2003 r. Bouygues SA i Bouygues Télécom SA (zwane dalej razem „spółkami Bouygues"), dwie spółki prawa francuskiego, z których ostatnia prowadzi działalność na francuskim rynku telefonii ruchomej, złożyły do Komisji skargę w sprawie niektórych przypadków pomocy przyznanej przez państwo francuskie FT i Orange w ramach refinansowania FT. Skarga ta dotyczyła w szczególności po pierwsze zapowiedzi inwestycji państwa francuskiego w wysokości 9 mld EUR, a po drugie publicznych oświadczeń złożonych przez władze francuskie na rzecz FT od lipca 2002 r. (zwanych dalej „oświadczeniami złożonymi od lipca 2002 r.").

22 Pismem z dnia 31 stycznia 2003 r. Komisja poinformowała władze francuskie o swej decyzji o wszczęciu formalnego postępowania wyjaśniającego przewidzianego w art. 88 ust. 2 WE w sprawie środków finansowych planowanych na rzecz FT.

23 W dniu 12 marca 2003 r. decyzja o wszczęciu tego postępowania została opublikowana w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* (Dz.U. C 57, s. 5). Komisja wezwała w niej zainteresowane strony do przedstawienia uwag w przedmiocie rozpatrywanych środków.

24 Pismem z dnia 4 kwietnia 2003 r. władze francuskie przedstawiły swe uwagi w sprawie decyzji o wszczęciu postępowania i zakwestionowały zasadność wątpliwości wyrażonych w niej przez Komisję.

25 Pismem z dnia 11 kwietnia 2003 r. spółki Bouygues przedstawiły Komisji swe uwagi, podkreślając jednocześnie, iż ich skarga do Komisji z dnia 22 stycznia 2003 r. powinna być traktowana jako integralna część ich stanowiska w niniejszej sprawie. Ponadto Komisja otrzymała uwagi od wielu innych zainteresowanych stron, w tym od Association française des opérateurs de réseaux et services de télécommunications (francuskiego stowarzyszenia operatorów sieci i usług telekomunikacyjnych) (AFORS Télécom, zwanego dalej „AFORS") i FT. W szczególności FT i spółki Bouygues przedstawiły w toku postępowania administracyjnego szereg ekspertyz ekonomicznych i opinii prawnych.

26 W dniu 30 maja 2003 r. Komisja opublikowała ogłoszenie o zamówieniu na „świadczenie usług wsparcia przy dokonywaniu oceny zgodności pomocy finansowej przyznanej FT przez państwo francuskie z zasadą prywatnego inwestora działającego w warunkach gospodarki rynkowej oraz przy ewentualnej analizie ekonomicznej planu naprawczego FT". Owo zamówienie zostało udzielone w dniu 24 września 2003 r. konsultantowi, który sporządził raport ekonomiczny w dniu 28 kwietnia 2004 r. (zwany dalej „raportem z dnia 28 kwietnia 2004 r.").

27 Raportowi z dnia 28 kwietnia 2004 r. towarzyszył raport prawny z dnia 22 marca 2004 r. (zwany dalej „raportem z dnia 22 marca 2004 r."). Pismem z dnia 3 maja 2004 r. Komisja wysłała oba te raporty władzom francuskim, wzywając je do złożenia uwag.

III — *Zaskarżona decyzja*

A — *Doręczenie zaskarżonej decyzji*

28 W dniu 3 sierpnia 2004 r. Komisja doręczyła władzom francuskim decyzję 2006/621/WE z dnia 2 sierpnia 2004 r. dotyczącą pomocy państwa wdrożonej przez Francję na rzecz France Télécom (Dz.U. 2006, L 257, s. 11, zwaną dalej „zaskarżoną decyzją").

29 W dniu 30 sierpnia 2004 r. Komisja wysłała kopię zaskarżonej decyzji do FT i do spółek Bouygues.

30 W dniu 3 września 2004 r. Komisja wysłała kopię zaskarżonej decyzji do AFORS.

B — *Sentencja zaskarżonej decyzji*

31 Artykuł 1 zaskarżonej decyzji stanowi, że „kredyt akcjonariusza udzielony [pożyczka akcjonariusza udzielona] w grudniu 2002 r. przez [Republikę Francuską] na rzecz [FT] w formie linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR, osadzony[-a] w kontekście deklaracji formułowanych od lipca 2002 r., stanowi pomoc państwa niezgodną z zasadami wspólnego rynku".

32 Zgodnie z art. 2 zaskarżonej decyzji „pomoc, o której mowa w art. 1, nie może stanowić przedmiotu windykacji [odzyskania]".

C — *Ustalenia Komisji dotyczące sytuacji finansowej FT w okresie od czerwca 2002 r. do marca 2003 r.*

33 W ramach tytułu 3 zaskarżonej decyzji „Chronologiczny opis faktów i sytuacji finansowej [FT]" Komisja dokonała zasadniczo ustaleń przedstawionych poniżej.

34 W pierwszej kolejności, jeśli chodzi o sytuację finansową FT, Komisja stwierdziła, że od czerwca 2002 r. FT charakteryzowała się „poważnymi problemami strukturalnymi i niezrównoważonym bilansem" (motyw 17 zaskarżonej decyzji). Komisja wskazała w tym względzie po pierwsze na gwałtowne pogorszenie się ratingu FT w pierwszej połowie 2002 r., co wynika z ogłoszeń agencji ratingowych, takich jak Standard & Poor's (zwanej dalej „S & P"), Moody's oraz Fitch Ratings (motywy 20–27 zaskarżonej decyzji), a po drugie – na podstawie analizy „credit spreads" (różnic stóp oprocentowania obligacji) FT – na „spread inversion", to znaczy wzrost ryzyka związanego z jej bardzo krótkoterminowym zadłużeniem, w szczególności na początku lipca 2002 r., w porównaniu z wagą ryzyka związanego z jej średnio- i długoterminowym zadłużeniem. „Spreads" dotyczące długu przedsiębiorstwa odpowiadają bowiem dokonanej przez rynki ocenie ryzyka związanego z jej zdolnością do wypełniania spoczywających na niej obowiązków zapłaty odsetek i zwrotu kredytów w terminie i są one normalnie wyższe dla zadłużenia długoterminowego niż dla zadłużenia krótkoterminowego. Owe „spreads" wpływają tym samym na waloryzację obligacji, jak również na wysokość odsetek wymagalnych w przypadku emisji nowych obligacji. Zdaniem Komisji takie zwiększenie ryzyka znalazło potwierdzenie w spadku cen obligacji FT w czerwcu i lipcu 2002 r., odzwierciedlającym w ten sposób mniejszą wartość długu FT ze względu na zwiększone ryzyko niewykonania zobowiązań postrzegane przez rynek (motywy 28–31 zaskarżonej decyzji). Ponadto Komisja wskazała na znaczący spadek kursu akcji FT w pierwszej połowie 2002 r., który osiągnął najniższy poziom po raz pierwszy w dniu 27 czerwca 2002 r. (7,79 EUR) i po raz drugi w dniu 30 września 2002 r. (6,01 EUR) (motyw 35 zaskarżonej decyzji).

35 W drugiej kolejności Komisja stwierdziła zasadniczo, że w chwili złożenia oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. wszelka dodatkowa obniżka ratingu zadłużenia FT spowodowałaby utratę przez nią pewnego poziomu inwestycyjnego (investment grade) oraz że agencje ratingowe S & P i Moody's były gotowe obniżyć ów rating do poziomu „junk bond" (obligacji spekulacyjnej) (motyw 37 zaskarżonej decyzji).

36 W komunikacie prasowym z dnia 12 lipca 2002 r. S & P wskazała jednak (motywy 37, 38 zaskarżonej decyzji), co następuje:

„FT mogłaby napotkać pewne trudności z refinansowaniem swego długu obligacyjnego z terminem zapadalności [w 2003 r.]. Niemniej jednak wskazówka państwa [francuskiego] utrzymuje ocenę FT na [pewnym] poziomie inwestycyjnym […]. Państwo francuskie – będące w posiadaniu 55% udziałów [kapitału FT] – wyraźnie zaznaczyło [wobec S & P], że będzie postępować jak ostrożny [rozważny] inwestor i że podejmie adekwatne postanowienia, w przypadku gdyby FT miała napotkać trudności. Rating długoterminowy [FT] obniżony do BBB- […]".

37 W motywie 212 zaskarżonej decyzji Komisja wyjaśniła, że już w dniu 24 czerwca 2002 r. Moody's obniżyła rating FT do poziomu bezpośrednio poprzedzającego poziom „junk bond". Ponadto w motywie 221 i w przypisie 142 rzeczonej decyzji Komisja oparła się na raporcie Deutsche Bank z dnia 22 lipca 2002 r., którego następujące fragmenty przytoczyła i skomentowała:

„W dniu 12 lipca 2002 r. S & P obniżyła rating [FT] do BBB- […]. Agencja nie spodziewa się już, że [FT] osiągnie swój cel 3,5 x dług netto/Ebitda w 2003 r., lecz przyznała stabilną perspektywę niskiemu ratingowi [w postaci] potrójne[go] B. Wydaje się, że

stabilna perspektywa jest podtrzymana przez [komunikat prasowy S & P o następującej treści:] »Państwo francuskie – będące w posiadaniu 55% udziałów [kapitału FT] – wyraźnie zaznaczyło [wobec S & P], że będzie postępować jak ostrożny [rozważny] inwestor i że podejmie adekwatne postanowienia w przypadku, gdyby FT miała napotkać trudności«. Podkreślmy, że S & P utrzymywała na początku, kiedy obniżyła rating [FT] na BBB w czerwcu, iż nie wcieli nadzwyczajnego wsparcia ze strony rządu francuskiego do swych ratingów. Od tego czasu wydaje się, że agencja zmieniła zdanie, deklarując, iż wnioski statusu obserwacyjnego – creditwatch status – »są następstwem analizy środków płynnych [FT] pod koniec 2003 r. oraz [badania] potencjalnego udziału państwa francuskiego na rynku telekomunikacji we Francji« (s. 19). »[FT] skorzystała na wzrastającym zaufaniu rynku [ze względu na fakt], iż rząd [francuski] w taki lub w inny sposób wesprze kredyt« (s. 20). »Nie możemy ignorować faktu, że FT jest w większości własnością państwa francuskiego i że niedawne komentarze francuskiego ministerstwa finansów upewniły inwestorów co do tego, że płynność będzie zapewniona«. (s. 54). »Jednakże […] sądzimy, że [FT] ostatecznie znajdzie potrzebne jej środki płynne za pośrednictwem rzeczone[go] '[wsparcia] implicite państwa' [francuskiego]. Mogłoby to przybrać formę pożyczek na warunkach rynkowych, udzielonych przez banki lub rząd [francuski]« (s. 21). Jednakże »jaka jest cena rynkowa tego, powiedzmy, nowego długu w kwocie 10 miliardów za kredyt [w przypadku wiarygodności kredytowej] BBB-? Jaki jest rzeczywisty koszt długu [w wysokości] 10 miliardów EUR dla firmy, która nie jest naprawdę BBB- i która jest po prostu oceniana w ten sposób ze względu na wsparcie rządu? […] Sądzimy, że nie ma dobrej odpowiedzi na te pytania, ponieważ gdyby FT operowała w świecie rzeczywistym, nie byłaby ona w stanie – naszym zdaniem – [przeprowadzić refinansowania bez konwersji długu na kapitał]« (s. 33, w tym samym rozumieniu patrz s. 54). A także »Wzmianka w prasie, że rząd francuski wesprze [FT], implikująca, że zaakceptuje on rolę 'pożyczkodawcy ostatniej [szansy]' [FT]. Wzmianka ta poprawiła w sposób znaczący cenę obligacji i akcji, przy czym akcje wzrosły o 90%, a obligacje – o 137 [punktów bazowych] w przeciągu dwóch tygodni, przede wszystkim dlatego, że spekulanci osłonili swoją pozycję« (s. 28). Należy podkreślić, że podczas swej ostatniej konferencji telefonicznej w sprawie obniżki kredytu [obniżenia wiarygodności kredytowej] FT agencja S & P oświadczyła że, ogólnie rzecz biorąc, przedsiębiorstwo generujące przepływ środków pieniężnych, przy stosunku dług do Ebitda równym cztery, zostałoby zakwalifikowane jako przedsiębiorstwo z kredytem [o wiarygodności kredytowej] BBB-, a więc na ostatni [pewny] poziom inwestyc[yjny]. Aktualny rating FT, BBB-, wydaje się o wiele mocniej opierać na obietnicy wsparcia rządu [francuskiego] odnośnie do zapewnienia płynności, niż na jej własnych podstawach".

Według obliczeń Deutsche Bank stosunek dług/Ebitda FT wyniósł 4,9 w drugim półroczu 2002 r. oraz 5,20 na dzień 31 grudnia 2002 r.

38 Komisja uznała na tej podstawie, że w lipcu 2002 r. FT była dotknięta kryzysem zaufania.

39 Dawny prezes FT oświadczył bowiem w prasie w dniu 16 września 2002 r., że „obniżka ratingu uniemożliwia refinansowanie rozważane" przez FT oraz że „obniżka ratingu pod koniec czerwca [2002 r.] przypisanego zadłużeniu FT przez […] Moody's […] zamknęła [jej] dostęp do rynku" (przypis 131 do motywu 212 zaskarżonej decyzji; zob. również motyw 248 rzeczonej decyzji). Z przypisu 176 do motywu 252 zaskarżonej decyzji wynika ponadto, że podczas przesłuchania przed komisją śledczą biegłych rewidentów FT dawny prezes FT stwierdził, co następuje:

„Tak więc jest jedna kwestia, której nie brał pod uwagę najczarniejszy scenariusz: fakt, że dostęp do rynku kapitałów będzie dla nas zamknięty. Nigdy nie przewidywaliśmy takiej możliwości, ponieważ sądziliśmy, że jest oczywiste, iż obecność państwa [francuskiego] jako akcjonariusza większościowego nie pozwoliłaby rynkowi rozważać upadłości [FT], zresztą nawet bez konieczności deklarowania przez państwo [francuskie] swego wsparcia. Tę opinię podzielały prawie wszystkie podmioty [na] rynku, aż do dnia, kiedy jedna – i jedyna – z trzech agencji ratingowych [zdecydowała], że [FT] znalazła się na granicy niewypłacalności i zmieniła [jej rating, zamykając] [FT] z dnia na dzień wszelki dostęp do rynku […] Kiedy [w czerwcu 2002 r.] ta jedyna agencja ratingowa przedstawiła swoją opinię i kiedy dostęp do rynku został przed nami zamknięty, wiedziałem, że [ze względu na brak] możliwości zaciągania [dalszych] pożyczek [FT] stanie rok później, pod koniec pierwszego [półrocza] 2003 r., przed problemem płatności".

40 Z jednej strony ów kryzys zaufania został potwierdzony przez nowego prezesa FT podczas przesłuchania w dniu 11 grudnia 2002 r. przed komisją spraw gospodarczych zgromadzenia narodowego; protokół tego przesłuchania (przypis 32 do motywu 39 zaskarżonej decyzji) ma następujące brzmienie:

„[Nowy prezes FT] zauważył, że wprowadzony w życie plan finansowy nie był przestrzegany i na początku 2001 r. uległ pogorszeniu, tak że kryzys płynności był przewidywany na lato 2003 r. […] Zadeklarował [on], że zagrożone wstrzymaniem płatności [FT] znalazło się w stanie szoku […] z powodu wielkości swego zadłużenia, skoro musiało znaleźć środki płynne, żeby spłacić 15 miliardów EUR w 2003 r. i następnie w 2004 r. oraz 20 miliardów EUR w 2005 r.".

41 Z motywu 248 zaskarżonej decyzji wynika, że podczas przesłuchania w dniu 5 grudnia 2002 r. przed komisją finansów francuskiego senatu nowy prezes FT stwierdził, że „[w] obliczu gigantycznego zadłużenia wydaje się, że [FT] nie oszacowało sytuacji grupy, której notowania spadały oraz która nie miała już dostępu do rynków kapitałowych".

42 Z drugiej strony francuski senat stwierdził w opinii przedstawionej w dniu 21 listopada 2002 r. w imieniu komisji spraw gospodarczych i planowania, że obniżka ratingu FT do niższego poziomu pogłębiłaby kryzys zarządzania jej zadłużeniem krótkoterminowym (motyw 39 zaskarżonej decyzji), używając następujących słów:

„Tak więc w perspektywie czerwca 2003 r. problemy finansowe FT mogłyby stać się decydujące, a nawet »nie do rozwikłania« […]. Jeśli do tego czasu [FT] nie odzyska dostępu do rynku (z powodu krzywdzącego ratingu), państwo [francuskie] stanie przed koniecznością znalezienia instrumentów wspierających [FT] w refinansowaniu".

43 Z motywów 245 i 246 zaskarżonej decyzji wynika również w szczególności, że zgodnie z raportem JP Morgan z dnia 2 grudnia 2002 r. FT nie byłaby w stanie – bez

wsparcia państwa – pozyskać nowych środków na rynku, by refinansować swój dług. Ów raport wskazuje w tym względzie, co następuje:

„Nadal odbieramy profil FT w ujęciu ryzyko/dochód jako nieatrakcyjny, oczekując na wynik rewizji strategicznej […]. Chociaż widzimy dużą możliwość, aby FT obniżyła swoje koszty i osiągnęła [bardzo] wysoką rentowność, i nawet jeśli prezes-dyrektor generalny cieszy się solidną reputacją, rola rządu [francuskiego] jest wiodąca przy nadaniu przedsiębiorstwu FT elastyczności, której potrzebuje. W tym okresie ryzyko związane z płynnością utrzymuje się i naszym zdaniem podwyższenie kapitału jest tylko kwestią czasu […]. Rola rządu [francuskiego] w refinansowaniu i zmniejszaniu długu znów będzie wiodąca. Jednakże w obliczu zniechęcających terminów zapadalności refinansowania w roku 2003 FT oraz agencje ratingowe na krótko skoncentrowały się na ryzyku utraty płynności i refinansowaniu [FT]. Bez interwencji rządu [francuskiego] byłoby to niemożliwe – przyznała to nawet sama [FT] podczas konferencji telefonicznej w trzecim kwartale".

44 W obliczu tej sytuacji agencje ratingowe utrzymały jednak rating FT na pewnym poziomie inwestycyjnym, uwzględniając oświadczenia władz francuskich (motyw 39 zaskarżonej decyzji). Ponadto z motywu 222 zaskarżonej decyzji wynika, że zgodnie z jednym z warunków przewidzianych w protokołach uzgodnień podpisanych w dniach 11 i 12 września 2002 r. między państwem francuskim a grupą banków uczestniczących w operacji rekapitalizacji „[u]trzymani[e] przez agencje ratingowe Moody's i [S & P] [przynajmniej] aktualnych ratingów ([pewny] poziom inwestycyjny) długu długoterminowego [FT] […] zostanie [powtórzone jako warunek] w umowie dotyczącej poręczenia i lokaty". Wreszcie jeden z banków uczestniczących, Morgan Stanley, oświadczył w dniu 12 września 2002 r. w przedmiocie swego udziału w podwyższeniu kapitału FT (przypis 147 do motywu 222 zaskarżonej decyzji), co następuje:

„Oceniamy, że rozpatrywana operacja w obecnych warunkach będzie trudna oraz że pozytywna reakcja rynków na deklaracje i komunikaty, które zostaną opublikowane w końcu tygodnia, będzie jednym z kluczowych elementów dla stworzenia warunków niezbędnych do realizacji tej operacji".

45 W trzeciej kolejności, zważywszy na sytuację finansową FT we wrześniu 2002 r. (motywy 40–49 zaskarżonej decyzji), a w szczególności na komunikaty prasowe władz francuskich z dnia 13 września 2002 r. (zob. pkt 7 powyżej) i z dnia 2 października 2002 r. (zob. pkt 8 powyżej), agencje ratingowe zmieniły swą ocenę dotyczącą zarządzania zadłużeniem FT i zwróciły uwagę na wzrost zaufania na rynku.

46 Tak więc Moody's zmieniła perspektywę długu FT z negatywnej na stabilną z racji potwierdzenia przez państwo francuskie zobowiązania wsparcia dla FT (motyw 52 i przypis 45 zaskarżonej decyzji), oświadczając w komunikacie prasowym z dnia 13 września 2002 r., co następuje:

„Zaufanie Moody's wzmocniła deklaracja rządu [francuskiego], który raz jeszcze potwierdził swoje silne wsparcie dla [FT]. Chociaż zaniepokojenie Moody's odnośnie do ogólnego poziomu ryzyka finansowego, a w szczególności odnośnie do niepewnej sytuacji płynności [FT], utrzymuje się, Moody's nabrała większego zaufania co do faktu, iż rząd francuski wesprze [FT] w przypadku, gdyby miał[a ona] napotkać trudności ze spłatą długu".

47 Podobnie w dniu 17 grudnia 2002 r. S & P wyjaśniła po pierwsze, że od lipca 2002 r. wsparcie władz francuskich było kluczowym czynnikiem wpływającym na utrzymanie ratingu FT na pewnym poziomie inwestycyjnym, a po drugie, że zapowiedź władz francuskich dotycząca pożyczki akcjonariusza i ich zobowiązanie do subskrypcji, proporcjonalnie do ich udziału w kapitale FT, w ramach operacji rekapitalizacji sięgającej 15 mld EUR stanowiły dowód tego wsparcia oraz znacznej ochrony wierzycieli FT (motyw 58; przypisy 52, 53 zaskarżonej decyzji).

48 Komisja stwierdziła ponadto, że po podwyższeniu kapitału FT w lutym i w marcu 2003 r. agencje ratingowe przestały uznawać wsparcie państwa francuskiego za kluczowy element decydujący o ratingu FT, podczas gdy owo wsparcie wydawało się jeszcze bardzo ważne dla S & P w dniu 17 grudnia 2002 r. i dla Moody's w lutym 2003 r. Tak więc Moody's oświadczyła (motyw 61; przypis 54 zaskarżonej decyzji):

„Rząd francuski stale potwierdzał swoje wsparcie dla [FT] oraz swoją intencję dostarczenia, w razie konieczności, wsparcia finansowego, aby złagodzić potencjalne problemy z płynnością. To wsparcie zostało uwydatnione oddaniem do dyspozycji [FT] […] linii kredytowej w wysokości 9 miliardów EUR na okres 18 miesięcy, oprocentowanej, płatnej wyłącznie w akcjach [FT]. Moody's włącza wsparcie państwa [francuskiego] do ratingu Baa3 […]. [R]yzyko finansowe związane ze znaczącym zadłużeniem [FT] nie odpowiada jej zakwalifikowaniu na poziom inwestycyjny (co kompensują dobre wyniki operacyjne i wsparcie rządu francuskiego wyrażone w sposób implicite)".

49 Ponadto rating FT dokonany przez S & P w dniu 14 maja 2003 r., to znaczy po podwyższeniu jej kapitału, opierał się wyraźnie na danych finansowych FT (motyw 61; przypis 54 zaskarżonej decyzji).

50 Zgodnie z motywem 247 zaskarżonej decyzji zwłaszcza raport Global Equity Research z dnia 20 lutego 2003 r. potwierdza fakt, że dopiero po oświadczeniach władz francuskich rynek kapitałowy umożliwił FT refinansowanie na odpowiednich warunkach. W myśl tego raportu „niecierpiące zwłoki problemy płynności zostały

rozwiązane: od momentu antycypacji udziału [państwa] w podwyższeniu kapitału o 15 miliardów EUR w formie linii kredytowej w wysokości 9 miliardów EUR FT ponownie miało dostęp do rynku obligacji dla zmniejszenia swych natychmiastowych ograniczeń płynności".

D — *Przedmiot zaskarżonej decyzji*

51 W ramach tytułu 6 zaskarżonej decyzji, „Przedmiot niniejszej decyzji", Komisja przypomniała na wstępie przedmiot zgłoszenia dokonanego przez Republikę Francuską, dotyczącego projektu pożyczki akcjonariusza, która miała być uruchomiona w ramach planu Ambition 2005. Następnie Komisja wskazała, że „[a]by zdecydować o zgodności rzeczonych środków z traktatem, zbadała [ona] wydarzenia związane z zawiadomieniem o tym projekcie, w tym deklaracje rządu z okresu od lipca do grudnia 2002 r." oraz że „środki przedstawione w zawiadomieniu nie mog[ły] podlegać analizie bez uwzględnienia [wspomnianych] oświadczeń". Składając bowiem te oświadczenia, władze francuskie wyraziły swą wolę podjęcia odpowiednich działań mających na celu rozwiązanie trudności finansowych FT. Projekt pożyczki akcjonariusza stanowił konkretyzację ich zamiarów wyrażonych wcześniej. Z materialnego punktu widzenia nie ma żadnego prawnego powodu, aby ograniczać badanie istotnych faktów tylko do takich faktów, które państwo francuskie postanowiło przywołać w zgłoszeniu. Pojęcie pomocy jest pojęciem obiektywnym i opiera się na realiach gospodarczych. Wynika stąd, że jeśli Komisja posiada wiedzę o wcześniejszych faktach, które są obiektywnie istotne, powinna je włączyć do swej analizy (motyw 185 zaskarżonej decyzji). Komisja dodaje, że wskazała w motywie 70 i w przypisie 40 decyzji o wszczęciu postępowania, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. mogły stanowić okoliczności podlegające uwzględnieniu w ramach prowadzonego przez nią dochodzenia (przypis 105 zaskarżonej decyzji).

52 W motywach 186 i następnych zaskarżonej decyzji Komisja streściła swoje podejście w następujący sposób:

„(186) W tym szczególnym wypadku Komisja stwierdza, iż środki podjęte w grudniu 2002 r., które stanowiły przedmiot zawiadomienia, zostały poprzedzone licznymi deklaracjami i działaniami władz francuskich od lipca [2002 r.]. Z jednej strony takie deklaracje i środki pozwalają lepiej zrozumieć racje i zakres środków z grudnia [2002 r.]. Z drugiej strony wcześniejsze deklaracje i działania tego rodzaju miały niewątpliwy wpływ na odbiór sytuacji FT przez rynki oraz podmioty gospodarcze w grudniu [2002 r.]. Jako że postępowanie podmiotów gospodarczych samo ulegało wpływom [wywieranym przez] postępowani[e] państwa, nie jest to parametr obiektywny dla [późniejszej] oceny postępowania państwa. Takie wcześniejsze interwencje powinny więc być brane pod uwagę podczas analizy występowania […] pomocy w działaniach z grudnia.

(187) Można wobec tego analizować kolejne deklaracje i kolejne działania władz francuskich, począwszy od lipca 2002 r., jako całość, w której moment konkretyzacji stanowiłyby środki podjęte w grudniu [2002 r.] (oddanie do dyspozycji kredytu [pożyczki] akcjonariusza), czyli środki, o których była mowa w zawiadomieniu […].

(188) Analiza omawianego przypadku, na pierwszy rzut oka, sugeruje przesunięcie w czasie pomiędzy przywilejami [korzyściami] dla przedsiębiorstwa, które szczególnie wyraźnie wystąpiły w lipcu [2002 r.], oraz potencjaln[ym] zaangażowanie[m] zasobów państwowych, które, jak wydaje się, bardziej wyraźnie wystąpiło w grudniu [2002 r.]. W istocie można by zakwalifikować deklaracje ministra gospodarki […] jako pomoc w zakresie, w jakim deklaracje te wywarły wyraźny wpływ na rynki i dostarczyły korzyści [FT]. Nie byłoby jednak łatwo określić w sposób niebudzący wątpliwości, czy deklaracj[a] z [dnia 12] lipca 2002 r. miał[a] charakter pozwalający przynajmniej na potencjalne zaangażowanie zasobów państwowych. W tym względzie Komisja dokładnie

przeanalizowała liczne argumenty prawne wykazujące z jednej strony, że tego rodzaju oświadczenia publiczne były równoznaczne z gwarancją państwa z prawnego punktu widzenia, a z drugiej, że zaangażowały reputację państwa w powiązaniu z kosztami ekonomicznymi w razie niedotrzymania zobowiązania. Ujęte w całości elementy te mogły być ujmowane [postrzegane] jako stwarzające rzeczywiste ryzyko narażenia zasobów państwa (bądź skutkiem zaangażowania odpowiedzialności […] państwa wobec inwestorów, bądź skutkiem zwiększenia kosztów przyszłych transakcji państwa). Teza, zgodnie z którą deklaracj[a] z [dnia 12] lipca 2002 r. stanowił[a] pomoc, jest wobec tego tezą nowatorską, ale prawdopodobnie niepozbawioną podstaw.

(189) Jednakże w danym przypadku Komisja nie dysponuje wystarczającymi elementami, aby na podstawie tej nowatorskiej tezy udowodnić w sposób niepodważalny występowanie pomocy. Natomiast ocenia ona, że może ustalić występowanie znamion pomocy, stosując bardziej tradycyjne podejście opierając[e] się na działaniach z grudnia, które były przedmiotem zawiadomienia.

(190) W istocie z jednej strony występowanie zaangażowania zasobów państwowych jest oczywiste w grudniu [2002 r.]. Z drugiej strony istnienie przywileju [korzyści] dla [FT] w grudniu jest równie ewidentne od momentu, gdy uwzględni się wpływ wcześniejszych deklaracji i działań [na rynki].

(191) W tym względzie »zasada prywatnego inwestora w gospodarce rynkowej« nie może wchodzić w grę dla uzasadnienia [tej] interwencji z grudnia [2002 r.], jak utrzymują władze francuskie, gdyż postępowanie podmiotów gospodarczych w grudniu znajdowało się wyraźnie pod wpływem wcześniejszych, trwających od lipca [2002 r.], manipulacji [działań] i deklaracji rządu. O ile można wątpić, czy deklaracje [złożone od] lipca [2002 r.] były wystarczająco konkretne, aby stanowić pomoc samą w sobie, nie pozostawia wątpliwości fakt, że deklaracje te były bardziej niż wystarczające, aby »skazić« postrzeganie

[przez] rynk[i] i wpłynąć na późniejsze postępowanie podmiotów gospodarczych. Jeśli tak jest w tym przypadku, to nie można przyjmować tego zachowania podmiotów gospodarczych jako neutralnego punktu odniesienia, aby następnie oceniać zachowanie państwa [francuskiego]. Domniemanie oparte na »zasadzie inwestora prywatnego w gospodarce rynkowej« nie może bowiem opierać się na sytuacji rynkowej, jaka miała miejsce w grudniu [2002 r.], lecz powinn[o] w logiczny sposób oprzeć się na sytuacji rynkowej nieskażonej wpływem wcześniejszych deklaracji".

E — *Zastosowanie art. 87 ust. 1 WE oraz zasady rozważnego inwestora prywatnego działającego w warunkach gospodarki rynkowej*

53 W ramach tytułu 7 zaskarżonej decyzji, „Ocena rozważanych środków w odniesieniu do art. 87 ust. 1 [WE]", Komisja wskazała w szczególności (motyw 194 zaskarżonej decyzji), co następuje:

„[K]redyt [pożyczka] akcjonariusza (stanowiący[-a] antycypację udziału państwa [francuskiego] w rekapitalizacji [FT]) przyznaje korzyść na rzecz FT, gdyż umożliwia jej zwiększenie środków finansowych i upewnienie rynku co do jej zdolności sprostania płatnościom. Chociaż umowa [w sprawie pożyczki akcjonariusza] nigdy nie została podpisana, stworzenie wrażenia dla rynku pojawienia się prawdopodobieństwa otrzymania tego rodzaju kredytu [pożyczki] […] może przynieść korzyść FT, ponieważ rynek odebrał sytuację finansową [FT] jako bardziej stabilną […]. Mogło to mieć wpływ na warunki [zaciągania pożyczek przez FT]".

54 Komisja stwierdziła w dalszej kolejności (motyw 195 zaskarżonej decyzji), co następuje:

„[F]akt, iż korzyść wynika ze zobowiązania państwa powodującego potencjalny, lecz nie natychmiastowy transfer zasobów, nie wyklucza tego, iż taka korzyść zostanie przyznana właśnie przy pomocy […] zasobów [państwowych]. [»W tym względzie należy zaznaczyć […], że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem nie jest konieczne wykazywanie we wszystkich przypadkach, że miało miejsce przeniesienie zasobów państwowych, żeby można było uznać korzyść przyznaną jednemu przedsiębiorstwu lub kilku przedsiębiorstwom za pomoc państwa w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE«] [przypis 113: wyrok Trybunału z dnia 16 maja 2002 r. w sprawie C-482/99 Francja przeciwko Komisji, Rec. s. I-4397, pkt 36; zob. również wyroki Trybunału: z dnia 15 marca 1994 r. w sprawie C-387/92 Banco Exterior de España, Rec. s. I-877, pkt 14; z dnia 19 maja 1999 r. w sprawie C-6/97 Włochy przeciwko Komisji, Rec. s. I-2981, pkt 16]. I tak nawet korzyść przyznana za pośrednictwem dodatkowego potencjalnego obciążenia dla państwa stanowi pomoc państwa od momentu, gdy zakłóca ona konkurencję i wymianę handlową między państwami członkowskimi [przypis 114: wyrok Trybunału z dnia 1 grudnia 1998 r. w sprawie C-200/97 Ecotrade, Rec. s. I-7907, pkt 43; wyrok Sądu z dnia 13 czerwca 2000 r. w sprawach połączonych T-204/97 i T-270/97 EPAC przeciwko Komisji, Rec. s. II-2267, pkt 80]".

55 Takie „dodatkowe potencjalne obciążenie" zasobów państwowych zostało „stworzone w efekcie zapowiedzi udostępnienia kredytu [pożyczki] akcjonariusza sprzężonego[-ej] ze spełnieniem warunków wstępnych takiego udostępnienia […], stworzenia na rynku wrażenia, iż kredyt ten [pożyczka ta] został[-a] rzeczywiście udostępniony[-a] […] i wreszcie przesłania FT umowy kredytowej [umowy pożyczki] parafowanej i podpisanej przez ERAP". Nawet jeśli ta umowa nigdy nie została podpisana przez FT, nie oznacza to jednak, że nie doszło do potencjalnego zaangażowania zasobów państwowych. Komisja uważa po pierwsze, że „w zakresie, w jakim dokument ten stanowił propozycję kontraktową i […] dopóki nie został[…] odwołany, FT mogła złożyć swój podpis w każdej chwili, przyznając sobie w ten sposób prawo natychmiastowego przelania kwoty 9 miliardów EUR", a po drugie, że „[p]aństwo [francuskie], nie mogąc o tym nie wiedzieć, musiało w konsekwencji trzymać do dyspozycji FT za pośrednictwem ERAP odpowiednią wysokość środków" (motyw 196 zaskarżonej decyzji). Komisja musiała zatem zbadać, czy korzyść przyznana w ten sposób FT była zgodna

z zasadą rozważnego inwestora prywatnego oraz czy wpływała na konkurencję i wymianę handlową między państwami członkowskimi (motyw 197 zaskarżonej decyzji).

56 Stwierdziwszy, że korzyść przyznana FT zakłócała konkurencję lub groziła jej zakłóceniem i mogła wpływać na handel między państwami członkowskimi (motywy 198–201 zaskarżonej decyzji), Komisja zbadała w ramach tytułu 8, „Zasada ostrożnego [rozważnego] inwestora prywatnego w gospodarce rynkowej", kwestię, czy rzeczona zasada była przestrzegana, zważywszy na wszystkie oświadczenia złożone przez władze francuskie w miesiącach poprzedzających projekt pożyczki akcjonariusza (motywy 202 i nast. zaskarżonej decyzji).

57 W świetle oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. (zob. pkt 4 powyżej) i komunikatów prasowych władz francuskich z dnia 13 września, 2 października i 4 grudnia 2002 r. (zob. pkt 7, 8, 11 powyżej) Komisja uznała zasadniczo, że „[d]eklaracje te, jako całość, można [było] uznać za publiczne ogłoszenie intencji państwa [francuskiego], zgodnie z którą jeżeli [FT] miałoby problemy [z finansowaniem] lub trudności finansowe, państwo zrobi to co konieczne, aby zostały one przezwyciężone", oraz za przejaw jego zobowiązania w tym względzie. Owe publiczne oświadczenia – powtarzające się, zgodne ze sobą i które można przypisać państwu francuskiemu – są bowiem wystarczająco jasne, precyzyjne i kategoryczne, aby odzwierciedlić w wiarygodny sposób jego bezwarunkowe zobowiązanie, w szczególności w stosunku do wspólnoty finansowej i przemysłowej, która zrozumiała je w ten sposób (motywy 206–213, 217 zaskarżonej decyzji). Ponadto poza złożeniem tych publicznych oświadczeń władze francuskie skontaktowały się również z „głównymi podmiotami [na] rynku", takimi jak S & P (zob. pkt 35, 37 powyżej), by poinformować je o swych zamiarach i odzyskać szybko zaufanie rynku, zapobiegając w ten sposób obniżeniu ratingu zadłużenia FT do poziomu „junk bond" (motyw 212 zaskarżonej decyzji).

58 Takie oświadczenia mogą w zupełności zostać uznane przez rynek za wiarygodne, w związku z czym rodzą po stronie rynku oczekiwanie, że państwo francuskie „zrobi

wszystko, co konieczne dla rozwiązania wszelkich trudności finansowych FT". Komisja uważa, że [„j]eżeli państwo [francuskie] nie spełniłoby tego oczekiwania, wpłynęłoby to bezpośrednio na jego reputację [jako] właściciela, akcjonariusza lub zarządcy przedsiębiorstw notowanych na giełdzie bądź nie, jak też na jego pozycję jako emitenta obligacji celem sfinansowania długu publicznego". Tak więc owe oświadczenia wyrażają strategię opartą na reputacji państwa (motyw 217 zaskarżonej decyzji). W konsekwencji elementy te „mogą być uznane za realnie zagrażające zasobom państwowym" i „[t]eza, zgodnie z którą deklaracje […] składane od lipca 2002 r. stanowiły pomoc, jest […] tezą nowatorską, lecz prawdopodobnie nie pozbawioną podstaw" (motyw 218 zaskarżonej decyzji).

59 W motywie 219 zaskarżonej decyzji Komisja doszła jednak do wniosku, że nie może „w sposób niepodważalny ustalić na tej podstawie występowani[a] pomocy". Uznała ona „natomiast, że jest w stanie wykazać istnienie znamion pomocy w sposób bardziej tradycyjny w oparciu o działania z grudnia 2002 r., stanowiące przedmiot zawiadomienia". W tym względzie wystarczy „ustalić, że poprzednie deklaracje miały w grudniu realny wpływ na postrzeganie [przez] rynk[i], bez konieczności zakwalifikowania tych […] deklaracji jako będących same w sobie pomocą państwa".

60 Opierając się w szczególności na raporcie z dnia 28 kwietnia 2004 r., który wskazywał na nienormalny i istotny wzrost wartości akcji (w przedziale od 37,8% do 43,8%) i obligacji FT (w przedziale od 3,2% do 9,7%) w następstwie oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r., na komunikacie prasowym S & P z tego samego dnia (zob. pkt 35 powyżej), jak również na raporcie Deutsche Bank z dnia 22 lipca 2002 r. (zob. pkt 37 powyżej), Komisja stwierdziła, że „rynek uznał te oświadczenia za wiarygodną strategię zobowiązaniową państwa [francuskiego] celem wsparcia FT" (motywy 220–222 zaskarżonej decyzji).

61 Oświadczenia władz francuskich były bowiem decydujące dla utrzymania ratingu FT na pewnym poziomie inwestycyjnym, podczas gdy rating na poziomie „junk bond"

miałby ten skutek, że pożyczka akcjonariusza byłaby mniej prawdopodobna, a na pewno znacznie bardziej kosztowna (motyw 225 in fine zaskarżonej decyzji). W tym znaczeniu decyzja władz francuskich, by antycypować rekapitalizację FT poprzez przyznanie linii kredytowej, stanowiła konkretyzację ich oświadczeń (motyw 226 zaskarżonej decyzji).

62 Komisja uważa, że nie ma decydującego znaczenia fakt, iż operacja rekapitalizacji FT przeprowadzona w kwietniu 2003 r. była sukcesem oraz że pożyczka akcjonariusza nigdy nie została zrealizowana. Stosując kryterium rozważnego inwestora prywatnego, należy oprzeć się na elementach, którymi inwestor dysponuje w chwili podejmowania przezeń decyzji inwestycyjnej. Dlatego też sukces tej operacji w kwietniu 2003 r. nie może być brany pod uwagę przy ocenie postępowania państwa francuskiego w grudniu 2002 r. Ponadto w zakresie, w jakim oświadczenia władz francuskich wpłynęły na rynek i postępowanie podmiotów gospodarczych, Komisja nie może „opierać się na postępowaniu innych podmiotów gospodarczych celem oceny postępowania państwa, stosując w ten sposób kryterium współdziałania [współistnienia]". Komisja uważa bowiem, że „deklaracje państwa [francuskiego], [jakie zostały złożone w lipcu, a następnie zostały ponowione], zgodnie z którymi [zrobi] ono, co konieczne, aby umożliwić [FT] przezwyciężenie trudności finansowych […], zniekształcają analizę dotyczącą współdziałania [współistnienia] w zakresie, w jakim inwestorzy prywatni nie mogą, tutaj również, być postrzegani jako podmioty działające wyłącznie na podstawie sytuacji [FT] i to niezależnie od kwestii, czy deklaracje te [zawierają w sobie] pomoc państwa, czy też nie". Zastosowanie zasady rozważnego inwestora prywatnego nie może opierać się na sytuacji rynku z grudnia 2002 r., lecz musi logicznie oprzeć się „na sytuacji rynku nieskażonego poprzednimi deklaracjami i interwencjami" (motyw 227 zaskarżonej decyzji).

63 „[W]ydawać by się mogło" jednak, że gdy omawiane decyzje inwestycyjne są analizowane w kontekście sytuacji sprzed lipca 2002 r., to znaczy w świetle kryzysu finansowego i kryzysu zaufania, jaki FT przeżywała w tamtym okresie, i przy braku wszelkich środków i oświadczeń władz francuskich, nie przestrzegają one zasady rozważnego inwestora prywatnego (motyw 228 zaskarżonej decyzji). W tych okolicznościach jest

„nieprawdopodobne, aby inwestor prywatny, począwszy od lipca [2002 r.], utrzymywał [składał] deklaracje podobne do tych, jakie zostały sformułowane przez rząd francuski, a które mogłyby – z czysto ekonomicznego punktu widzenia – poważnie narazić jego wiarygodność i reputację, a z prawnego punktu widzenia byłyby w stanie zobowiązać go, począwszy od tej daty, do finansowego wspierania, w każdym wypadku, [FT]". Tak więc taki inwestor podjąłby samodzielnie i bez żadnej rekompensaty bardzo poważne ryzyko względem FT. Nawet akcjonariusz referencyjny, posiadający te same informacje co informacje, jakimi w tamtym czasie dysponowały władze francuskie, nie złożyłby oświadczenia w sprawie wsparcia dla FT w lipcu 2002 r. bez uprzedniego przeprowadzenia pogłębionego audytu jej sytuacji finansowej oraz niezbędnych środków naprawczych, by móc ocenić zakres ryzyka wynikającego z takiego działania. W każdym razie taki akcjonariusz referencyjny potrzebowałby udziału rynków finansowych, by naprawić sytuację FT. Tymczasem wspomniane rynki „nie wydawały się [w tym czasie] skłonne inwestować lub udzielać większych kredytów przedsiębiorstwu FT [lub darzyć FT dużym zaufaniem]" (motyw 229 zaskarżonej decyzji).

64 Z powyższego wynika, że „[kryterium] ostrożnego [rozważnego] inwestora prywatnego w gospodarce rynkowej nie [było] [spełnione]" i że „[w] konsekwencji korzyść przyznana przedsiębiorstwu FT za pośrednictwem projektu udzielenia kredytu [pożyczki] akcjonariusza – badanego w świetle poprzednich deklaracji i interwencji władz francuskich – stanowi[ła] pomoc państwa, nawet jeśli zakres tej korzyści [był] trudny do oszacowania" (motyw 230 zaskarżonej decyzji).

F — *Zgodność rozpatrywanej pomocy ze wspólnym rynkiem*

65 W ramach tytułu 9 zaskarżonej decyzji, „Zgodność pomocy", Komisja wskazała po pierwsze, że FT winna zostać uznana za przedsiębiorstwo przeżywające trudności w rozumieniu pkt 4–6 komunikatu Komisji w sprawie wspólnotowych wytycznych dotyczących pomocy państwa na rzecz wspomagania i restrukturyzacji przedsiębiorstw

przeżywających trudności (Dz.U. 1999, C 288, s. 2), a po drugie, że rozpatrywane środki pomocowe nie mogły zostać uznane za pomoc na ratowanie i restrukturyzację przedsiębiorstwa przeżywającego trudności, ponieważ nie spełniały one warunków udzielenia zgody przewidzianych w tychże wytycznych (motywy 231–255 zaskarżonej decyzji). Komisja uznała więc na podstawie art. 87 ust. 3 lit. c) WE oraz przywołanych powyżej wytycznych, że owe środki były niezgodne ze wspólnym rynkiem (motyw 256 zaskarżonej decyzji).

G — *Odzyskanie rozpatrywanej pomocy*

66 W ramach tytułu 10 zaskarżonej decyzji, „Windykacja [odzyskanie] pomocy", Komisja oświadczyła, że nie jest w stanie dokonać na tym etapie dokładnego obliczenia omawianej pomocy celem jej odzyskania zgodnie z art. 14 rozporządzenia nr 659/1999 (motywy 257–259 zaskarżonej decyzji).

67 Zdaniem Komisji „[p]omimo wszystkich tych wysiłków […] nie mogła [ona] otrzymać racjonalnej oceny wpływu finansowego »netto« notyfikowanych środków, która powinna zostać opracowana na bazie teoretycznego rachunku oddzielającego skutki deklaracji i działa[ń] przypisywanych państwu [francuskiemu] od każdego innego wydarzenia mogącego wpływać na sytuację FT bądź na postrzeganie tej sytuacji przez rynki". Komisja dodała, że „[n]ie wyda[wało] się również możliwe włączenie do [zaskarżonej] decyzji parametrów obliczeniowych wystarczająco dokładnych, aby móc dokonać rozstrzygającego rachunku w fazie wykonania [zaskarżonej] decyzji". Komisja uznała na tej podstawie, że „[w] tych szczególnych okolicznościach poszanowanie praw do obrony państwa członkowskiego mogłoby stanowić przeszkodę w odzyskaniu pomocy zgodnie z art. 14 ust. 1 rozporządzenia […] nr 659/1999, według którego

»Komisja nie wymaga windykacji [odzyskania] pomocy, jeżeli byłoby to sprzeczne z ogólną zasadą prawa wspólnotowego«" (motyw 261 zaskarżonej decyzji).

68 Komisja uważa, że wniosek ten jest również uzasadniony w świetle zasady ochrony uzasadnionych oczekiwań beneficjentów pomocy (motyw 262 zaskarżonej decyzji). Komisja wyjaśniła w tym względzie w motywach 263 i 264 zaskarżonej decyzji, co następuje:

„(263) Komisja wzięła pod uwagę deklaracje rządu [francuskiego] przy ocenie zgodności rozpatrywanych środków w rozumieniu [w świetle] zasad dotyczących pomocy państwa. Projekt kredytu [pożyczki] akcjonariusza, rozważany osobno, zostałby prawdopodobnie uznany [za] niestanowiący pomocy w rozumieniu traktatu. Jednak Komisja doszła do wniosku, że skutkiem deklaracji było przywrócenie zaufania na rynku w stosunku do [FT], wykluczając w ten sposób zastosowanie zasady ostrożnego [rozważnego] inwestora prywatnego oraz czyniąc z projektu kredytu [pożyczki] akcjonariusza materializację pomocy udzielonej FT. Komisja przyznaje, że po raz pierwszy chodzi o zbadanie kwestii, czy taki rodzaj postępowania stanowi pomoc. W zakresie, w jakim pomoc zależy zatem od postępowań poprzedzających notyfikację projektu kredytu [pożyczki akcjonariusza], gorliwy podmiot mógłby pokładać zaufanie w zasadnoś[ci] postępowania państwa członkowskiego, którego sprawa dotyczy, a które ze swojej strony w należytej formie zawiadomiło o projekcie kredytu [pożyczki]. Jak powiedział oskarżyciel publiczny [rzecznik generalny], Pan Darmon, w swoich konkluzjach [w swojej opinii] do [wyroku Trybunału z dnia 20 września 1990 r. w sprawie C-5/89 Komisja przeciwko Niemcom, Rec. s. I-3437], [»nie można pominąć wątpliwości, jakie mogą ogarnąć niektóre przedsiębiorstwa w obliczu 'nietypowych' form pomocy, żywionych co do tego, czy należy dokonać zgłoszenia, czy też nie«].

(264) Zamykając, Komisja wnioskuje, że FT miała podstawy, aby wierzyć, iż postępowanie [Republiki Francuskiej] nie stanowiło pomocy państwa. W świetle

powyższego Komisja uznaje, że w danym przypadku nakazanie windykacji [odzyskania] pomocy byłoby sprzeczne z ogólnymi zasadami prawa wspólnotowego".

Przebieg postępowania i żądania stron

I — *Sprawy T-425/04 i T-444/04*

69 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 13 października 2004 r. Republika Francuska wniosła skargę zarejestrowaną pod numerem T-425/04.

70 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 5 listopada 2004 r. FT wniosła skargę zarejestrowaną pod numerem T-444/04.

71 Republika Francuska i FT wnoszą do Sądu o:

— stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji;

— obciążenie Komisji kosztami postępowania.

72 Komisja wnosi do Sądu o:

— odrzucenie skarg jako niedopuszczalnych;

— tytułem żądania ewentualnego – oddalenie skarg jako bezzasadnych;

— obciążenie Republiki Francuskiej i FT kosztami postępowania.

73 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 25 października 2007 r. spółki Bouygues wniosły o dopuszczenie ich do udziału w sprawie T-444/04 w charakterze interwenientów popierających żądania Komisji.

74 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 20 listopada 2007 r. Komisja wskazała, że nie miała zastrzeżeń co do dopuszczenia spółek Bouygues do udziału w sprawie w charakterze interwenientów popierających jej żądania. Komisja zastrzegła sobie jednak prawo do przedstawienia stanowiska w przedmiocie spójności argumentów zaprezentowanych przez spółki Bouygues w ramach tej interwencji w stosunku do argumentów podniesionych przez nie na poparcie ich skargi w sprawie T-450/04 (zob. pkt 78 i nast.).

75 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 21 listopada 2007 r. FT wniosła do Sądu o uznanie tego wniosku o dopuszczenie do udziału w sprawie w charakterze interwenientów za niedopuszczalny i o obciążenie spółek Bouygues kosztami, a tytułem żądania ewentualnego – o ograniczenie tej interwencji do procedury ustnej.

76 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 4 grudnia 2007 r. FT wniosła o zachowanie w stosunku do spółek Bouygues poufności pewnych informacji zawartych w skardze i w replice, które złożono w ramach sprawy T-444/04.

77 Postanowieniem z dnia 30 stycznia 2008 r. prezes trzeciej izby Sądu uwzględnił wniosek spółek Bouygues o dopuszczenie ich – w ramach procedury ustnej – do udziału

w sprawie T-444/04 w charakterze interwenientów popierających żądania Komisji i zarządził przekazanie interwenientom jawnej wersji tymczasowej sprawozdania na rozprawę, zastrzegając późniejsze rozstrzygnięcie w przedmiocie zasadności wniosku FT o zachowanie poufności. Żadna ze stron nie podniosła zastrzeżeń co do treści tej jawnej wersji sprawozdania na rozprawę.

II — *Sprawa T-450/04*

78 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 9 listopada 2004 r. spółki Bouygues wniosły skargę zarejestrowaną pod numerem T-450/04.

79 Spółki Bouygues wnoszą do Sądu o:

— stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji;

— obciążenie Komisji kosztami postępowania.

80 Komisja wnosi do Sądu o:

— odrzucenie wniosku o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji jako niedopuszczalnego, a tytułem żądania ewentualnego – o oddalenie tego wniosku jako bezzasadnego;

— oddalenie wniosku o stwierdzenie nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji jako bezzasadnego;

— obciążenie spółek Bouygues kosztami postępowania.

81 Pismami złożonymi w sekretariacie Sądu w dniach 25 i 29 marca 2005 r. FT i Republika Francuska wniosły o dopuszczenie ich do udziału w sprawie T-450/04 w charakterze interwenientów popierających żądania Komisji. Postanowieniami z dnia 25 maja 2005 r. prezes trzeciej izby Sądu uwzględnił te wnioski. Interwenienci przedstawili swe uwagi, a spółki Bouygues i Komisja – odpowiedzi na te uwagi w wymaganym terminie.

82 Republika Francuska wnosi do Sądu o:

— oddalenie wniosku o stwierdzenie nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji jako bezzasadnego;

— obciążenie spółek Bouygues kosztami postępowania.

83 FT wnosi do Sądu o:

— oddalenie skargi jako bezzasadnej;

— obciążenie spółek Bouygues kosztami postępowania.

III — *Sprawa T-456/04*

84 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 12 listopada 2004 r. AFORS wniosła skargę zarejestrowaną pod numerem T-456/04.

85 AFORS wnosi do Sądu o:

— stwierdzenie nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji;

— obciążenie Komisji kosztami postępowania.

86 Komisja wnosi do Sądu o:

— odrzucenie wniosku o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji jako niedopuszczalnego;

— oddalenie wniosku o stwierdzenie nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji jako bezzasadnego;

— obciążenie AFORS kosztami postępowania.

87 Pismami złożonymi w sekretariacie Sądu w dniach 25 i 29 marca 2005 r. FT i Republika Francuska wniosły o dopuszczenie ich do udziału w sprawie T-456/04 w charakterze interwenientów popierających żądania Komisji. Postanowieniami z dnia 12 maja i z dnia 25 maja 2005 r. prezes trzeciej izby Sądu uwzględnił te wnioski. Interwenienci złożyli swe uwagi, a AFORS przedstawiła odpowiedź na te uwagi w wymaganym terminie.

88 Republika Francuska wnosi do Sądu o:

— oddalenie skargi;

— obciążenie AFORS kosztami postępowania.

89 FT wnosi do Sądu o:

— odrzucenie wniosku o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji jako niedopuszczalnego;

— oddalenie wniosku o stwierdzenie nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji jako bezzasadnego;

— obciążenie AFORS kosztami postępowania.

IV — *Środki organizacji postępowania, przekazanie sprawy izbie w składzie powiększonym, połączenie do łącznego rozpoznania*

90 Pismem z dnia 11 grudnia 2007 r. tytułem środków organizacji postępowania przewidzianych w art. 64 regulaminu Sądu, dotyczących spraw T-425/04, T-444/04 i T-450/04 Sąd po pierwsze wezwał Komisję do złożenia pewnych dokumentów, a po drugie zadał Republice Francuskiej, FT i Komisji pytania na piśmie, wzywając je do udzielenia odpowiedzi na piśmie. Strony te zastosowały się do tych środków organizacji postępowania w wyznaczonym terminie.

91 W dniu 13 lutego 2008 r. na podstawie art. 14 regulaminu Sądu i na wniosek trzeciej izby Sąd, po wysłuchaniu stron zgodnie z art. 51 tegoż regulaminu, postanowił przekazać cztery sprawy powiększonemu składowi orzekającemu.

92 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 15 kwietnia 2008 r. w ramach sprawy T-450/04 spółki Bouygues wniosły o połączenie spraw T-425/04, T-444/04, T-450/04

i T-456/04 do łącznego rozpoznania na podstawie art. 50 ust. 1 regulaminu. Pozostałe strony w tych sprawach przedstawiły swe uwagi w przedmiocie tego wniosku w wyznaczonym terminie.

93 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 14 maja 2008 r. FT wniosła na podstawie art. 50 ust. 2 regulaminu o zachowanie w stosunku do pozostałych stron w sprawach T-425/04, T-450/04 i T-456/04 poufności pewnych informacji zawartych w skardze oraz w replice, jak również pewnych załączników do skargi złożonych w ramach postępowania w sprawie T-444/04 i przekazała jawną wersję tych pism procesowych.

94 Postanowieniem prezesa trzeciej izby Sądu w składzie powiększonym z dnia 17 lutego 2009 r. sprawy T-425/04, T-444/04, T-450/04 i T-456/04 zostały połączone, zgodnie z art. 50 regulaminu Sądu, do celów procedury ustnej i wydania wyroku. Ponadto prezes trzeciej izby w składzie powiększonym postanowił po pierwsze, że zapoznanie się z pismami procesowymi w sprawach połączonych będzie ograniczone do jawnej wersji pism, a po drugie, że jawna wersja tymczasowa sprawozdań na rozprawę zostanie przekazana stronom, zastrzegając jednak późniejsze rozstrzygnięcie w przedmiocie zasadności wniosku FT o zachowanie poufności. Żadna ze stron nie podniosła zastrzeżeń w tym względzie.

V — *Procedura ustna*

95 Na podstawie sprawozdania sędziego sprawozdawcy Sąd (trzecia izba w składzie powiększonym) postanowił otworzyć procedurę ustną.

96 Podczas rozprawy w dniu 21 kwietnia 2009 r. wysłuchano wystąpień stron i ich odpowiedzi na pytania ustne postawione przez Sąd.

97 Na rozprawie Komisja wycofała swe pierwsze żądanie w sprawie T-456/04, aby Sąd odrzucił jako niedopuszczalny wniosek AFORS o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji, co zostało odnotowane w protokole z rozprawy.

Co do prawa

I — *W przedmiocie wniosku o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji*

A — *W przedmiocie zarzutów niedopuszczalności podniesionych w ramach spraw T-425/04, T-444/04, T-450/04 i T-456/04*

1. Argumenty stron

98 Komisja podnosi, że skargi w sprawach T-425/04 i T-444/04, jak również wniosek o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji w sprawie T-450/04 są niedopuszczalne ze względu na brak interesu prawnego.

99 Jeśli chodzi o skargi wniesione przez Republikę Francuską i FT, Komisja twierdzi, że te skarżące zostały zaspokojone i nie mają one interesu w stwierdzeniu nieważności całej zaskarżonej decyzji, ponieważ owa decyzja nie nakazuje odzyskania rozpatrywanej pomocy, mimo że uznaje ją za niezgodną ze wspólnym rynkiem.

100 Wprawdzie państwo członkowskie jest uprzywilejowanym skarżącym w rozumieniu traktatu i nie jest zobowiązane do wykazania, że sporny akt wywołuje skutki prawne względem niego, jednak powinno ono mieć istniejący i aktualny interes w stwierdzeniu nieważności tego aktu. W konsekwencji państwo członkowskie może wnieść skargę jedynie przeciwko aktom, które są dla niego niekorzystne, a mianowicie takim aktom, które mogą zmienić w istotny sposób jego sytuację prawną. Ponadto, aby określić, czy akt wywołuje skutki prawne, należy skupić się na jego istocie. Warunki te stosują się również a fortiori do każdej innej strony skarżącej, takiej jak FT i spółki Bouygues.

101 Jeśli chodzi o skargę wniesioną przez spółki Bouygues, Komisja wskazuje, że w ramach ich pierwszego zarzutu nieważności skarżące te zgadzają się z rozumowaniem dotyczącym zwłaszcza motywu 219 zaskarżonej decyzji. W rzeczywistości nie wnoszą one skargi na rzeczoną decyzję na tej podstawie, że uznaje ona zgłoszone środki za pomoc niezgodną ze wspólnym rynkiem, gdyż taka kwalifikacja leży w ich interesie i odpowiada ich żądaniom. Spółki te kwestionują zaskarżoną decyzję jedynie w zakresie, w jakim Komisja nie stwierdziła, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r., rozpatrywane łącznie lub oddzielnie, stanowią pomoc państwa. Artykuł 1 zaskarżonej decyzji spełnia więc oczekiwania spółek Bouygues i nie mają one istniejącego i aktualnego interesu w stwierdzeniu jego nieważności.

102 Zdaniem Komisji jedynie sentencja aktu może wywołać skutki prawne i w konsekwencji być niekorzystna. Oceny zawarte w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji nie mogą jako takie być przedmiotem skargi o stwierdzenie nieważności, mogą zaś być poddane kontroli zgodności z prawem sprawowanej przez sąd wspólnotowy tylko wtedy, gdy stanowią, jako uzasadnienie niekorzystnego aktu, niezbędne wsparcie sentencji tego aktu. Tak więc przyjmuje się, że decyzja, która spełnia oczekiwania

skarżącego, nie jest dla niego niekorzystna, i to bez uszczerbku dla praw osób trzecich zainteresowanych wniesieniem skargi o stwierdzenie nieważności tejże decyzji.

103 Komisja przytacza w tym względzie postanowienie Trybunału z dnia 28 stycznia 2004 r. w sprawie C-164/02 Niderlandy przeciwko Komisji, Rec. s. I-1177, pkt 18–25, zgodnie z którym skarga państwa członkowskiego będącego adresatem decyzji w dziedzinie pomocy państwa, która jest dla niego korzystna, ponieważ stwierdza zgodność niektórych środków pomocowych ze wspólnym rynkiem, jest niedopuszczalna ze względu na brak interesu prawnego. Zdaniem Trybunału sentencja tej decyzji nie wywoływała wiążących skutków prawnych mogących wpłynąć na interesy skarżącego, ponieważ nie zmieniała ona w sposób poważny i ewidentny jego sytuacji prawnej. Sytuacja, w której wydano owo postanowienie, różni się nieco od sytuacji leżącej u podstaw niniejszego sporu, jako że środki na rzecz FT zostały uznane za pomoc niezgodną ze wspólnym rynkiem. Jednak, po pierwsze, stwierdzając niemożność żądania odzyskania tej pomocy, zaskarżona decyzja spełnia oczekiwania Republiki Francuskiej i FT i ze względu na swój charakter ani nie zmienia ich sytuacji prawnej, ani nie jest dla nich niekorzystna. Po drugie, zważywszy, że art. 1 zaskarżonej decyzji uznaje środki na rzecz FT za pomoc niezgodną ze wspólnym rynkiem, spełnia on oczekiwania spółek Bouygues i również nie zmienia ich sytuacji prawnej ani nie jest dla nich niekorzystny. Spółki Bouygues nie kwestionują bowiem tej sentencji, ale ograniczają się do wniesienia o stwierdzenie nieważności oceny, że jedynie pożyczka akcjonariusza, rozpatrywana w kontekście oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., stanowi pomoc państwa. W każdym razie te cztery skarżące nie mają istniejącego i aktualnego interesu prawnego w rozstrzygnięciu niniejszego sporu, ponieważ uznawszy nawet ich żądania za zasadne, ich sytuacja prawna pozostanie bez zmian w razie stwierdzenia nieważności art. 1, i to niezależnie od motywów uzasadniających takie stwierdzenie nieważności.

104 Komisja, wspierana przez Republikę Francuską, dodaje, że wprawdzie nie kwestionuje interesu prawnego spółek Bouygues w stwierdzeniu nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji, uważa jednak, iż ich stanowisko jest wewnętrznie sprzeczne. W razie

zasadności wniosku spółek Bouygues o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji Sąd nie mógłby bowiem wydać rozstrzygnięcia w przedmiocie ich wniosku o stwierdzenie nieważności art. 2 rzeczonej decyzji. W takim przypadku pożyczka akcjonariusza nie stanowiłaby już pomocy wskazanej w art. 1, jaką należałoby uwzględnić przy stosowaniu art. 2 zaskarżonej decyzji. Owa wewnętrzna sprzeczność wzmacnia jedynie tezę Komisji, że spółki Bouygues nie mogą kwestionować art. 1 rzeczonej decyzji.

105 Ponadto ewentualny, oparty na zaskarżonej decyzji obowiązek zgłoszenia w przyszłości przez Republikę Francuską wszelkiego środka pomocowego podobnego do środka uznanego za pomoc w niniejszej sprawie nie prowadziłby – nawet gdyby obejmował pewne ciężary związane z postępowaniem – do zmiany jej sytuacji prawnej lub sytuacji prawnej FT, która wystarczyłaby do uznania ich istniejącego i aktualnego interesu prawnego. Znajduje to potwierdzenie w ww. w pkt 103 postanowieniu w sprawie Niderlandy przeciwko Komisji, w którym Trybunał nie uwzględnił istniejącego i aktualnego interesu państwa skarżącego, mimo że to państwo podniosło ów argument. Jeśli bowiem interes, na który powołuje się skarżący, dotyczy przyszłej sytuacji prawnej, winien on wykazać, że naruszenie tej sytuacji jest już w danej chwili pewne. Podobnie gdyby sąd krajowy miał wziąć pod uwagę zaskarżoną decyzję i miał wątpliwości co do jej zakresu, ów sąd dysponowałby możliwością skierowania do Trybunału pytania prejudycjalnego na podstawie art. 234 WE, tak że w każdym razie skarżące nie zostałyby w ogóle pozbawione – w razie ewentualnego sporu – możliwości dochodzenia swoich praw przed sądem krajowym.

106 Komisja oddala argument FT, że zaskarżona decyzja naraża ją na ryzyko zwrotu spornej pomocy, zważywszy w szczególności na skargi wniesione w sprawach T-450/04 i T-456/04. W niniejszej sprawie jedyne nawiązanie do skarg osób trzecich nie może samo w sobie uzasadniać interesu prawnego tej skarżącej. Zdaniem Komisji po pierwsze ewentualne skargi na poziomie krajowym są czysto hipotetyczne. Wprawdzie wdrożenie środków pomocowych było niezgodne z prawem przed wydaniem zaskarżonej decyzji, w tym również decyzji o nienakazaniu odzyskania rozpatrywanej pomocy, a sądy krajowe są zobowiązane chronić prawa jednostek, jednak bezsporne jest, że w niniejszej sprawie takie skargi nie zostały wniesione przed wydaniem

rzeczonej decyzji. Po drugie, jeśli chodzi o skargi wniesione w sprawach T-450/04 i T-456/04, Komisja wskazuje, że przy założeniu, że są one zasadne, jedynie nowa decyzja Komisji wydana celem wykonania wyroku zgodnie z art. 233 WE byłaby niekorzystna dla FT. Tymczasem jako że taka nowa decyzja nie została wydana, skarżąca ta nie jest zobowiązana do zwrotu ewentualnej pomocy niezgodnej ze wspólnym rynkiem.

107 Komisja dochodzi na tej podstawie do wniosku, że ani Republika Francuska, ani FT nie mają legitymacji do wniesienia skargi o stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji w sprawach T-425/04 i T-444/04. W sprawie T-450/04 Komisja wnosi o stwierdzenie niedopuszczalności wniosku spółek Bouygues o stwierdzenie nieważności art. 1 rzeczonej decyzji.

108 Republika Francuska, FT i spółki Bouygues wnoszą o oddalenie zarzutów niedopuszczalności podniesionych przez Komisję.

109 Spółki Bouygues uważają, że ich wniosek o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji jest dopuszczalny, ponieważ ów artykuł, rozpatrywany w związku z uzasadnieniem stanowiącym jego niezbędne wsparcie, zawiera w sposób dorozumiany, lecz bezsporny prawnie wiążącą odmowę uwzględnienia przez Komisję tezy Bouygues, zgodnie z którą oświadczenia złożone od lipca 2002 r. stanowiły same w sobie pomoc państwa.

110 Wreszcie, jeśli chodzi o skargę wniesioną przez AFORS w sprawie T-456/04, FT wnosi o stwierdzenie niedopuszczalności ewentualnego wniosku o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji. AFORS wyjaśnia w tym względzie, że jej skarga dotyczy wyłącznie art. 2 rzeczonej decyzji.

2. Ocena Sądu

a) Uwagi wstępne

111 Przede wszystkim należy stwierdzić, że w sprawach T-425/04 i T-444/04 Komisja kwestionuje interes prawny Republiki Francuskiej i FT we wniesieniu skargi na całą zaskarżoną decyzję, przy czym nie wyróżnia w tym względzie art. 1 i art. 2 tej decyzji. Natomiast w sprawie T-450/04 Komisja dokonuje takiego rozróżnienia w tym znaczeniu, że kwestionuje interes prawny spółek Bouygues wyłącznie w zaskarżeniu art. 1 zaskarżonej decyzji, ale nie w zaskarżeniu art. 2 tej decyzji.

112 Tak więc zdaniem Komisji art. 1 i 2 zaskarżonej decyzji stanowią elementy dające się rozdzielić celem stwierdzenia częściowej nieważności.

113 Sąd uważa, że taka sytuacja ma faktycznie miejsce w niniejszej sprawie.

114 Artykuł 2 zaskarżonej decyzji, który stwierdza, że pomoc uznana w art. 1 za niezgodną ze wspólnym rynkiem nie może być przedmiotem odzyskania, może podlegać odrębnemu stwierdzeniu nieważności, przy czym nie prowadzi to do zmiany zakresu art. 1 lub uzasadnienia, które stanowi jego istotne wsparcie (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 27 czerwca 2006 r. w sprawie C-540/03 Parlament przeciwko Radzie, Zb.Orz. s. I-5769, pkt 27, 28 i przytoczone tam orzecznictwo).

115 Ponadto fakt, iż ewentualne stwierdzenie nieważności całego art. 1 zaskarżonej decyzji na podstawie zarzutów podniesionych przez Republikę Francuską i przez FT

prowadziłoby bezwzględnie do nieważności art. 2, nie podważa okoliczności, że art. 2 daje się oddzielić, ponieważ owa nieważność nie ma wpływu na jego treść i jest niezależna od kwestii, czy nakazuje on odzyskanie czy też nie. Poza tym – jak spółki Bouygues stwierdziły podczas rozprawy – w razie stwierdzenia częściowej nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji na podstawie zarzutów podniesionych przez spółki Bouygues w sprawie T-450/04, które pozostawiłoby ważnym ustalenie, że pomoc jest niezgodna ze wspólnym rynkiem, art. 2 mógłby nadal być przedmiotem odrębnego stwierdzenia nieważności.

116 Następnie, jeśli chodzi o interes prawny, należy przypomnieć utrwalone orzecznictwo, zgodnie z którym skarga o stwierdzenie nieważności wniesiona przez osobę fizyczną lub prawną jest dopuszczalna tylko wówczas, gdy skarżący ma istniejący i aktualny interes w stwierdzeniu nieważności zaskarżonego aktu. Interes ten zakłada, że samo stwierdzenie nieważności takiego aktu będzie miało skutki prawne lub, używając innego sformułowania, że w wyniku skargi osoba, która ją wniosła, uzyska jakąś korzyść. Dlatego też akt, który uwzględnia w pełni interesy tej osoby, z definicji nie stanowi dla niej aktu niekorzystnego, a zatem osoba ta nie ma interesu w żądaniu stwierdzenia jego nieważności (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 11 marca 2009 r. w sprawie T-354/05 TF1 przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-471, pkt 84, 85 i przytoczone tam orzecznictwo).

117 W świetle tych zasad należy zbadać, czy Republika Francuska, FT i spółki Bouygues mają interes w stwierdzeniu nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji.

b) W przedmiocie interesu prawnego Republiki Francuskiej i FT w zaskarżeniu art. 1 zaskarżonej decyzji

118 W pierwszej kolejności, jeśli chodzi o interes prawny Republiki Francuskiej, należy przypomnieć, że traktat wprowadza wyraźne rozróżnienie między prawem do skargi o stwierdzenie nieważności przysługującym z jednej strony instytucjom i państwom

członkowskim, a z drugiej strony osobom fizycznym i prawnym, przy czym wszystkie państwa członkowskie mają prawo do zakwestionowania legalności decyzji Komisji w drodze skargi o stwierdzenie nieważności, a wykonywanie tego prawa nie wymaga udowodnienia interesu prawnego. Państwo członkowskie nie musi więc wykazywać, że zaskarżony przez nie akt Komisji wywołuje względem niego skutki prawne, aby jego skarga była dopuszczalna (postanowienie Trybunału z dnia 27 listopada 2001 r. w sprawie C-208/99 Portugalia przeciwko Komisji, Rec. s. I-9183, pkt 22, 23; wyroki Sądu: z dnia 10 kwietnia 2008 r. w sprawie T-233/04 Niderlandy przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-591, pkt 37; z dnia 22 października 2008 r. w sprawach połączonych T-309/04, T-317/04, T-329/04 i T-336/04 TV 2/Danmark i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-2935, pkt 63). Taki wniosek wynika również z przyjętej przez orzecznictwo definicji interesu prawnego (zob. pkt 116 powyżej), która dotyczy jedynie skarg wnoszonych przez osoby fizyczne lub prawne, a nie skarg instytucji lub państw członkowskich.

119 Ponadto – wbrew temu, co wydaje się twierdzić Komisja – pojęcie interesu prawnego nie może być mylone z pojęciem aktu zaskarżalnego, zgodnie z którym aby akt mógł być przedmiotem skargi o stwierdzenie nieważności, powinien on mieć na celu wywołanie skutków prawnych, które mogą być niekorzystne, co należy określić, skupiając się na jego istocie (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 22 czerwca 2000 r. w sprawie C-147/96 Niderlandy przeciwko Komisji, Rec. s. I-4723, pkt 25, 27; ww. w pkt 118 postanowienie w sprawie Portugalia przeciwko Komisji, pkt 24, ww. w pkt 103 postanowienie w sprawie Niderlandy przeciwko Komisji, pkt 18, 19; ww. w pkt 118 wyrok w sprawach połączonych TV 2/Danmark i in. przeciwko Komisji, pkt 63). Należy stwierdzić w tym względzie, że zważywszy na istotę zaskarżonej decyzji, stanowi ona taki akt zaskarżalny wywołujący wiążące skutki prawne.

120 W niniejszej sprawie, mając na uwadze przepisy traktatu oraz w świetle orzecznictwa przytoczonego w pkt 118 i 119 powyżej, należy stwierdzić, że Republika Francuska, z samego już powodu bycia państwem członkowskim, ma legitymację do wniesienia skargi o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji, przy czym nie musi ona wykazywać w tym względzie interesu prawnego.

121 W drugiej kolejności, jeśli chodzi o interes prawny FT w zaskarżeniu art. 1 zaskarżonej decyzji, należy stwierdzić przede wszystkim, że artykuł ten ma również na celu

wywołać wiążące skutki prawne w stosunku do FT, jako że jest ona jedynym beneficjentem środka pomocowego, który został uznany w tymże artykule za niezgodny ze wspólnym rynkiem.

122 W tym względzie Komisja niesłusznie odwołuje się do orzecznictwa, zgodnie z którym jedynie sentencja aktu może wywołać skutki prawne i w konsekwencji być niekorzystna (zob. wyrok Sądu z dnia 19 marca 2003 r. w sprawie T-213/00 CMA CGM i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-913, pkt 186 i przytoczone tam orzecznictwo). Z art. 1 zaskarżonej decyzji wynika bowiem, że Komisja uznaje pożyczkę akcjonariusza, rozpatrywaną w kontekście oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., za pomoc państwa niezgodną ze wspólnym rynkiem w rozumieniu art. 87 WE. Tymczasem FT kwestionuje w ramach swej skargi właśnie to stwierdzenie, w powiązaniu z uzasadnieniem w rzeczonej decyzji stanowiącym jego niezbędne wsparcie, podnosząc, iż wpływa ono na jej sytuację prawną i jest dla niej niekorzystne. Podobnie należy oddalić argument Komisji, zgodnie z którym zaskarżona decyzja spełnia oczekiwania FT, gdyż Komisja myli w ramach owego argumentu skutki prawne art. 1 rzeczonej decyzji ze skutkami prawnymi jej art. 2, który przewiduje brak konieczności nakazania odzyskania rozpatrywanej pomocy.

123 Ponadto Komisja nie może skutecznie podnosić, że FT nie ma interesu prawnego w rozstrzygnięciu niniejszego sporu, ponieważ jej sytuacja prawna pozostanie bez zmian nawet przy założeniu, że jej skarga jest zasadna. Po pierwsze, stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji na podstawie zarzutów podniesionych przez FT miałoby ten skutek, że stwierdzenie niezgodności z prawem rozpatrywanego środka pomocowego, który jest środkiem indywidualnym na jej rzecz, stałoby się nieważne, co stanowi konsekwencję prawną zmieniającą jej sytuację prawną i zapewniającą jej korzyść. Po drugie, wbrew twierdzeniom Komisji ów istniejący i aktualny interes prawny FT w stwierdzeniu nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji znalazłby potwierdzenie, w przypadku gdy wnioski spółek Bouygues i AFORS o stwierdzenie nieważności art. 2 tej decyzji zostałyby uwzględnione w sprawach T-450/04 i T-456/04, gdyż takie stwierdzenie nieważności prowadziłoby do tego, że Komisja byłaby zobowiązana nakazać na niekorzyść FT odzyskanie bezprawnie przyznanej pomocy, o której mowa w art. 1.

124 Z powyższych rozważań wynika, że FT ma istniejący i aktualny interes prawny w stwierdzeniu nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji.

125 Należy zatem oddalić zarzuty niedopuszczalności podniesione przez Komisję w sprawach T-425/04 i T-444/04 w zakresie, w jakim dotyczą one dopuszczalności wniosków o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji złożonych przez Republikę Francuską i FT.

c) W przedmiocie interesu prawnego spółek Bouygues w zaskarżeniu art. 1 zaskarżonej decyzji

126 Tytułem wstępu należy przypomnieć, że zaskarżona decyzja stanowi – zarówno ze względu na swą formę, jak i na treść – akt, który ma wywołać wiążące skutki prawne. Ponadto w zakresie, w jakim art. 1 zaskarżonej decyzji stwierdza istnienie pomocy na rzecz FT i uznaje ją za niezgodną ze wspólnym rynkiem, ów artykuł odpowiada wnioskowi i interesom spółek Bouygues wyrażonym w ich skardze do Komisji z dnia 22 stycznia 2003 r.

127 Jednakże stwierdzenie istnienia pomocy i jej niezgodności ze wspólnym rynkiem zawarte w art. 1 zaskarżonej decyzji nie wyklucza a priori istnienia innych środków pomocowych niezgodnych ze wspólnym rynkiem, które wprawdzie nie zostały wskazane w tym artykule, jednak były też objęte postępowaniem administracyjnym zakończonym wydaniem rzeczonej decyzji, i które mogą ponadto wpłynąć w istotny sposób na pozycję rynkową niektórych konkurentów beneficjenta pomocy (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 13 grudnia 2005 r. w sprawie C-78/03 P Komisja przeciwko Aktionsgemeinschaft Recht und Eigentum, Zb.Orz. s. I-10737, pkt 37). Mogłoby to

dotyczyć pozycji spółek Bouygues w porównaniu z pozycją FT na francuskim rynku telefonii ruchomej.

128 Komisja powołuje się w tym względzie, znowu niesłusznie, na orzecznictwo, zgodnie z którym jedynie sentencja aktu może wywołać skutki prawne i być niekorzystna (zob. ww. w pkt 122 wyrok w sprawie CMA CGM i in. przeciwko Komisji, pkt 186 i przytoczone tam orzecznictwo). W niniejszej sprawie z art. 1 zaskarżonej decyzji oraz ze stanowiącego jego wsparcie uzasadnienia zawartego w motywach 185–230 tejże decyzji wynika wyraźnie, że Komisja poprzestaje na uznaniu samej pożyczki akcjonariusza, badanej w świetle oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., za pomoc państwa niezgodną ze wspólnym rynkiem w rozumieniu art. 87 WE. Tymczasem spółki Bouygues kwestionują w ramach ich skargi właśnie owo stwierdzenie zawarte zarówno w sentencji, jak i w uzasadnieniu rzeczonej decyzji, podnosząc, że wpływa na ich sytuację prawną i jest dla nich niekorzystne w zakresie, w jakim dotyczy tylko jednego środka pomocowego, podczas gdy ich zdaniem poprzez oświadczenia złożone od lipca 2002 r. państwo francuskie podjęło dodatkowe środki pomocowe, które obejmują odrębne korzyści dla FT i które jeszcze bardziej naruszają ich pozycję na rynku. W tym kontekście spółki Bouygues słusznie podnoszą, że ogólne podejście Komisji, zaprezentowane w szczególności w motywach 187–191 i 203–228 zaskarżonej decyzji, bezwzględnie zawiera w sobie jej odmowę uznania oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. za środki pomocowe jako takie. W konsekwencji Komisja nie może twierdzić, że spółki Bouygues nie kwestionują w rzeczywistości art. 1 zaskarżonej decyzji i że zgadzają się z ukrytym w niej rozumowaniem.

129 Podobnie Komisja nie może skutecznie podnosić, że art. 1 zaskarżonej decyzji spełnia oczekiwania spółek Bouygues i że spółki te nie mają istniejącego i aktualnego interesu prawnego w rozstrzygnięciu niniejszego sporu, ponieważ nawet przy założeniu, że ich skarga jest zasadna, ich sytuacja prawna pozostanie bez zmian. Stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji na podstawie zarzutów podniesionych przez spółki Bouygues prowadziłoby do unieważnienia stwierdzenia istnienia środka pomocowego niezgodnego ze wspólnym rynkiem jedynie w zakresie, w jakim dotyczy ono oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. stanowiących integralną część tegoż

środka zamiast uznania ich za odrębne środki pomocowe, które same spełniają przesłanki art. 87 ust. 1 WE. Jak podnoszą spółki Bouygues, takie stwierdzenie nieważności art. 1 byłoby jedynie częściowe i pozostawiłoby ważnym ustalenie, że pożyczka akcjonariusza stanowi bezprawnie przyznaną pomoc. Tymczasem takie stwierdzenie częściowej nieważności może zmienić w istotny sposób sytuację prawną spółek Bouygues.

130 W orzecznictwie zostało zresztą przyjęte, że jeśli skarżący podnosi, iż zaskarżony akt – choćby był dla niego w części korzystny – nie chroni jego sytuacji prawnej w adekwatny sposób, należy stwierdzić, że ma on interes prawny w zweryfikowaniu przez sąd zgodności tej decyzji z prawem (zob. podobnie ww. w pkt 116 wyrok w sprawie TF1 przeciwko Komisji, pkt 86).

131 Dlatego też należy uznać, że spółki Bouygues mają istniejący i aktualny interes prawny w stwierdzeniu częściowej nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji w zakresie opisanym w pkt 129 powyżej.

132 Wreszcie spółki Bouygues słusznie podnoszą, że nie ma żadnej sprzeczności między ich wnioskiem o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji a wnioskiem o stwierdzenie nieważności jej art. 2, ponieważ nie jest wykluczone, że te artykuły są dotknięte dwoma odrębnymi naruszeniami prawa, które polegają po pierwsze na nienakazaniu odzyskania bezprawnie przyznanego środka pomocowego wskazanego w art. 1, a po drugie na nienakazaniu odzyskania ewentualnych innych środków pomocowych, których nie wskazano w art. 1, takich jak oświadczenia złożone od lipca 2002 r.

133 W konsekwencji należy oddalić zarzut niedopuszczalności podniesiony przez Komisję w sprawie T-450/04.

d) W przedmiocie dopuszczalności domniemywanego wniosku AFORS o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji

134 Jeśli chodzi o zarzut niedopuszczalności podniesiony przez FT w sprawie T-456/04 w przedmiocie domniemywanego wniosku AFORS o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji, wystarczy stwierdzić po pierwsze, że AFORS nie wniosła formalnie w skardze o stwierdzenie nieważności tego artykułu, a po drugie że AFORS potwierdziła w replice, iż jej skarga dotyczyła jedynie art. 2 rzeczonej decyzji. Dlatego też nie zachodzi potrzeba orzekania w przedmiocie tego zarzutu niedopuszczalności.

B — *W przedmiocie zgodności z prawem art. 1 zaskarżonej decyzji*

1. Argumenty stron

a) Streszczenie zarzutów nieważności

135 W sprawach T-425/04 i T-444/04 Republika Francuska i FT podnoszą cztery zarzuty na poparcie ich wniosku o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji, mianowicie po pierwsze naruszenie istotnych wymogów proceduralnych i prawa do obrony, po drugie przypadki naruszenia prawa przy stosowaniu pojęcia pomocy w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE, a w szczególności kryterium rozważnego inwestora prywatnego, po trzecie oczywiste błędy w ocenie treści lub domniemywanych skutków oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., a po czwarte brak uzasadnienia w rozumieniu art. 253 WE.

136 W sprawie T-450/04 spółki Bouygues podnoszą na poparcie ich wniosku o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji zarzut pierwszy oparty na naruszeniu art. 87 ust. 1 WE polegającym na tym, że Komisja odmówiła uznania oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., rozpatrywanych oddzielnie lub łącznie, za pomoc państwa, oraz zarzut drugi oparty na wewnętrznie sprzecznym i niedostatecznym uzasadnieniu niezgodnym z art. 253 WE.

137 Sąd uważa za słuszne zbadanie w pierwszej kolejności zarzutów drugiego i trzeciego, podniesionych w sprawach T-425/04 i T-444/04, jak również zarzutów pierwszego i drugiego, podniesionych wobec art. 1 zaskarżonej decyzji w sprawie T-450/04, ponieważ owe zarzuty dotyczą zasadniczo legalności stosowania przez Komisję pojęcia pomocy w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE.

b) Argumenty Republiki Francuskiej i FT

Uwagi wstępne

138 Tytułem wstępu należy zaznaczyć, że niektóre z argumentów przedstawionych w poniższych punktach zostały zaprezentowane przez Republikę Francuską i przez FT w ramach złożonych przez nie uwag interwenienta w sprawie T-450/04.

W przedmiocie zarzutu drugiego Republiki Francuskiej i FT

139 Zarzut drugi podniesiony w sprawach T-425/04 i T-444/04 dzieli się na dwie części. W ramach pierwszej części zarzutu Republika Francuska i FT twierdzą, że Komisja zastosowała w błędny sposób kryterium rozważnego inwestora prywatnego działającego w warunkach gospodarki rynkowej. W ramach drugiej części zarzutu podnoszą,

że Komisja błędnie stwierdziła istnienie pomocy państwa na podstawie dwóch odrębnych zdarzeń, które miały miejsce w różnych momentach i w przedmiocie których sama przyznaje, że żadne z tych zdarzeń, rozpatrywane oddzielnie, nie stanowiłoby wystarczającej podstawy dla tego wniosku. Republika Francuska wyjaśnia, że chociaż Komisja twierdzi, iż uwzględniła wszystkie oświadczenia złożone od lipca 2002 r. (motywy 203, 218, 229 zaskarżonej decyzji), zbadała jedynie domniemywany wpływ na rynki oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r., co znajduje potwierdzenie w szczególności w odesłaniach do raportu z dnia 28 kwietnia 2004 r. i w komentarzach analityków finansowych (motyw 221 zaskarżonej decyzji).

W przedmiocie zarzutu trzeciego Republiki Francuskiej i FT

140 W ramach zarzutu trzeciego podniesionego w sprawach T-425/04 i T-444/04 Republika Francuska i FT twierdzą zasadniczo, że Komisja dopuściła się oczywistych błędów w ocenie, uznając, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r. mogły być postrzegane przez rynki jako zobowiązanie się państwa francuskiego i że miały one wpływ na sytuację na rynkach w grudniu 2002 r. FT podnosi ponadto, że rozumowanie Komisji, zgodnie z którym projekt pożyczki akcjonariusza zapewniał FT korzyść z naruszeniem kryterium rozważnego inwestora prywatnego, jest również dotknięte oczywistym błędem w ocenie.

141 Republika Francuska i FT podnoszą, że w chwili złożenia oświadczenia w dniu 12 lipca 2002 r. charakter środków, jakie państwo francuskie zamierzało podjąć w stosunku do FT, nie został jeszcze określony oraz że w szczególności nie podjęto żadnej decyzji inwestycyjnej, którą można by uznać za kategoryczne zobowiązanie państwa francuskiego. Owo bardzo ogólne, warunkowe i niewiążące z prawnego punktu widzenia oświadczenie, które wyraża w szczególności wolę działania w charakterze rozważnego inwestora i dementuje pogłoskę o podwyższeniu kapitału FT, o którym

zadecydowano później, nie może zostać uznane za wyraźne, precyzyjne i nieodwołalne zobowiązanie państwa francuskiego, którego minister gospodarki nie mógł zresztą złożyć. Dlatego też Komisja popełniła oczywisty błąd w ocenie, uznając, że oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. mogło być postrzegane przez rynki jako wiarygodne zobowiązanie się państwa francuskiego.

142 Ponadto Republika Francuska i FT kwestionują twierdzenie, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r. wywarły wpływ na postrzeganie przez uczestników rynku w grudniu 2002 r. i doprowadziły do nienormalnego i istotnego wzrostu wartości akcji i obligacji FT (motywy 217–222, a w szczególności motyw 221 zaskarżonej decyzji). Kwestionują również twierdzenie, że ów wpływ przejawił się głównie w utrzymaniu do grudnia 2002 r. ratingu FT na pewnym poziomie inwestycyjnym zamiast przejść do poziomu „junk bond". FT dochodzi na tej podstawie do wniosku, że tym bardziej nie można uznać, iż oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. przysporzyło FT korzyści (motyw 188 zaskarżonej decyzji). Ponadto wnioski wynikające z raportu z dnia 28 kwietnia 2004 r. opierają się na nieodpowiedniej metodzie analitycznej i są ewidentnie niewystarczające, by wykazać zarówno istnienie w znacznym stopniu anormalnej ewolucji kursu akcji FT w lipcu 2002 r., jak również istnienie związku przyczynowego między oświadczeniem z dnia 12 lipca 2002 r. a taką ewolucją. W konsekwencji Komisja dopuściła się oczywistego błędu w ocenie, uznając, iż oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. wywarło wpływ na sytuację na rynkach finansowych i przysporzyło wówczas FT korzyści.

143 Republika Francuska i FT odrzucają w tym względzie stwierdzenie, że raport z dnia 28 kwietnia 2004 r. wykazuje, iż „deklaracje [złożone od lipca 2002 r.] miały w grudniu [2002 r.] realny wpływ na postrzeganie [przez] rynk[i]" (motywy 186, 219 zaskarżonej decyzji), zważywszy, że ten raport odwołuje się wyłącznie do domniemywanego wpływu oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. na rynki w lipcu 2002 r. Ów raport ogranicza się bowiem do analizy wpływu wywartego, wzajemnie i oddzielnie, przez każde z oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. na rynki w lipcu, we wrześniu, w październiku i grudniu 2002 r., a nie wpływu wszystkich oświadczeń na rynek w grudniu 2002 r.

Republika Francuska uważa, że skoro Komisja nie mogła zasadnie uznać, iż oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. wywierało wówczas wpływ na rynki i pociągało za sobą przysporzenie korzyści FT, tym bardziej nie mogła ona tego zasadnie uczynić, jeśli chodzi o sytuację na rynkach w grudniu 2002 r. Ponadto raport z dnia 28 kwietnia 2004 r. nie mógł analizować zakładanego wpływu oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. na sytuację na rynku w grudniu 2002 r., zważywszy na niemożność odróżnienia skutków tego oświadczenia z jednej strony i skutków innych zdarzeń zaistniałych między lipcem a grudniem 2002 r. z drugiej strony. Dobre wyniki i perspektywy operacyjne FT w drugim półroczu 2002 r., rozwiązanie sytuacji dotyczącej Mobilcom, mianowanie nowego prezesa i przedstawienie planu zrównoważenia finansów wywarły bowiem wpływ na postrzeganie przez rynki w grudniu 2002 r. (zob. motywy 186, 260 zaskarżonej decyzji).

144 Według FT Komisja dopuściła się oczywistego błędu w ocenie, uznając, iż należało dokonać oceny, czy korzyść przyznana przez projekt pożyczki akcjonariusza była zgodna z kryterium rozważnego inwestora prywatnego, podczas gdy przyznała, iż ów projekt jako taki nie przysparzał FT korzyści (motywy 190, 263 zaskarżonej decyzji). Projekt pożyczki akcjonariusza nie został bowiem wdrożony, tak że żadne zobowiązanie państwa francuskiego do udostępnienia linii kredytowej nie weszło w życie. Mając na uwadze warunki, jakie zostały przewidziane w projekcie, FT wolała nie podpisywać tego projektu i przystąpić w grudniu 2002 r. i w styczniu 2003 r. do refinansowania na rynkach obligacyjnych.

145 Zdaniem FT jest wykluczone, że rynek mógł postrzegać projekt pożyczki akcjonariusza jako konkretyzację zobowiązania państwa francuskiego, które przekracza jego przyszły udział, jako większościowego akcjonariusza, w podwyższeniu kapitału, zważywszy, że ów projekt był ściśle ograniczony do kwoty 9 mld EUR – odpowiadającej udziałowi państwa francuskiego w podwyższeniu kapitału przewidzianym w planie Ambition 2005 – i do okresu 18 miesięcy. Ponadto państwo francuskie postanowiło zaproponować udostępnienie FT pożyczki akcjonariusza dopiero po tym, jak zostało poinformowane o planie Ambition 2005. Wreszcie pozytywna reakcja rynków była

zasadniczo wynikiem nominacji nowego prezesa FT oraz przedstawienia planu dotyczącego polepszenia jej wyników operacyjnych i nie może być przypisywana domniemywanemu wsparciu państwa francuskiego przekraczającemu jego normalną rolę akcjonariusza.

146 FT twierdzi wreszcie, że Komisja dopuściła się też oczywistego błędu w ocenie, uznając, iż przesłanki kryterium rozważnego inwestora prywatnego nie zostały spełnione w niniejszej sprawie (motyw 230 zaskarżonej decyzji). Obiektywne badanie postępowania państwa francuskiego w całym rozpatrywanym okresie powinno było doprowadzić Komisję do odmiennego wniosku.

W przedmiocie dodatkowych argumentów przedstawionych przez Republikę Francuską i przez FT jako interwenientów w sprawie T-450/04 i w odpowiedzi na zadane na piśmie pytania Sądu

147 W swych odpowiedziach na pytania zadane przez Sąd na piśmie Republika Francuska i FT potwierdziły zasadniczo, że również w świetle prawa francuskiego państwo francuskie nie zobowiązało się w sposób kategoryczny i nieodwołalny względem FT lub innych inwestorów. Oświadczenia złożone od lipca 2002 r. były nieprecyzyjne i warunkowe i nie mogą zostać uznane za akty lub czyny prawnie wiążące ani za wyraźną lub dorozumianą gwarancję państwową w rozumieniu francuskiego prawa administracyjnego. Ponadto z uwagi na brak kategorycznego, wyraźnego i precyzyjnego charakteru owe oświadczenia nie stanowią przyrzeczeń mogących prowadzić do powstania odpowiedzialności państwa.

148 Republika Francuska i FT dodają, że interpretacja oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. podlega jedynie francuskiemu prawu administracyjnemu, a nie francuskiemu prawu cywilnemu, handlowemu czy karnemu. W każdym razie ze względu na

nieprecyzyjny i warunkowy charakter owe oświadczenia nie mogą zostać uznane za umowne lub jednostronne zobowiązanie, choćby w formie listu intencyjnego, przyrzeczenia wykonania zobowiązania naturalnego czy też przyrzeczenia wykonalnego. Nie chodzi tu również o zobowiązanie quasi-umowne ani o zdarzenia prawne mogące prowadzić do powstania deliktowej odpowiedzialności państwa.

149 W konsekwencji zdaniem Republiki Francuskiej i FT oświadczenia złożone od lipca 2002 r. nie pociągają za sobą zaangażowania zasobów państwowych w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE (motyw 188 zaskarżonej decyzji). Wprost przeciwnie, z orzecznictwa wynika, że jednostronne i autonomiczne decyzje państw członkowskich, na mocy których owe państwa zamierzają udostępnić przedsiębiorstwom zasoby lub przysporzyć im korzyści mających sprzyjać osiągnięciu zamierzonych celów ekonomicznych lub społecznych, powinny mieć charakter autonomicznego i wiążącego aktu prawnego. W każdym razie przyrzeczenie złożone przez państwo może zostać uznane za pomoc tylko wówczas, gdy owo przyrzeczenie jest bezwarunkowe i prawnie wiążące.

c) Argumenty spółek Bouygues

W przedmiocie zarzutu pierwszego spółek Bouygues

150 Spółki Bouygues kwestionują ustalenie zawarte w art. 1 zaskarżonej decyzji, zgodnie z którym pożyczka akcjonariusza, rozpatrywana w kontekście oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., stanowi pomoc państwa niezgodną ze wspólnym rynkiem, ponieważ

owo ustalenie oznacza, że wspomniane oświadczenia również nie mogły same w sobie zostać uznane za pomoc państwa. Zdaniem spółek Bouygues owe oświadczenia, rozpatrywane oddzielnie lub łącznie, stanowią bowiem jeden lub kilka przypadków pomocy państwa w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE, gdzie cztery przesłanki są kumulatywnie spełnione. Ten błąd w kwalifikacji okoliczności faktycznych stanowi zatem naruszenie art. 87 ust. 1 WE.

151 W pierwszej kolejności każde z oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. przysporzyło FT dodatkowej i selektywnej korzyści nieuzasadnionej w świetle kryterium inwestora prywatnego. Owa korzyść polegała na odzyskaniu zaufania rynku, a w szczególności na polepszeniu ratingu i na wzroście kursu akcji FT, dzięki czemu ponownie uzyskała ona dostęp do rynku finansowego na bardzo korzystnych warunkach, co – zważywszy na ówczesną katastroficzną sytuację finansową FT – w przeciwnym razie nie byłoby możliwe. Tak więc oświadczenia złożone od lipca 2002 r. zapobiegły obniżeniu ratingu FT do poziomu „junk bond" (zob. motywy 37, 212 zaskarżonej decyzji) i doprowadziły do nienormalnego i istotnego wzrostu kursu jej akcji (motywy 35, 221 rzeczonej decyzji). Oświadczenia złożone w dniach 12 i 13 września 2002 r. skłoniły Moody's do zmiany perspektywy długu FT z negatywnej na stabilną z racji potwierdzenia przez władze francuskie wsparcia dla FT (motyw 52 rzeczonej decyzji). Następnie częstotliwość „spread inversions" FT (zob. pkt 34 powyżej) zmniejszyła się, co dowodzi tego, iż rynek uznał, że ryzyko związane z zadłużeniem krótkoterminowym stało się mniejsze niż ryzyko związane z zadłużeniem długoterminowym. Ponadto ten sam skutek został zaobserwowany w następstwie złożenia oświadczenia z dnia 2 października 2002 r. (motyw 30 rzeczonej decyzji), jako że kurs akcji FT wzrósł o 10,4% w ciągu kolejnego tygodnia (motyw 180 rzeczonej decyzji), by osiągnąć pod koniec grudnia 2002 r. jego dwukrotną wartość w porównaniu z wartością z początku października 2002 r. (motyw 35 rzeczonej decyzji). Owe korzyści dla FT zostały uzyskane przed ogłoszeniem przez władze francuskie w dniu 4 grudnia 2002 r. projektu pożyczki akcjonariusza w formie linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR i pozwoliły jej na uniknięcie dodatkowych kosztów związanych z refinansowaniem (motyw 222 rzeczonej decyzji).

152 Spółki Bouygues podnoszą, że już w czasie postępowania administracyjnego twierdziły, iż państwo francuskie kilkakrotnie przyznało FT pomoc, w tym w postaci oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. oraz pożyczki akcjonariusza w formie linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR. Wrawdzie podzielają one zdanie Komisji, że strategia władz francuskich wpisywała się w ciągły proces ratowania, który doprowadził do przyznania pomocy w formie pożyczki akcjonariusza, ale kwestionują wniosek Komisji, że wystąpił tylko jeden przypadek pomocy, którego konkretyzacją była owa pożyczka. Zdaniem spółek Bouygues fakt, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r. stanowiły dodatkową pomoc państwa, znajduje potwierdzenie w orzecznictwie (wyrok Sądu z dnia 15 września 1998 r. w sprawie T-11/95 BP Chemicals przeciwko Komisji, Rec. s. II-3235). Owe wcześniejsze przypadki pomocy, które stanowią integralną część ciągłego procesu wsparcia, mogłyby same zostać ujemnie ocenione lub zostać uwzględnione w ramach stosowania kryterium inwestora prywatnego w celu dokonania kwalifikacji późniejszej pomocy, która – zważywszy na wcześniejsze środki – ma jedynie postać czynności, która może zostać podjęta przez rozważnego inwestora prywatnego. W sytuacji, która stała się podstawą ww. wyroku w sprawie BP Chemicals przeciwko Komisji (pkt 170) wystąpiło kilka środków pomocowych, z których dwa pierwsze pozwalały na scharakteryzowanie trzeciego środka poprzez wykazanie, że kryterium rozważnego inwestora prywatnego nie zostało spełnione. Spółki Bouygues zajmują w niniejszej sprawie takie właśnie stanowisko, wskazując na istnienie kilku przypadków pomocy, które – zgodnie z logiką zaproponowaną przez państwo francuskie – są wzajemnie powiązane. Tak więc logiczną konsekwencją przypadków pomocy w postaci oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. jest pożyczka akcjonariusza. Tymczasem Komisja nie uwzględniła istnienia wcześniejszych przypadków pomocy, lecz sformułowała w sposób zawężający i błędny tezę, że pożyczka akcjonariusza stanowi konkretyzację oświadczeń złożonych od lipca 2002 r.

153 Spółki Bouygues dodają, że podejście Komisji wskazuje na arbitralny wybór, który przeczy wystąpieniu korzyści wynikającej z polepszenia ratingu FT w następstwie oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. (zob. motyw 222 zaskarżonej decyzji, pkt 3.2 komunikatu Komisji 2000/C 71/07 w sprawie zastosowania art. 87 [WE] i 88 [WE] do pomocy państwowej w formie gwarancji [Dz.U. 2000, C 71, s. 14, zwanego dalej „komunikatem w sprawie pomocy w formie gwarancji"]), która jest znacznie większa niż

korzyść związana z pożyczką akcjonariusza. Wbrew twierdzeniom Komisji uznanie tych oświadczeń za pomoc państwa stanowi bowiem samą istotę niniejszej sprawy. W tym względzie argument, że pożyczka akcjonariusza była jedynym zgłoszonym środkiem, nie zasługuje na uwzględnienie, jako że zakres zgłoszenia nie może wpływać na ocenę pojęcia pomocy.

154 Spółki Bouygues kwestionują argument FT, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. nie mogą zostać uznane za pomoc państwa, jako że nie prowadzą do zaangażowania zasobów państwowych. Ów argument nie tylko jest nieścisły, ale przeczą mu również motywy 208 i 218 zaskarżonej decyzji. Ponadto nawet przy założeniu, że oświadczenia te mają jedynie charakter polityczny, niewiążący, nieprecyzyjny i warunkowy, czemu wyraźnie przeczą motywy 209 i 210 zaskarżonej decyzji, mogą one jednak prowadzić do zaangażowania zasobów państwowych w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE.

155 Spółki Bouygues wyjaśniają, że rozważny inwestor prywatny nie złożyłby takich oświadczeń. Przed złożeniem tych oświadczeń FT była bowiem przedsiębiorstwem charakteryzującym się poważnymi problemami strukturalnymi i bardzo niezrównoważonym bilansem (motyw 17 zaskarżonej decyzji). Z tego względu FT straciła zaufanie rynków (zob. motywy 20 i nast. rzeczonej decyzji). W takich okolicznościach rozważny inwestor prywatny nie zamanifestowałby wobec FT równie wyraźnego wsparcia (motyw 229 rzeczonej decyzji). Ponadto państwo francuskie udzieliło wsparcia FT w lipcu, we wrześniu i w październiku 2002 r., nie podejmując środków zmierzających do zapewnienia sobie możliwości reorganizacji FT i do przywrócenia jej rentowności; owe środki zostały przyjęte dopiero później (zob. motywy 39, 53, 54, 228, 229 rzeczonej decyzji).

156 Dlatego też spółki Bouygues uważają, że w przypadku oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. pierwsza przesłanka art. 87 ust. 1 WE, mianowicie przysporzenie korzyści, została spełniona (motywy 188, 229 zaskarżonej decyzji).

157 W drugiej kolejności spółki Bouygues twierdzą, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. doprowadziły do powstania, pod względem prawnym i faktycznym, finansowej odpowiedzialności państwa francuskiego.

158 Spółki Bouygues przypominają w tym względzie, że pomoc państwa w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE stanowią wszelkie interwencje, które w różnych formach zmniejszają obciążenia, jakim zazwyczaj podlega budżet przedsiębiorstwa, i które, nie będąc subwencjami w ścisłym znaczeniu tego słowa, mają ten sam charakter i identyczne skutki. Ponadto żadne zasadnicze rozróżnienie nie może być wprowadzone na podstawie formy, jaką może przybrać pomoc, zważywszy, że pojęcie pomocy opiera się na ekonomicznym pojęciu korzyści, a kryterium formalne jest obojętne. Przepisy traktatu dotyczące pomocy państwa nie wyróżniają bowiem przypadków pomocy na podstawie przyczyn lub celów interwencji państwowych, ale definiują je na podstawie ich skutków. Wynika stąd, że pojęcie pomocy jest pojęciem obiektywnym i zależy wyłącznie od kwestii, czy środek państwowy przyznaje, czy też nie, korzyść jednemu przedsiębiorstwu lub niektórym przedsiębiorstwom.

159 Spółki Bouygues uważają, że – zważywszy na ogólną zasadę skuteczności prawa wspólnotowego – ustne oświadczenia lub przyrzeczenia mogą zostać uznane za pomoc, jeśli wywierają skutki pomocy. Otóż orzecznictwo przyznało, że oświadczenia złożone w prasie mogą stanowić decyzje i że w ramach badania pomocy przyrzeczenia państwa mogą zostać uwzględnione przy ocenie, czy skłoniły one przedsiębiorstwo do podjęcia zachowania mogącego przyczynić się do osiągnięcia jednego z celów wskazanych w art. 87 ust. 3 WE (wyrok Sądu z dnia 14 maja 2002 r. w sprawie T-126/99 Graphischer Maschinenbau przeciwko Komisji, Rec. s. II-2427). Ponadto w decyzji 2001/89/WE z dnia 23 czerwca 1999 r. w sprawie warunkowego zatwierdzenia pomocy przyznanej Crédit foncier de France przez Francję (Dz.U. 2001, L 34, s. 36, zwanej dalej „decyzją w sprawie Crédit foncier") Komisja uznała oświadczenia ministerialne za pomoc państwa, podkreślając, iż ze względu na ich skutki powinny one być utożsamiane z gwarancją. Zdaniem spółek Bouygues wyrok Sądu z dnia 12 grudnia 1996 r. w sprawie T-358/94 Air France przeciwko Komisji, Rec. s. II-2109, nie stoi w sprzeczności z tą decyzją i z tym orzecznictwem, ponieważ odnosi się on do

oświadczenia dotyczącego zachowania podjętego ewentualnie przez państwo w odpowiedzi na przyszłą decyzję osoby trzeciej, której dokładna treść nie była jeszcze określona. Natomiast kategoryczna decyzja państwa dotycząca jego własnego zachowania, która nie zależy od zachowania osoby trzeciej, może stanowić pomoc państwa, nawet jeśli ma ona formę oświadczenia.

160 Ponadto sama Komisja potwierdza w pkt 1.1 swego komunikatu w sprawie pomocy w formie gwarancji (zob. pkt 153 powyżej), że ów komunikat obejmuje wszystkie formy gwarancji, bez względu na ich podstawę prawną i objętą transakcję. Zdaniem spółek Bouygues pojęcie gwarancji należy bowiem rozumieć w najszerszym jego znaczeniu jako każdy mechanizm, który chroni daną osobę przed stratą finansową. Mając na względzie tę definicję, oświadczenia, w ramach których akcjonariusz spółki zobowiązuje się do podjęcia niezbędnych środków, a w szczególności do zasilenia jej zasobów własnych, aby spółka ta nie miała problemów z finansowaniem, stanowią formę gwarancji przyznanej jej aktualnym i potencjalnym wierzycielom.

161 Podobnie przesłanka dotycząca zaangażowania zasobów państwowych winna być interpretowana w szeroki sposób i może się charakteryzować utratą korzyści lub potencjalnym zaangażowaniem takich zasobów. Nawet w braku natychmiastowego uruchomienia zasobów państwowych sam fakt, iż państwo naraża się z powodu takiego zobowiązania na ryzyko dokonania zapłaty, pozwala uznać pomoc za przyznaną przy użyciu zasobów państwowych. Należy zatem uznać, iż pomocą w formie gwarancji jest każda interwencja państwa, która rodzi po jego stronie pod względem prawnym lub faktycznym ryzyko dokonania zapłaty. Taka sytuacja zaistniała w niniejszej sprawie.

162 W tym względzie prawnie wiążący lub niewiążący charakter decyzji angażującej zasoby państwowe nie ma znaczenia dla stosowania art. 87 ust. 1 WE. We wszystkich bowiem dziedzinach prawa konkurencji i swobodnego przepływu orzecznictwo bierze pod uwagę akty pozbawione mocy wiążącej, by zapewnić skuteczność prawa wspólnotowego. Znajduje to również potwierdzenie w praktyce Komisji. Tak więc zgodnie z pkt 2.1.3 komunikatu w sprawie pomocy w formie gwarancji (zob. pkt 153

powyżej) fakt, iż przedsiębiorstwa publiczne nie podlegają postępowaniu upadłościowemu lub postępowaniu w związku z niewypłacalnością, stanowi sam w sobie pomoc w formie gwarancji, i to w braku spoczywającego na państwie obowiązku udzielenia tym przedsiębiorstwom wsparcia finansowego. Jak Komisja potwierdziła w swym piśmie z dnia 4 kwietnia 2003 r. wzywającym Republikę Francuską do przedstawienia uwag dotyczących środka pomocowego na rzecz Électricité de France (EDF) w formie nieograniczonej gwarancji państwa związanej ze statutem państwowego przedsiębiorstwa przemysłowo-handlowego (PPPH) [Pomoc E 3/02 – Środek pomocowy na rzecz Électricité de France (Dz.U. 2003, C 164, s. 7)], rozumowanie leżące u podstaw tego twierdzenia jest następujące: państwo jest faktycznie zobowiązane do udzielenia takiego wsparcia, gdyż w przeciwnym razie żaden podmiot nie zechce zawrzeć umowy z takimi przedsiębiorstwami. W niniejszej sprawie samo zastosowanie tych zasad powinno skłonić Komisję do przyznania, że ma miejsce zaangażowanie zasobów państwowych.

163 Oświadczenia złożone od lipca 2002 r. stanowią kategoryczne, jasne i precyzyjne zobowiązania gwarancyjne angażujące zasoby państwowe, czy to pod względem prawnym, czy pod względem faktycznym. W ramach każdego z tych oświadczeń państwo francuskie zobowiązało się w sposób wyraźny i precyzyjny wobec wspólnoty finansowej, że w razie trudności udzieli FT wsparcia finansowego, tak by mogła ona spłacić wymagalne długi. Jak wynika z motywu 209 zaskarżonej decyzji, owe powtarzające się oświadczenia są wystarczająco precyzyjne, jasne i kategoryczne, by wykazać istnienie wiarygodnego i bezwarunkowego zobowiązania państwa francuskiego. Reakcje rynku, a w szczególności wzrost wartości akcji i obligacji FT w wyniku oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r., potwierdzają, że rynek uwierzył w gwarancję i we wsparcie państwa francuskiego dla FT (motyw 221 zaskarżonej decyzji). Bezwarunkowego charakteru tego wsparcia nie podważają słowa „jeżeli zajdzie taka konieczność", gdyż to zastrzeżenie jest czysto formalne, tak bardzo sytuacja FT była wówczas fatalna, a wystąpienie trudności finansowych pewne (motyw 210 rzeczonej decyzji). Tak więc owe oświadczenia, rozpatrywane oddzielnie lub łącznie, świadczą wyraźnie o zobowiązaniu państwa francuskiego do udzielenia FT wsparcia i gwarancji (motywy 208, 212 rzeczonej decyzji).

164 Ponadto zdaniem spółek Bouygues każde z oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. ma charakter zobowiązania zarówno na gruncie prawa francuskiego, jak i anglosaskiego. Wyjaśniają, że na gruncie prawa francuskiego istnienia zobowiązania podjętego przez organ administracyjny nie ocenia się w świetle jego formy, ale w świetle jego swoistych cech charakterystycznych. Otóż francuski sąd administracyjny orzekł, że nie tylko decyzje na piśmie, ale również zwykłe decyzje ustne mogą stanowić decyzje administracyjne. Ponadto, chociaż przyrzeczeniom nie towarzyszy żaden szczególny akt prawny, stanowią one zobowiązania, ponieważ są przejawem woli organu administracyjnego. By stwierdzić zobowiązanie państwa, wystarczy, że organ administracyjny zachował się „w sposób rodzący przeświadczenie", że postąpi on w określony sposób. Dlatego też kategoryczne, jasne i precyzyjne oświadczenia państwa prowadzą w każdym razie do powstania jego odpowiedzialności, czy to dlatego że państwo, składając przyrzeczenie, doprowadziło do powstania po jego stronie obowiązków prawnych, od których nie może się uchylić bez narażenia się na zarzut uchybienia, gdyż sam fakt niedotrzymania przyrzeczenia wystarczy, by pociągnąć je do odpowiedzialności, czy też dlatego że – wprost przeciwnie – państwo, składając przyrzeczenie, zobowiązało się w sposób niezgodny z prawem.

165 Spółki Bouygues uważają, że ze względu na swoiste cechy charakterystyczne każde z oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. stanowi zobowiązanie państwa francuskiego. Podobnie, owe oświadczenia zostały uznane przez rynek za precyzyjne, bezwarunkowe i wyrażające wiarygodne i prawdziwe zobowiązanie państwa francuskiego, które było przyczyną zażegnania kryzysu finansowego FT. Zgodnie z zasadami mającymi zastosowanie w prawie francuskim, gdyby państwo francuskie nie dochowało tych zobowiązań, mogłoby narazić się na skargi odszkodowawcze wszystkich osób trzecich mających interes prawny, czy to akcjonariuszy FT, jej pracowników, czy też jej wierzycieli. Sam ten element pozwala uznać, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. doprowadziły same w sobie do zaangażowania zasobów państwowych.

166 Nawet w braku – w świetle prawa francuskiego – mocy wiążącej zobowiązania wynikającego z oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. oświadczenia te angażowałyby

zasoby państwowe, gdyż to pojęcie należy interpretować szeroko. Państwo francuskie było bowiem faktycznie zobowiązane do dochowania swego przyrzeczenia, zważywszy na realne oczekiwania, jakie rynek żywił po złożeniu przez państwo tych oświadczeń (zob. w szczególności motywy 217, 221 zaskarżonej decyzji). Niedochowanie tego przyrzeczenia naraziłoby państwo francuskie – będące właścicielem i zarządcą przedsiębiorstwa, ważnym podmiotem gospodarczym i znaczącym pożyczkobiorcą na rynkach finansowych – na jeszcze większe koszty ze względu na utratę jego wiarygodności i reputacji na tychże rynkach (motywy 217, 221 rzeczonej decyzji). Nawet w braku prawnie wiążącego zobowiązania owe ryzyko finansowe dla państwa francuskiego byłoby równoznaczne z zaangażowaniem zasobów państwowych. Spółki Bouygues wyjaśniają, że oświadczenie publiczne złożone przez członka rządu na korzyść przedsiębiorstwa nie stanowi pomocy państwa per se, ale powinno być oceniane na podstawie jego treści, kontekstu i okoliczności danej sprawy. Tymczasem w niniejszej sprawie, mając na względzie dokładność omawianych oświadczeń, znaczenie FT, fakt, iż jest ona operatorem historycznym, oraz wyjątkową powagę jej sytuacji finansowej, omawiane oświadczenia nabrały szczególnego znaczenia równoważnego z gwarancją udzieloną przez państwo francuskie.

167 Zdaniem spółek Bouygues z okólnika ministra gospodarki z dnia 22 lipca 2003 r. zatytułowanego „Wykaz dorozumianych lub wyraźnych środków gwarancyjnych przyznanych przez państwo [francuskie]" (zwanego dalej „okólnikiem z dnia 22 lipca 2003 r."), a w szczególności z noty wyjaśniającej załączonej do tego okólnika wynika, że wyraźna gwarancja zakłada, iż w podstawie prawnej zawarty jest zwrot „państwo gwarantuje", podczas gdy gwarancja dorozumiana wymaga jedynie określenia, czy akt administracyjny „wywołuje i obejmuje skutki finansowe po stronie państwa". Ponadto w nocie wyjaśniającej przyznano, że gwarancja państwowa może wynikać zwłaszcza z „pisma ministra lub [z] każdej innej podstawy" i że gwarancje, które mogły zostać udzielone bez ważnej podstawy prawnej, mogą jednak „rodzić prawa po stronie ich beneficjentów". Ponieważ Komisja przyznaje, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. wiązały się z ryzykiem finansowym i że były wystarczająco jasne, precyzyjne i kategoryczne,

by stanowić przejaw wiarygodnego zobowiązania państwa francuskiego, winna ona stwierdzić istnienie dorozumianej gwarancji stanowiącej pomoc państwa.

168 W trzeciej kolejności spółki Bouygues podnoszą, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. zakłóciły konkurencję i wpłynęły na wymianę handlową między państwami członkowskimi.

169 Na podstawie całości powyższych rozważań spółki Bouygues dochodzą do wniosku, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. przysporzyły FT selektywnej i nieuzasadnionej w świetle kryterium inwestora prywatnego korzyści, która angażuje zasoby państwa francuskiego, zakłóca konkurencję i wpływa na wymianę handlową między państwami członkowskimi. Dlatego też owe oświadczenia, rozpatrywane oddzielnie lub łącznie, spełniają cztery przesłanki przewidziane w art. 87 ust. 1 WE i stanowią jeden lub kilka przypadków pomocy państwa, które są odrębne od pomocy mającej postać pożyczki akcjonariusza. W konsekwencji, odmawiając uznania tych oświadczeń za odrębne przypadki pomocy, Komisja naruszyła art. 87 ust. 1 WE.

W przedmiocie zarzutu drugiego spółek Bouygues

170 Zdaniem spółek Bouygues należy też stwierdzić nieważność art. 1 zaskarżonej decyzji ze względu na podwójne naruszenie istotnych wymogów proceduralnych, a mianowicie z uwagi na wewnętrznie sprzeczne i niedostateczne uzasadnienie.

171 Jeśli chodzi o wewnętrzną sprzeczność uzasadnienia, spółki Bouygues podnoszą, że o ile pierwsza część uzasadnienia wskazuje, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. spełniają wszystkie konstytutywne przesłanki pomocy państwa, o tyle pozostałe fragmenty uzasadnienia przeczą tej tezie.

172 Tak więc na podstawie ustaleń zawartych w motywach 36, 51 i 53 zaskarżonej decyzji Komisja najpierw uznała, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. były wystarczająco jasne, precyzyjne i kategoryczne, by stwierdzić istnienie jednoznacznego, kategorycznego i wiarygodnego zobowiązania państwa francuskiego (motywy 185, 207–210 tejże decyzji). Następnie Komisja stwierdziła, że owo zobowiązanie angażowało zasoby państwowe, jako że mogło generować koszty po stronie państwa francuskiego. Państwo francuskie miało prawny lub faktyczny obowiązek dochowania tego przyrzeczenia, gdyż w przeciwnym razie musiałoby naprawić szkodę poniesioną przez wierzycieli FT, a przynajmniej doznać uszczerbku na wiarygodności w relacjach z rynkami finansowymi, co stanowiłoby znacznie poważniejszą stratę finansową (motywy 217, 221 rzeczonej decyzji).

173 Ponadto Komisja stwierdziła, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. przysparzały FT pewnej i dodatkowej korzyści, przyczyniając się do utrzymania jej ratingu i do wzrostu kursu jej akcji (motywy 188, 221 zaskarżonej decyzji); korzyści, z której FT nie mogłaby skorzystać w normalnych warunkach rynkowych ze względu na swą katastrofalną sytuację finansową (motyw 212 rzeczonej decyzji). Z łącznej lektury motywów 56, 221 i 222 zaskarżonej decyzji wynika, że owa korzyść dla FT, mianowicie możliwość zwrócenia się do rynku finansowego na korzystnych warunkach, wystąpiła przed zapowiedzią pożyczki akcjonariusza. Podobnie motyw 188 rzeczonej decyzji potwierdza fakt, iż Komisja uważała, że FT uzyskała selektywną korzyść w okresie od lipca do października 2002 r.

174 Poza tym z motywów 17, 20–35, 37, 39, 41, 49, 59, 229 i 230 zaskarżonej decyzji wynika, że ze względu na ówczesną trudną sytuację finansową FT przyznana w ten sposób korzyść nie była uzasadniona w świetle kryterium rozważnego inwestora prywatnego. Wreszcie Komisja przyznała, że owa korzyść zakłóciła lub groziła zakłóceniem

konkurencji w szczególnie istotny sposób (motyw 198 zaskarżonej decyzji) i że ta sytuacja mogła wpłynąć na wymianę handlową między państwami członkowskimi (motyw 200 rzeczonej decyzji).

175 Jednakże pomimo ustalenia, że wszystkie przesłanki pojęcia pomocy w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE zostały spełnione, Komisja odmówiła uznania oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. za pomoc państwa (motyw 219 zaskarżonej decyzji), podnosząc, iż nie dysponowała wystarczającymi informacjami, by wykazać w niepodważalny sposób istnienie takiej pomocy (motywy 189, 219 rzeczonej decyzji). Zdaniem spółek Bouygues ten wniosek jest wewnętrznie sprzeczny w zakresie, w jakim uzasadnienie zaskarżonej decyzji stwierdzające spełnienie wszystkich przesłanek pojęcia pomocy było wystarczające i nie wymagało dodatkowych dowodów.

176 Jeśli chodzi o niedostateczne uzasadnienie, spółki Bouygues wskazują, że odmowa uznania oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. za pomoc państwa opiera się na niewystarczającym uzasadnieniu. Komisja stwierdziła najpierw w motywach 188 i 218 zaskarżonej decyzji możność uznania rzeczonych oświadczeń za pomoc, zaznaczając jednak, iż stanowiła ona „tezą nowatorską, ale prawdopodobnie niepozbawioną podstaw". Natomiast w motywach 189 i 219 rzeczonej decyzji Komisja oświadczyła, że nie dysponowała „wystarczającymi elementami, aby na podstawie tej nowatorskiej tezy udowodnić w sposób niepodważalny występowanie pomocy". Zdaniem spółek Bouygues takie ogólnikowe uzasadnienie nie pozwala umotywować odmowy uznania przez Komisję oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. za pomoc państwa i jest sprzeczne z wymogiem uzasadnienia. Po pierwsze, Komisja nie wyjaśnia, dlaczego uznanie za pomoc jest nowatorskie. Po drugie, nie wskazuje brakujących dowodów, by wykazać istnienie pomocy.

177 Po pierwsze, co się tyczy nowatorskiego jakoby charakteru uznania rozpatrywanych oświadczeń za pomoc, spółki Bouygues przypominają, że pojęcie pomocy jest pojęciem obiektywnym obejmującym wszystkie środki państwowe, które mogą sprzyjać

przedsiębiorstwu w sposób bezpośredni lub pośredni. Owo pojęcie ma ściśle prawny charakter i zależy zatem wyłącznie od kwestii, czy przedsiębiorstwo beneficjent uzyskuje korzyść gospodarczą, której nie otrzymałoby w normalnych warunkach rynkowych. Wynika stąd, że Komisja nie dysponuje uprawnieniami dyskrecjonalnymi, by określić, czy środek stanowi pomoc państwa. Dopiero na etapie badania ewentualnej zgodności pomocy w rozumieniu art. 87 ust. 3 WE, co oznacza dokonanie złożonych ocen ekonomicznych, społecznych, regionalnych i sektorowych, Komisja dysponuje szerokimi uprawnieniami dyskrecjonalnymi. Komisja jest więc zobowiązana do uznania za pomoc każdego środka, który obiektywnie spełnia przesłanki przewidziane w art. 87 ust. 1 WE.

178 Komisja nie może więc poprzestać na stwierdzeniu nowatorskiego charakteru szczególnego zastosowania art. 87 ust. 1 WE, by odstąpić od uznania istnienia pomocy państwa. Odmienny wniosek prowadziłby do uznania, że pojęcie pomocy państwa nie może ewoluować, co pozbawiłoby art. 87 i następne skuteczności.

179 Spółki Bouygues podkreślają w każdym razie, że niniejsza sprawa nie stanowi pierwszego przypadku, gdy Komisja zajęła stanowisko w przedmiocie kwalifikacji prawnej – dokonanej w świetle art. 87 WE i 88 WE – oświadczeń w sprawie wsparcia poczynionych przez władze państwa członkowskiego na rzecz przedsiębiorstwa. W decyzji w sprawie Crédit foncier (zob. pkt 159 powyżej) Komisja uznała, że oświadczenia publiczne władz francuskich miały na celu uspokojenie wierzycieli Crédit foncier de France (zwanej dalej „CFF") co do stanu ich wierzytelności i uznała je za pomoc państwa. Według spółek Bouygues analogiczna ocena narzuca się w niniejszej sprawie, ponieważ obie sprawy charakteryzują się istotnymi podobieństwami faktycznymi. Po pierwsze, CFF i FT doznały podobnych trudności finansowych cechujących się znacznym zadłużeniem i obniżeniem ratingu wykluczającym skorzystanie z rynku obligacyjnego (motyw 14 decyzji w sprawie Crédit foncier). Po drugie, w komunikacie prasowym z dnia 26 lipca 1996 r. minister gospodarki wskazał, podobnie jak to uczynił w oświadczeniu z dnia 12 lipca 2002 r., iż „państwo [francuskie] zobowiązało

się do tego, że wszystkie terminy spłaty długu i zapłaty odsetek CFF, na które istnieje dowód, zostaną dochowane" (motyw 36 decyzji w sprawie Crédit foncier; zob. również motyw 208 zaskarżonej decyzji). Po trzecie, w motywie 40 decyzji w sprawie Crédit foncier Komisja przypomniała konieczność uwzględnienia skutków środków dotyczących wsparcia i że w tym względzie „uspokajając wierzycieli co do stanu ich wierzytelności, omawiane oświadczenie pozwoliło uniknąć wniosku o zwrot walorów CFF w okresie poważnych trudności z płynnością, gdy przedsiębiorstwo nie było zdolne do uzyskania finansowania na rynku na normalnych warunkach". W przypadku FT wskazane skutki w postaci odzyskanego zaufania ze strony rynku były identyczne. Wreszcie motyw 44 decyzji w sprawie Crédit foncier, zgodnie z którym „Komisja uważa, że nawet jeśli oświadczenie ministra [gospodarki] z kwietnia 1996 r. nie było prawnie sformalizowane, wywarło ono jednak istotny wpływ i winno zatem zostać uznane za równoznaczne z gwarancją", ma w pełni zastosowanie do FT. Spółki Bouygues przyznają jednak, iż – w odróżnieniu od komunikatu prasowego ministra gospodarki będącego przedmiotem decyzji w sprawie Crédit foncier – oświadczenia złożone od lipca 2002 r. nie zawierały terminu „zobowiązanie". Tymczasem zobowiązanie może wynikać z użytych sformułowań, z ich kategorycznego charakteru i z ich powtórzenia, jak ma to miejsce w przypadku rzeczonych oświadczeń.

180 Z powyższego wynika, że uzasadnienie oparte na jakoby nowatorskim charakterze uznania rozpatrywanych oświadczeń za pomoc jest niewystarczające.

181 Po drugie, jeśli chodzi o domniemywany brak wystarczających informacji, by wykazać w niepodważalny sposób istnienie pomocy (motyw 189 zaskarżonej decyzji), spółki Bouygues zarzucają Komisji, że nie wyjaśniła, jakich dowodów brakowało jej, by tego dokonać. Ponieważ Komisja dysponowała raportem z dnia 28 kwietnia 2004 r. i wieloma raportami i analizami przedstawionymi przez osoby trzecie, w tym przez spółki Bouygues, nie może ona w sposób zasadny twierdzić, że nie dysponowała wystarczającymi informacjami, by zająć stanowisko w przedmiocie kwalifikacji prawnej oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. Na podstawie tych informacji Komisja była w stanie dokonać ostatecznej kwalifikacji owych oświadczeń, a przynajmniej winna

była zbadać rzeczowość tychże informacji, by uzasadnić w sposób jasny i precyzyjny nieuwzględnienie tej kwalifikacji. Zakładając nawet, że nie było to możliwe, Komisja winna była zebrać dodatkowe informacje przed zamknięciem postępowania administracyjnego i wydaniem zaskarżonej decyzji.

d) Argumenty Komisji

W przedmiocie pierwszej części zarzutu drugiego Republiki Francuskiej i FT

182 Komisja twierdzi na wstępie, że Republika Francuska rozpatruje motyw 194 zaskarżonej decyzji, zgodnie z którym pożyczka akcjonariusza przysparza FT korzyści, w oderwaniu – co jest niedopuszczalne – od motywów 197, a zwłaszcza 203–230 rzeczonej decyzji, w których Komisja zbadała, czy przyznana w ten sposób korzyść była zgodna z kryterium rozważnego inwestora prywatnego.

183 Zdaniem Komisji Republika Francuska i FT dokonują niesłusznie statycznej i „fotograficznej" interpretacji rozpatrywanej operacji, jak również zawężającej i fragmentarycznej wykładni zaskarżonej decyzji. Ich podejście ma na celu ograniczenie badania do samych tylko środków zgłoszonych w grudniu 2002 r., z wyłączeniem oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., które służyły uspokojeniu rynków przed udostępnieniem linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR w grudniu 2002 r. Jednakże dzielona analiza zdarzeń, które miały miejsce przed projektem pożyczki akcjonariusza z grudnia

2002 r., nie jest możliwa. W motywach 187, 222 i następnych zaskarżonej decyzji Komisja wyjaśniła zresztą powody, dla których była zobowiązana do zbadania jako całości oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. i pożyczki akcjonariusza. Wskazała również w tych samych motywach, że niezależnie od kwestii, czy same te oświadczenia mogły zostać uznane za pomoc, było ustalone w momencie zaistnienia tych zdarzeń w grudniu 2002 r., że nieodwołalne już zobowiązanie państwa francuskiego nie było zgodne z kryterium inwestora prywatnego i stanowiło pomoc państwa. Strategia władz francuskich wpisywała się bowiem w ciągły proces ratowania FT nieograniczający się do zdarzeń z grudnia 2002 r. (motyw 219 i nast. zaskarżonej decyzji). Ten aspekt wynika w sposób dostatecznie wyraźny z zaskarżonej decyzji, a zwłaszcza z jej motywów 191 i 223.

184 Podejście opisane powyżej zostało streszczone w motywie 191 i znajduje odbicie w szczególności w chronologicznej prezentacji zdarzeń zawartej w motywach 20 i następnych oraz 36 i następnych zaskarżonej decyzji. W tym względzie Komisja powołuje się na ww. w pkt 152 wyrok w sprawie BP Chemicals przeciwko Komisji (pkt 179), w ramach którego Sąd podkreślił konieczność uwzględnienia całej operacji ratowania przedsiębiorstwa i stwierdził nieważność decyzji Komisji, która w sposób błędny rozdzieliła różne operacje wkładów pieniężnych rozpatrywane w tej decyzji. Wynika stąd, że Komisja jest zobowiązana – w szczególności w ramach oceny złożonych operacji ratowania i restrukturyzacji – do zbadania, w jakim zakresie czynności mające miejsce w przeszłości, których rozważny inwestor nie dokonałby, warunkowałyby lub ułatwiłyby obecne zachowanie. W takich bowiem przypadkach oderwane zachowanie pod koniec procesu mogłoby wydać się „rozważne", gdyby zostało wyjęte z kontekstu, jak starają się to uczynić w niniejszej sprawie Republika Francuska i FT. Komisja dodaje, że w ww. w pkt 152 wyroku w sprawie BP Chemicals przeciwko Komisji Sąd nie stwierdził, że trzeci wkład pieniężny stanowił pomoc.

185 Następstwo głównych zdarzeń, opisanych w motywach 36–56 zaskarżonej decyzji, wyraźnie wskazuje na wyrażony przez Republikę Francuską zamiar wsparcia FT, tak by zapobiec wszelkiemu późniejszemu obniżeniu jej ratingu. W tym względzie rynki finansowe nie zastanawiały się nad tym, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. były wiążące czy też nie oraz czy wyrażały, lub nie, nieodwołalne zobowiązanie. To raczej wywarte przez państwo francuskie wrażenie, że owo zobowiązanie było wiążące, miało decydujące znaczenie dla oceny sytuacji zarówno przez agencje ratingowe, jak i przez rynki, zważywszy na wzrost kursu akcji FT po złożeniu oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. Republika Francuska ani nie wyjaśniła, ani nie wykazała powodów, dla których rynki powinny były powątpiewać w kategoryczność zobowiązania państwa francuskiego. Wprost przeciwnie, z prezentacji zadania „Spis inwentarza" radzie nadzorczej FT w dniu 4 grudnia 2002 r. wynika, że FT nie miała żadnych wątpliwości co do tego, iż wsparcie państwa francuskiego miało znaczenie dla agencji ratingowych. W konsekwencji kwestia, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. stanowiły pomoc czy też nie, nie jest już istotna, ponieważ w momencie konkretyzacji tych oświadczeń w grudniu 2002 r. w formie projektu pożyczki akcjonariusza było ustalone po pierwsze, że zobowiązanie stało się obecnie nieodwołalne, a po drugie, że nie było ono zgodne z kryterium inwestora prywatnego, zważywszy, że nie działał on już w normalnych warunkach rynkowych.

186 Tego wniosku nie podważa ww. w pkt 159 wyrok w sprawie Air France przeciwko Komisji (pkt 74, 79). Ów wyrok potwierdza raczej, że z uwagi na sytuację FT w lipcu 2002 r. inwestor prywatny nie złożyłby, nie przeprowadziwszy wcześniej przynajmniej audytu FT, takich oświadczeń jak oświadczenia złożone przez władze francuskie od lipca 2002 r., które mogły narazić na szwank jego wiarygodność i reputację (motyw 228 i nast. zaskarżonej decyzji). Tymczasem w chwili złożenia oświadczenia w dniu 12 lipca 2002 r. władze francuskie nie znały dokładnego zakresu trudności finansowych FT. Komisja przyznaje jednak, że w ww. w pkt 159 wyroku w sprawie Air France przeciwko Komisji Sąd nie wydał rozstrzygnięcia w kwestii, czy kryterium rozważnego inwestora ma zastosowanie wyłącznie do prawnie nieodwołalnego zobowiązania.

187 Komisja wskazuje, że nigdy nie przeczyła, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r. mogły się wiązać z ryzykiem finansowym. Uznała jednak, że nie dysponowała wystarczającymi informacjami, by udowodnić w niepodważalny sposób na podstawie tej nowatorskiej tezy, że owe oświadczenia stanowiły nieodwołalne zaangażowanie zasobów państwowych, a tym samym pomoc w rozumieniu art. 87 WE (motywy 218, 219 zaskarżonej decyzji). Miała wszakże prawo sprawdzić, czy w okolicznościach takich jak okoliczności zaistniałe w lipcu 2002 r. rozważny inwestor prywatny podjąłby takie samo ryzyko (motywy 218, 219 rzeczonej decyzji), które obejmowało po pierwsze ryzyko gospodarcze związane z wiarygodnością tych oświadczeń na rynku (motywy 217, 220, 221 rzeczonej decyzji), a po drugie ryzyko prawne, ponieważ oświadczenia te mogły zostać uznane za wiążące na gruncie wielu krajowych porządków prawnych (motyw 215 rzeczonej decyzji). Z tego względu Komisja uznała najpierw za „nowatorską, ale prawdopodobnie niepozbawioną podstaw" tezę, że samo oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. stanowiło pomoc (motywy 188, 218 rzeczonej decyzji), następnie stwierdziła, że nie była w stanie wykazać na tej podstawie w niepodważalny sposób istnienia pomocy (motywy 189, 219 rzeczonej decyzji), i wreszcie przyjęła „bardziej tradycyjne" podejście dotyczące pojęcia pomocy (motywy 219–230 rzeczonej decyzji). Na tej podstawie uznała, że od lipca 2002 r. niemożliwe stało się porównanie zachowania inwestora publicznego z zachowaniem inwestora prywatnego w normalnej sytuacji rynkowej, ponieważ żaden inwestor prywatny nie byłby w stanie wpłynąć na rynek, jak uczyniły to władze francuskie poprzez swe oświadczenia złożone od lipca 2002 r. Z tego względu Komisja doszła do wniosku, że zastosowanie kryterium rozważnego inwestora do sytuacji w samym tylko grudniu 2002 r. było zniekształcone, ponieważ w tym okresie nie było już możliwe sformułowanie oceny odnośnie do sytuacji FT w normalnych warunkach rynkowych (motywy 219–230 rzeczonej decyzji).

188 Komisja nie zgadza się z tezą, że jakoby uniemożliwia państwom członkowskim podejmowanie zachowań w charakterze rozważnych inwestorów. Podmiot prywatny również mógłby złożyć oświadczenie lub zachowywać się w sposób prowadzący do powstania nieodwołalnego zobowiązania prawnego wiążącego się z ryzykiem finansowym, choćby jego nieodwołalny charakter nie był pewny. Dlatego też Komisja może w sposób uprawniony sprawdzić, czy podmiot prywatny wziął na siebie takie ryzyko, a zatem zastosować kryterium inwestora prywatnego do zachowań, które potencjalnie nie prowadzą do powstania nieodwołalnych zobowiązań prawnych. Tak

więc Komisja ograniczyła się do porównania zachowania państwa francuskiego z zachowaniem podmiotu prywatnego w toku całego procesu, który skłonił to państwo do skonkretyzowania swego wsparcia w formie pożyczki akcjonariusza, zważywszy, że ta pożyczka stanowi jedynie konkretyzację jego zasadniczej decyzji o wsparciu FT dzięki odpowiednim środkom zapowiedzianym w oświadczeniach złożonych od lipca 2002 r. (motywy 36, 185 zaskarżonej decyzji). Jednakże publiczne zamanifestowanie wobec rynku tego wyraźnego i kategorycznego zobowiązania wiązało się z ryzykiem finansowym, jakiego inwestor prywatny nie podjąłby z taką nieostrożnością, przynajmniej bez wcześniejszego dogłębnego zapoznania się z sytuacją ekonomiczną FT (motyw 229 zaskarżonej decyzji). Same władze francuskie przyznały w toku postępowania administracyjnego, że w dniu 12 lipca 2002 r. nie znały ani dokładnej sytuacji FT, ani skutecznych środków, by naprawić tę sytuację. W takich okolicznościach każdy rozważny akcjonariusz unikałby składania oświadczeń mogących skutkować powstaniem po jego stronie zobowiązania, choćby przyszłego, mogącego zagrozić jego własnej sytuacji finansowej na rynkach. Komisja wyjaśnia, że jeśli państwo zamierza zastosować środki wsparcia na rzecz przedsiębiorstwa przeżywającego trudności i poinformować rynek o swym zamiarze, winno ono starać się nie spowodować zakłóceń konkurencji i przestrzegać, stosownie do okoliczności, przepisów z zakresu pomocy państwa. Dlatego też, jeśli owo wsparcie może stanowić pomoc, każdemu oświadczeniu w sprawie wsparcia powinno towarzyszyć wyraźne zastrzeżenie, że każde późniejsze działanie zostanie uprzednio zgłoszone Komisji i podjęte wyłącznie po jego zatwierdzeniu, co uczyniłoby owo oświadczenie warunkowym.

W przedmiocie drugiej części zarzutu drugiego Republiki Francuskiej i FT

189 Zdaniem Komisji z uwagi na związek materialny i ekonomiczny między oświadczeniem z dnia 12 lipca 2002 r. a projektem pożyczki akcjonariusza konieczne było

zbadanie wszystkich zachowań państwa francuskiego począwszy od lipca 2002 r. (motyw 187 zaskarżonej decyzji). Ograniczenie badania do samych tylko działań objętych zgłoszeniem sprowadzałoby się do pozostawienia państwu członkowskiemu swobodnego wyboru w zakresie wskazania stosownego okresu objętego analizą, co byłoby sprzeczne z obiektywnym charakterem pojęcia pomocy, które opiera się na realiach gospodarczych. Dlatego też, jeśli Komisja znajduje się w obliczu wcześniejszych zdarzeń, które z obiektywnego punktu widzenia są istotne, musi je uwzględnić w swojej analizie. W niniejszej sprawie oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. stanowi część „szerszego łańcucha działań", wśród których projekt pożyczki akcjonariusza i subskrypcja w ramach podwyższenia kapitału stanowią jedynie ostatnie elementy. Z tego względu Komisja była zobowiązana do zbadania ich w całości, co doprowadziło ją do prawidłowego ustalenia, że konstytutywne elementy pojęcia pomocy wystąpiły w grudniu 2002 r.

190 Komisja kwestionuje twierdzenie, że oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. nie implikowało zobowiązania państwowego w zakresie ewentualnego wsparcia finansowego dla FT i że oparła się ona na czysto subiektywnym wrażeniu co do sposobu, w jaki owo oświadczenie mogło jej zdaniem być postrzegane przez rynki. Wprost przeciwnie, Komisja oparła się na faktach obiektywnych wskazujących, iż z punktu widzenia rynku oświadczenie to wywarło wrażenie, że zobowiązanie było wiążące i że państwo francuskie podejmie w przyszłości działania. Tak więc oświadczenia złożone od lipca 2002 r. miały na celu uspokojenie rynków, a władze francuskie skontaktowały się z agencjami ratingowymi, by uniknąć obniżenia ratingu obligacji FT do poziomu „junk bond". Ponadto, jak wynika z motywu 210 zaskarżonej decyzji, teza Republiki Francuskiej i FT jest wewnętrznie sprzeczna. Tymczasem ze względu na fakt, iż skarżące te nie kwestionują w szczegółowy sposób zgodności tego motywu z prawem, należy oddalić tę tezę jako bezzasadną.

191 Komisja dochodzi na podstawie całości powyższych rozważań do wniosku, że zarzut drugi Republiki Francuskiej i FT winien zostać oddalony jako bezzasadny.

W przedmiocie zarzutu trzeciego Republiki Francuskiej i FT

— W przedmiocie oczywistego błędu w ocenie dotyczącego oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r.

192 Zdaniem Komisji decyzja państwa francuskiego w sprawie wsparcia FT została podjęta w dniu 12 lipca 2002 r., mimo że zasady jego udziału nie zostały jeszcze wówczas określone. Oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. składało się na „wiarygodną strategię zobowiązaniową państwa celem wsparcia FT" i było tak postrzegane przez rynki (motyw 220 i nast. zaskarżonej decyzji). Z literalnej analizy tego oświadczenia i jego kontekstu wynika, że owo zobowiązanie było jasne, a ponadto że zostało powtórzone (motywy 205–212 rzeczonej decyzji), w szczególności w stosunku do agencji ratingowych. W komunikacie prasowym z dnia 12 lipca 2002 r. S & P wskazała bowiem, że władze francuskie skontaktowały się z nią bezpośrednio, by zapewnić ją o ich wsparciu dla FT (motyw 38 rzeczonej decyzji). Z punktu widzenia agencji ratingowych, z którymi władze francuskie skontaktowały się, oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. było więc wyrazem woli wsparcia FT wyrażonej przez państwo francuskie. Takie powtarzające się i zgodne ze sobą oświadczenia, złożone przez ministra uprawnionego do zarządzania udziałami państwa francuskiego i reprezentującego akcjonariusza większościowego FT, mogły z całą pewnością zostać uznane przez rynek za stanowiące wiarygodne i bezwarunkowe zobowiązanie państwa francuskiego do udzielenia FT finansowego wsparcia (motyw 217 rzeczonej decyzji). Komisja wykazała, że owo postrzeganie przez rynki znalazło potwierdzenie w reakcjach oraz w komentarzach analityków finansowych, którzy interpretowali oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. jako kategoryczne zobowiązanie do udzielenia pomocy finansowej i jako utrzymujące rating FT na pewnym poziomie inwestycyjnym (motywy 220, 221, 37, 38, 52, 58 rzeczonej decyzji).

193 W opinii Komisji fakt, iż państwo francuskie uznało swoje zachowanie za rozważne, nie podważa bezwarunkowego charakteru jego zobowiązania. Podobnie wzmianka

o ewentualnym wystąpieniu problemów finansowych FT nie może być interpretowana jako zawieszający lub rozwiązujący warunek tego zobowiązania (motyw 210 zaskarżonej decyzji). Nie istnieje bowiem żaden element pozwalający wykazać, że rynek dostrzegł w tym względzie jakikolwiek warunek. Gdyby minister gospodarki chciał uwarunkować swoje zobowiązanie poszanowaniem prawa wspólnotowego, nie poprzestałby na posłużeniu się zwrotem „inwestor prywatny", który niekoniecznie jest postrzegany przez rynki jako podlegający prawu pomocy państwa, ale winien on zgłosić wyraźne zastrzeżenie, że każde późniejsze działanie zostanie uprzednio zgłoszone Komisji i podjęte wyłącznie po jego zatwierdzeniu przez Komisję (motyw 229 zaskarżonej decyzji). Wreszcie, jeśli chodzi o rozróżnienie decyzji w sprawie Crédit foncier (zob. pkt 159 powyżej) i zaskarżonej decyzji, Komisja przyznaje, że w niniejszej sprawie zobowiązanie państwa francuskiego nie było tak samo dokładne jak w okolicznościach leżących u podstaw tej pierwszej decyzji.

194 Jeśli chodzi o kwestię, czy oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. wywarło wpływ na sytuację na ryku w grudniu 2002 r., Komisja odsyła do swojej argumentacji przedstawionej w ramach odpowiedzi na zarzuty pierwszy i drugi, podniesione przez Republikę Francuską i FT. Głównym skutkiem tego oświadczenia było to, że do grudnia 2002 r. rating FT mógł być utrzymany na pewnym poziomie inwestycyjnym, zamiast spaść do poziomu „junk bond". We wrześniu 2002 r. państwo francuskie potwierdziło bowiem swoje wsparcie dla FT, w związku z czym Moody's zmieniła perspektywę długu z negatywnej na stabilną (motyw 52 zaskarżonej decyzji). W grudniu 2002 r. S & P powtórzyła, że wsparcie państwa francuskiego od lipca 2002 r. było kluczowym czynnikiem dla utrzymania ratingu na pewnym poziomie inwestycyjnym (motyw 58 rzeczonej decyzji). Natomiast bez utrzymania ratingu na tym poziomie w lipcu 2002 r. zasilenie środków własnych FT, zasadniczy element planu Ambition 2005, nie mogłoby być przeprowadzone na tych samych warunkach. Dlatego też oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. wywarło wpływ na środki z grudnia 2002 r., a wszystkie zdarzenia po lipcu 2002 r. zaszły w kontekście rynku „skażonego" przez to oświadczenie. Republika Francuska niesłusznie twierdzi w tym względzie, że jej kontakty – w charakterze większościowego akcjonariusza FT – z agencjami ratingowymi nie są niecodzienne.

Zważywszy na wielkość długu FT (70 mld EUR) i w braku jasnych i wyczerpujących informacji dotyczących sytuacji ekonomicznej FT prywatny akcjonariusz większościowy nie złożyłby w takich samych okolicznościach takich oświadczeń w sprawie wsparcia FT (motyw 229 zaskarżonej decyzji). Komisja uważa, że z tego powodu oświadczenia złożone od lipca 2002 r. i kontakty utrzymywane z agencjami ratingowymi „skaziły" sytuację rynkową, tak że w chwili zapowiedzi w grudniu 2002 r. projektu pożyczki akcjonariusza zapowiedź ta nie mogła być uznana za dokonaną w normalnych warunkach rynkowych. Tego efektu „zanieczyszczenia" nie wyeliminowały inne zdarzenia, które wywarły wpływ na postrzeganie przez rynek po lipcu 2002 r. (motywy 260, 261 rzeczonej decyzji).

195 Ponadto Komisja odrzuca uwagi krytyczne dotyczące metody zastosowanej w raporcie z dnia 28 kwietnia 2004 r. Wreszcie kwestionuje ona znaczenie porównania między Deutsche Telekom a FT, dokonanego przez Republikę Francuską i FT, by wykazać, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. nie miały decydującego znaczenia.

— W przedmiocie oczywistego błędu w ocenie dotyczącego możliwości zastosowania kryterium rozważnego inwestora prywatnego

196 Jeśli chodzi o domniemywany oczywisty błąd w ocenie polegający na zastosowaniu kryterium rozważnego inwestora prywatnego pomimo faktu, iż Komisja nie stwierdziła istnienia korzyści, Komisja odsyła do swojej obrony dotyczącej drugiej części zarzutu drugiego podniesionego przez Republikę Francuską i FT. Dodaje ona jednak, że zawsze uważała, iż nieodwołalna oferta pożyczki akcjonariusza obejmowała korzyść na rzecz FT. Komisja nie uznała wszakże za użyteczne zajęcia stanowiska w mającej charakter teoretyczny kwestii, czy owa korzyść – gdy jest ona rozpatrywana oddzielnie, a zatem bez uwzględnienia oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. – mogłaby być zgodna z kryterium rozważnego inwestora. Kwestia ta stała

się bowiem bezprzedmiotowa z przyczyn wskazanych w motywie 225 zaskarżonej decyzji.

197 Komisja przywołuje w tym względzie motywy 187, 222 i następne zaskarżonej decyzji oraz swoje argumenty przedstawione w odpowiedzi na zarzut drugi Republiki Francuskiej i FT, wskazujące powody, dla których musiała ona zbadać w całości oświadczenia złożone od lipca 2002 r. i projekt pożyczki akcjonariusza z grudnia 2002 r. Niezależnie od kwestii, czy owe oświadczenia lub ów projekt spełniały, rozpatrywane oddzielnie, wszystkie konstytutywne przesłanki pojęcia pomocy, Komisja wykazała, że w chwili zaistnienia zdarzeń w grudniu 2002 r. nieodwołalne już zobowiązanie państwa francuskiego, rozpatrywane w kontekście oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., nie było zgodne z kryterium inwestora prywatnego, w związku z czym stanowiło pomoc państwa. Jeśli chodzi o argument FT, że umowa pożyczki akcjonariusza nigdy nie została podpisana, Komisja odsyła do motywu 196 zaskarżonej decyzji. Ponadto nigdy nie twierdziła, że oferta pożyczki akcjonariusza była postrzegana przez rynek jako stanowiąca konkretyzację zobowiązania państwa francuskiego wykraczającego poza jego przyszły udział w podwyższeniu kapitału. Najistotniejsze było znaczenie, jakie agencje ratingowe przypisywały wsparciu państwa francuskiego. Tymczasem owo wsparcie oraz reakcja agencji ratingowych miały miejsce od lipca 2002 r. Ponadto Komisja nie kwestionuje pozytywnej reakcji rynków na zapowiedź mianowania nowego prezesa FT dokonaną w dniu 2 października 2002 r. FT nie wyjaśniła jednak powodów, dla których owa nominacja miała donioślejsze znaczenie niż oświadczenia i bezpośrednie kontakty utrzymywane z agencjami ratingowymi w lipcu 2002 r., by uniknąć obniżenia ratingu FT do poziomu „junk bond". Wpływ na rynek projektu pożyczki akcjonariusza z grudnia 2002 r. również był mniejszy niż wpływ oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., ponieważ w grudniu 2002 r. rynek w znacznej mierze już uspokoił się, jeśli chodzi o realność i kategoryczność wsparcia FT przez państwo francuskie. Zważywszy na skutki wywarte przez oświadczenia złożone od lipca 2002 r., pożyczka akcjonariusza została więc zaoferowana w anormalnych warunkach rynkowych, przez co przysporzyła FT korzyści.

— W przedmiocie oczywistego błędu w ocenie dotyczącego zachowania państwa francuskiego jako rozważnego inwestora

198 Komisja twierdzi, że ustosunkowała się w pełni do zarzutu opartego na domniemywanym oczywistym błędzie w ocenie dotyczącym zastosowania kryterium rozważnego inwestora prywatnego, którego nie uważa za odrębny zarzut. W konsekwencji badanie tego zarzutu jest albo bezprzedmiotowe, albo niedopuszczalne w rozumieniu art. 44 regulaminu.

199 Na podstawie całości powyższych rozważań Komisja stwierdza, że zarzut trzeci podniesiony przez Republikę Francuską i przez FT jest częściowo bezprzedmiotowy lub niedopuszczalny i częściowo bezzasadny, w związku z czym nie zasługuje na uwzględnienie.

W przedmiocie zarzutu pierwszego spółek Bouygues

— W przedmiocie argumentów spółek Bouygues

200 Komisja kwestionuje statyczne i „fotograficzne" podejście spółek Bouygues dotyczące operacji ratowania FT, które zmierza do ograniczenia badania na podstawie art. 87 ust. 1 WE do oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., podczas gdy w sprawie T-425/04 Republika Francuska chciałaby ograniczyć to badanie do samych tylko środków zgłoszonych w grudniu 2002 r. Zdaniem Komisji teza, że owe oświadczenia spełniają, rozpatrywane oddzielnie lub łącznie, cztery przesłanki pojęcia pomocy, wynika z zawężającej, fragmentarycznej i błędnej interpretacji zaskarżonej decyzji i nie uwzględnia

faktu, iż zdarzenia poprzedzające pożyczkę akcjonariusza z grudnia 2002 r., w ramach ciągłego procesu ratowania, są powiązane między sobą zarówno z materialnego, jak i z ekonomicznego punktu widzenia.

201 Komisja była bowiem zobowiązana do zbadania w całości – w świetle kryterium rozważnego inwestora – oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. i projektu pożyczki akcjonariusza, zważywszy że ów projekt stanowił jedynie konkretyzację następstwa wcześniejszych zdarzeń (motywy 187–189, 191, 215–230 zaskarżonej decyzji). Owo podejście jest zgodne z orzecznictwem, które wymaga uwzględnienia całej złożonej operacji ratowania i restrukturyzacji, a w szczególności zbadania, w jakim zakresie aktualne i odrębne zachowanie, które mogłoby się wydać „rozważne", gdyby zostało wyjęte z kontekstu, stało się konieczne lub ułatwione ze względu na wcześniejsze działania, których rozważny inwestor działający w warunkach gospodarki rynkowej nie dokonałby (ww. w pkt 152 wyrok w sprawie BP Chemicals przeciwko Komisji, pkt 179). Komisja dodaje, że na podstawie kryterium inwestora prywatnego wcześniejsza pomoc wpisująca się w ciągły proces mogłaby zasadniczo zostać zatwierdzona jako taka, jak i uwzględniona, by scharakteryzować późniejszą pomoc, która – zważywszy na tę wcześniejszą pomoc – ma jedynie postać czynności, która mogłaby zostać podjęta przez rozważnego inwestora prywatnego. Tymczasem spółki Bouygues nie zakwestionowały faktu, iż zaskarżona decyzja uznaje pożyczkę akcjonariusza za pomoc. Tak więc kwestia, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. stanowią pomoc czy też nie, nie miała już znaczenia, ponieważ w momencie konkretyzacji rzeczonych oświadczeń w grudniu 2002 r. w formie projektu pożyczki akcjonariusza było ustalone po pierwsze, że zobowiązanie państwa francuskiego stało się nieodwołalne, a po drugie, że nie było ono zgodne z kryterium inwestora prywatnego.

202 Komisja kwestionuje w tym względzie podobieństwo stanu faktycznego niniejszej sprawy ze stanem faktycznym leżącym u podstaw decyzji w sprawie Crédit foncier (zob. pkt 159 powyżej). W niniejszej sprawie oświadczenia ministra gospodarki nie miały tej samej mocy i tego samego stopnia jasności, jeśli chodzi o kategoryczne zobowiązanie państwa francuskiego, co oświadczenia będące przedmiotem decyzji

w sprawie Crédit foncier (zob. po pierwsze motyw 36 decyzji w sprawie Crédit foncier i po drugie motyw 219 zaskarżonej decyzji).

203 Komisja dodaje, że ani do państwa dokonującego zgłoszenia, ani do zainteresowanych stron nie należy określenie stosownego okresu objętego analizą. Pojęcie pomocy jest obiektywne i oparte na realiach gospodarczych. Dlatego też jeśli Komisja bada wcześniejsze zdarzenia, które z obiektywnego punktu widzenia są istotne, musi je uwzględnić w swojej analizie. W niniejszej sprawie oświadczenia złożone od lipca 2002 r. stanowią część „dłuższego łańcucha działań", wśród których pożyczka akcjonariusza i subskrypcja w ramach podwyższenia kapitału FT stanowią jedynie ostatnie elementy. Komisja mogła więc zasadnie stwierdzić, że w niniejszej sprawie wszystkie konstytutywne elementy pojęcia pomocy wystąpiły dopiero od grudnia 2002 r.

204 W konsekwencji należy oddalić zarzut pierwszy spółek Bouygues jako bezzasadny.

— W przedmiocie argumentów FT jako interwenienta

205 Jeśli chodzi o argumenty podniesione przez FT jako interwenienta, Komisja przypomina najpierw, że interwenienci muszą zaakceptować stan sprawy, w jakim się ona znajduje w chwili ich wstąpienia, oraz że na podstawie art. 40 akapit czwarty statutu Trybunału żądania zawarte w ich wniosku interwencyjnym nie mogą mieć innego celu niż poparcie żądań jednej ze stron postępowania, ponieważ interwenient nie jest uprawniony do podniesienia zarzutu, którego nie podniosła strona skarżąca.

206 Komisja wyraża zdziwienie, że FT jako interwenient popiera jej wnioski zmierzające do obrony zgodności z prawem art. 1 zaskarżonej decyzji, podczas gdy w sprawie T-444/04 wnosi – chociaż z innych względów – o stwierdzenie nieważności tegoż art. 1. Dlatego też Komisja podaje w wątpliwość dopuszczalność wniosku interwencyjnego FT, jako że w sprawie T-444/04 FT zarzuca Komisji, iż posunęła się zbyt daleko, uznając w art. 1 zaskarżonej decyzji pożyczkę akcjonariusza, rozpatrywaną w kontekście oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., za pomoc państwa niezgodną ze wspólnym rynkiem. Natomiast twierdząc w sprawie T-450/04, że Komisja nie posunęła się zbyt daleko, ponieważ nie uznała za pomoc oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., FT przeczy swemu własnemu stanowisku wyrażonemu w ramach jej skargi w sprawie T-444/04. FT nie może bowiem z jednej strony twierdzić w ramach swej interwencji, że art. 1 zaskarżonej decyzji jest ważny, a z drugiej strony wnosić w swej skardze o stwierdzenie nieważności tego artykułu. Zdaniem Komisji to nowe stanowisko wyrażone przez FT w ramach jej interwencji winno w sposób logiczny skłonić FT do wycofania skargi w sprawie T-444/04.

207 Posiłkowo Komisja kwestionuje twierdzenie, że oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. zostałoby złożone przez każdego większościowego akcjonariusza prywatnego i że było ono na tyle ogólne i warunkowe, iż nie może być uważane za gwarancję wsparcia FT. Komisja podkreśliła, że dla państwa francuskiego decydujące było wywarcie na agencjach ratingowych i na rynkach finansowych wrażenia, że oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. stanowiło wiążące zobowiązanie. Owo oświadczenie, w połączeniu z bezpośrednimi kontaktami między władzami francuskimi a agencjami ratingowymi, miało wyraźnie na celu uspokojenie rynków i uniknięcie obniżenia ratingu obligacji FT do poziomu „junk bonds", co znajduje potwierdzenie we wzroście kursu akcji i obligacji FT po złożeniu tegoż oświadczenia. W rzeczywistości owo zobowiązanie nie było uwarunkowane poszanowaniem wspólnotowych reguł w dziedzinie pomocy państwa (motyw 229 zaskarżonej decyzji). Wreszcie Komisja odrzuca tezę, że oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. nie przysporzyło FT żadnej korzyści. Korzyść wynikająca z tego oświadczenia polegała na utrzymaniu aż do grudnia 2002 r. ratingu

FT na pewnym poziomie inwestycyjnym zamiast obniżenia jej ratingu do poziomu „junk bond" (motyw 219 i nast. rzeczonej decyzji).

W przedmiocie zarzutu drugiego spółek Bouygues

208 Komisja uważa za uzasadnione w wystarczający sposób swoje stanowisko, zgodnie z którym nie mogła uznać, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r. stanowiły same w sobie pomoc państwa (zob. w szczególności motywy 188, 189, 215, 217–230 zaskarżonej decyzji). Zdaniem Komisji uzasadnienie zaskarżonej decyzji nie jest ani wewnętrznie sprzeczne, ani niedostateczne, a spółki Bouygues mylą kontrolę obowiązku uzasadnienia z kontrolą oczywistego błędu.

W przedmiocie dodatkowych argumentów przedstawionych przez Komisję w odpowiedzi na zadane przez Sąd pytania na piśmie

209 W swej odpowiedzi na zadane przez Sąd pytania na piśmie Komisja odwołuje się zasadniczo do rozważań przedstawionych w motywach 188 i 214–216 zaskarżonej decyzji, jak również do analiz prawnych i ekonomicznych, które otrzymała lub zamówiła i zbadała w toku postępowania administracyjnego, spośród których większość zawiera wniosek, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. miały wiążący charakter. Komisja doszła w ten sposób do wniosku, że nie mogła udowodnić „w sposób niepodważalny występowania pomocy" tylko na podstawie tych oświadczeń, zważywszy na trudność wykazania w przekonujący sposób, iż mogły one – przynajmniej potencjalnie – angażować zasoby państwowe. Ekspertyzy zawierają bowiem dość rozbieżne interpretacje tych oświadczeń dokonane na podstawie francuskiego prawa cywilnego,

handlowego i administracyjnego, jak również złożonych i kontrowersyjnych koncepcji prawnych francuskiego orzecznictwa i francuskiej doktryny. Wynik tej analizy został streszczony w motywach 216–218 zaskarżonej decyzji.

210 Komisja nie przeczy natomiast temu, że niektóre elementy prawa krajowego mogłyby skutecznie wesprzeć tezę, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. implikowały jednostronne zobowiązanie państwa francuskiego; tezę, która nie jest zatem w oczywisty sposób bezzasadna. Komisja przytacza w tym względzie dwa wyroki francuskiego Cour de cassation (sądu kasacyjnego). Jednak zwłaszcza w świetle okólnika z dnia 22 lipca 2003 r. (zob. pkt 167 powyżej), który stanowi, że jedynie ustawa finansowa uchwalona przez zgromadzenie narodowe może prowadzić do powstania odpowiedzialności finansowej państwa francuskiego, wyroki te nie mogą być bezpośrednio przeniesione na grunt francuskiego prawa administracyjnego. Ponadto uwagi krytyczne przedstawione przez FT w toku postępowania administracyjnego w stosunku do raportu z dnia 22 marca 2004 r. wskazują na brak uchybienia ze strony państwa francuskiego w świetle francuskiego prawa administracyjnego. Poza tym Komisja uważa, że wprawdzie w raporcie z dnia 22 marca 2004 r. stwierdzono, iż zobowiązanie gwarancyjne państwa francuskiego, jako zobowiązanie rezultatu, sięga oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r., ale w tym samym raporcie przyznano, że trudno było uznać, iż państwo francuskie zamierzało związać się od tego momentu, jeśli chodzi o jego udział w podwyższeniu kapitału FT, gdyż w świetle tego raportu zobowiązanie powstało w dniu 13 września 2002 r. (pkt 62 raportu z dnia 22 marca 2004 r.).

211 Komisja przytacza swoje podejście dotyczące stosowania kryterium rozważnego inwestora prywatnego i swą analizę postrzegania przez rynki finansowe oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., które wpisywały się w zobowiązaniową strategię ratowania FT. W tych okolicznościach Komisja wolała nie przyjmować szczególnie surowej i restrykcyjnej w stosunku do państwa francuskiego i FT interpretacji dotyczącej bardzo kontrowersyjnej kwestii prawa krajowego. Gdyby Komisja nie miała dostatecznej pewności co do znaczenia oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. w świetle prawa krajowego, by uznać, że implikowały one wiążące zaangażowanie zasobów państwowych, mogłaby dojść do wniosku, że przyznanie pożyczki akcjonariusza stanowiło takie zaangażowanie (motyw 219 zaskarżonej decyzji). Komisja wnioskuje na tej podstawie, że z uwagi na materialny i ekonomiczny związek między oświadczeniami

złożonymi od lipca 2002 r. i pożyczką akcjonariusza mogła ona ocenić je łącznie. Zważywszy na konkretyzację tych oświadczeń w grudniu 2002 r. w formie pożyczki akcjonariusza, która była jedynym środkiem zgłoszonym przez Republikę Francuską, zostało ustalone po pierwsze, że zobowiązanie stało się nieodwołalne, a po drugie, że nie było ono zgodne z kryterium inwestora prywatnego. W konsekwencji kwestia, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. stanowiły pomoc, czy też nie, nie miała już znaczenia.

2. Ocena Sądu

a) W przedmiocie pojęcia pomocy w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE

212 Jeśli chodzi o kwestię, czy Komisja naruszyła w niniejszej sprawie pojęcie pomocy, należy najpierw przypomnieć, że zgodnie z art. 87 ust. 1 WE „wszelka pomoc przyznawana przez państwo członkowskie lub przy użyciu zasobów państwowych w jakiejkolwiek formie, która zakłóca lub grozi zakłóceniem konkurencji poprzez sprzyjanie niektórym przedsiębiorstwom lub produkcji niektórych towarów, jest niezgodna ze wspólnym rynkiem w zakresie, w jakim wpływa na wymianę handlową między państwami członkowskimi".

213 Następnie należy stwierdzić, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem pojęcie pomocy jest bardziej ogólne niż pojęcie subwencji, ponieważ obejmuje ono nie tylko świadczenia pozytywne, takie jak same subwencje, ale również interwencje państwa, które

w różnych formach zmniejszają obciążenia, jakim zazwyczaj podlega budżet przedsiębiorstwa, i które przez to – mimo że nie są subwencjami w ścisłym znaczeniu tego słowa – mają taki sam charakter i identyczne skutki (zob. wyroki Trybunału: z dnia 8 maja 2003 r. w sprawach połączonych C-328/99 i C-399/00 Włochy i SIM 2 Multimedia przeciwko Komisji, Rec. s. I-4035, pkt 35; z dnia 15 czerwca 2006 r. w sprawach połączonych C-393/04 i C-41/05 Air Liquide Industries Belgium, Zb.Orz. s. I-5293, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo).

214 Ponadto z orzecznictwa wynika, że jedynie korzyści przyznane bezpośrednio lub pośrednio przy użyciu zasobów państwowych są uznawane za pomoc w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE. Wprowadzone w tym przepisie rozróżnienie pomiędzy „pomocą przyznawaną przez państwo członkowskie" i pomocą przyznawaną „przy użyciu zasobów państwowych" nie oznacza bowiem, że wszelka korzyść przyznana przez państwo stanowi pomoc, niezależnie od tego, czy jest ona finansowana ze środków państwowych czy też nie, lecz służy ono tylko temu, by w pojęciu tym zawrzeć zarówno korzyści bezpośrednio przyznane przez państwo, jak i te przyznane za pośrednictwem wyznaczonych albo utworzonych przez to państwo instytucji publicznych lub prywatnych (zob. wyrok Trybunału z dnia 13 marca 2001 r. w sprawie C-379/98 PreussenElektra, Rec. s. I-2099, pkt 58; wyroki Sądu: z dnia 6 marca 2003 r. w sprawach połączonych T-228/99 i T-233/99 Westdeutsche Landesbank Girozentrale i Land Nordrhein-Westfalen przeciwko Komisji, Rec. s. II-435, pkt 179; z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie T-95/03 Asociación de Estaciones de Servicio de Madrid i Federación Catalana de Estaciones de Servicio przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-4739, pkt 104).

215 Wynika stąd, że aby można było uznać środek za pomoc państwa w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE, w szczególności po pierwsze winien on implikować korzyść, która może przybrać różne formy („w jakiejkolwiek formie"), a po drugie owa korzyść powinna wynikać w sposób bezpośredni lub pośredni z zasobów publicznych (przyznana „przez państwo członkowskie lub przy użyciu zasobów państwowych").

216 Orzecznictwo doprecyzowało jeszcze pojęcie pomocy państwa w świetle zasady równego traktowania przedsiębiorstw państwowych i prywatnych, wskazując, że zasilenie przez władze publiczne kapitału przedsiębiorstwa, to znaczy wkład pieniężny pochodzący z zasobów publicznych, nie stanowi jednak pomocy państwa w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE, jeżeli ta interwencja odbywa się w okolicznościach odpowiadających normalnym warunkom rynkowym. Należy rozważyć w tym względzie, czy w podobnych okolicznościach inwestor prywatny, którego wielkość jest porównywalna z wielkością instytucji zarządzających sektorem publicznym, byłby skłonny wnieść wkłady pieniężne w takiej samej wysokości, mając na uwadze w szczególności dostępne informacje i rozwój sytuacji dający się przewidzieć w chwili wniesienia tychże wkładów (ww. w pkt 213 wyrok w sprawach połączonych Włochy i SIM 2 Multimedia przeciwko Komisji, pkt 37, 38). Ponadto, nawet jeśli zachowanie inwestora prywatnego, z jakim należy porównać interwencję inwestora publicznego realizującego cele polityki gospodarczej, nie musi być koniecznie zachowaniem zwykłego inwestora wykładającego kapitał w celu uzyskania zysku w mniej lub bardziej krótkim terminie, musi być ono przynajmniej zachowaniem prywatnego holdingu lub prywatnej grupy przedsiębiorstw, które realizują globalną lub sektorową politykę strukturalną, oraz musi mu przyświecać perspektywa osiągnięcia zysku w dłuższym terminie (wyrok Trybunału z dnia 14 września 1994 r. w sprawie C-42/93 Hiszpania przeciwko Komisji, Rec. s. I-4175, pkt 14; wyrok Sądu z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie T-455/05 Componenta przeciwko Komisji, niepublikowany w Zbiorze, pkt 86).

217 Jak strony przyznały podczas rozprawy, stosowanie kryterium inwestora prywatnego zakłada koniecznie, że środki przyjęte przez państwo na rzecz przedsiębiorstwa przysparzają korzyści wynikającej z zasobów państwowych (zob. podobnie ww. w pkt 214 wyrok w sprawach połączonych Westdeutsche Landesbank Girozentrale i Land Nordrhein-Westfalen przeciwko Komisji, pkt 180 i 181).

218 Jeśli chodzi o zakres kontroli sądowej, która ma zostać przeprowadzona, należy przypomnieć, że pojęcie pomocy jest pojęciem obiektywnym, w związku z czym zakwalifikowanie danego środka jako pomocy państwa, które zgodnie z traktatem należy zarówno do Komisji, jak i do sądu, nie może w zasadzie – poza szczególnymi okolicznościami wynikającymi zwłaszcza ze złożonego charakteru danej interwencji państwowej – uzasadniać przyznania Komisji szerokich uprawnień dyskrecjonalnych. Komisja może bowiem rzeczywiście korzystać z szerokich uprawnień dyskrecjonalnych

dopiero przy stosowaniu art. 87 ust. 3 WE, który wymaga uwzględnienia przez Komisję – w ramach prowadzonego przez nią badania ewentualnej zgodności pewnych środków państwowych ze wspólnym rynkiem – złożonych ocen ekonomicznych, społecznych, regionalnych i sektorowych (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 27 stycznia 1998 r. w sprawie T-67/94 Ladbroke Racing przeciwko Komisji, Rec. s. II-1, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo).

219 Trybunał wyjaśnił w tym względzie, że pojęcie pomocy państwa określone w traktacie ma charakter prawny i powinno być interpretowane w oparciu o elementy obiektywne. Z tego powodu sąd powinien zasadniczo przeprowadzić pełną kontrolę w kwestii, czy dany środek wchodzi w zakres stosowania art. 87 ust. 1 WE, biorąc pod uwagę zarówno konkretne okoliczności rozpatrywanej przezeń sprawy, jak i techniczny lub złożony charakter ocen przeprowadzonych przez Komisję (wyroki Trybunału: z dnia 16 maja 2000 r. w sprawie C-83/98 P Francja przeciwko Ladbroke Racing i Komisji, Rec. s. I-3271, pkt 25; z dnia 1 lipca 2008 r. w sprawach połączonych C-341/06 P i C-342/06 P Chronopost przeciwko UFEX i in., Zb.Orz. s. I-4777, pkt 141; z dnia 22 grudnia 2008 r. w sprawie C-487/06 P British Aggregates przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-10505, pkt 111).

220 W świetle tych zasad należy sprawdzić, czy w niniejszej sprawie Komisja prawidłowo zastosowała pojęcie pomocy w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE.

221 Mając na względzie zarzuty podniesione przez skarżące w sprawach T-425/04, T-444/04 i T-450/04, oparte częściowo na naruszeniach prawa, a częściowo na oczywistych błędach w ocenie, należy w tym celu zbadać w pierwszej kolejności, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. i projekt pożyczki akcjonariusza z grudnia 2002 r., rozpatrywane oddzielnie lub łącznie, przysporzyły FT jednej lub szeregu korzyści. Jeśli tak było, w drugiej kolejności należy ocenić, czy te ewentualne korzyści dla FT wynikają z przeniesienia zasobów państwowych. Jeśli tak jest, w trzeciej kolejności należy zbadać, czy te ewentualne korzyści wynikające z zasobów państwowych

zostały przyznane z poszanowaniem kryterium rozważnego inwestora prywatnego działającego w warunkach gospodarki rynkowej.

b) W przedmiocie istnienia korzyści przysporzonej przez oświadczenia złożone od lipca 2002 r. i przez projekt pożyczki akcjonariusza

Uwagi wstępne

222 Na wstępie należy zbadać, czy i w jakim zakresie Komisja stwierdziła w zaskarżonej decyzji jedną korzyść lub szereg korzyści związanych z oświadczeniami złożonymi od lipca 2002 r. Zważywszy na ścisły związek między kryterium korzyści a kryterium przeniesienia zasobów państwowych, niezbędne jest w tym celu wzięcie pod uwagę wszystkich rozważań zaprezentowanych w tej kwestii w rzeczonej decyzji.

223 Należy przypomnieć, że w art. 1 zaskarżonej decyzji Komisja uznała za pomoc państwa w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE pożyczkę akcjonariusza w formie linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR na rzecz FT, rozpatrywaną w kontekście oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., to znaczy oświadczeń złożonych przed zgłoszeniem w dniu 4 grudnia 2002 r. projektu pożyczki akcjonariusza.

224 Na poparcie tego wniosku Komisja stwierdziła zasadniczo, że w drodze oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. – dokonanych w okresie, gdy FT była pogrążona w kryzysie finansowym wynikającym z dużego zadłużenia krótkoterminowego – władze

francuskie doprowadziły do tego, że FT odzyskała zaufanie rynków finansowych, tak że mogła uzyskać dostęp do nowych kredytów, co stanowiło podstawę dla środków służących zrównoważeniu bilansu i refinansowaniu FT, które zostały wdrożone później, w tym podstawę projektu pożyczki akcjonariusza. Komisja uznała zasadniczo w tym względzie, że – rozpatrywane łącznie – owe oświadczenia i środki, które stanowią część ciągłego procesu ratowania FT wdrożonego przez państwo francuskie, nie były zgodne z kryterium rozważnego inwestora prywatnego działającego w warunkach gospodarki rynkowej, ponieważ akcjonariusz prywatny nie złożyłby takich oświadczeń w sprawie wsparcia w sytuacji kryzysu, w jakim FT była pogrążona w lipcu 2002 r. Tak więc owe oświadczenia „skaziły" sytuację rynkową, co dało podstawy dla projektu pożyczki akcjonariusza, którego nie można by było wysunąć, gdyby wpływ rzeczonych oświadczeń na rynki finansowe nie wystąpił (zob. w szczególności motywy 225–230 zaskarżonej decyzji).

225 Jeśli chodzi w szczególności o pojęcie korzyści angażującej zasoby państwowe, Komisja uznała zasadniczo, że nawet jeśli oświadczenia złożone od lipca 2002 r. mogły być uznane za pomoc w zakresie, w jakim wywarły wpływ na rynki i przysporzyły FT korzyści, niekoniecznie miały one charakter „pozwalający przynajmniej na potencjalne zaangażowanie zasobów państwowych" (motyw 188 zaskarżonej decyzji). W motywie 189 zaskarżonej decyzji Komisja wskazała, że nie dysponowała wystarczającymi informacjami, by udowodnić w niepodważalny sposób na podstawie tej „nowatorskiej" tezy istnienie pomocy. Uznała jednak, że mogła wykazać istnienie pomocy, uwzględniając korzyść i zaangażowanie zasobów państwowych, związane z projektem pożyczki akcjonariusza rozpatrywanym w kontekście oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. (motyw 190 rzeczonej decyzji).

226 Tak więc Komisja stwierdziła w motywie 194 zaskarżonej decyzji, że „kredyt [pożyczka] akcjonariusza […] przyznaje korzyść na rzecz FT, gdyż umożliwia jej zwiększenie środków finansowych i upewnienie rynku co do jej zdolności sprostania płatnościom".

Bez względu na fakt, iż umowa pożyczki akcjonariusza nie została nigdy podpisana, „stworzenie wrażenia dla rynku pojawienia się prawdopodobieństwa otrzymania tego rodzaju kredytu [pożyczki]" mogło przysporzyć FT korzyści, ponieważ rynek uważał, że jej sytuacja finansowa była bardziej stabilna, co mogło mieć wpływ na warunki zaciągania przez nią pożyczek.

227 Jeśli chodzi o kryterium zaangażowania zasobów państwowych, Komisja wyjaśniła w motywie 195 zaskarżonej decyzji po pierwsze, że „fakt, iż korzyść wynika z zobowiązania państwa powodującego potencjalny, lecz nienatychmiastowy transfer zasobów, nie wyklucza tego, iż taka korzyść zostanie przyznana właśnie przy pomocy […] zasobów [państwowych]", a po drugie, odwołując się do wyroku Trybunału z dnia 16 maja 2002 r. w sprawie C-482/99 Francja przeciwko Komisji, zwanego „wyrokiem w sprawie Stardust", Rec. s. I-4397, pkt 36, „że nie [było] konieczne wykazywanie we wszystkich przypadkach, że miał miejsce transfer zasobów państwowych, żeby można było uznać [przyznaną] korzyść […] za pomoc państwa". Tak więc Komisja, opierając się na orzecznictwie, uważa, że nawet korzyść przyznana za pośrednictwem dodatkowego potencjalnego obciążenia dla państwa może stanowić pomoc państwa (wyrok Trybunału z dnia 1 grudnia 1998 r. w sprawie C-200/97 Ecotrade, Rec. s. I-7907, pkt 43; wyrok Sądu z dnia 13 czerwca 2000 r. w sprawach połączonych T-204/97 i T-270/97 EPAC przeciwko Komisji, Rec. s. II-2267, pkt 80).

228 Zgodnie z motywem 196 zaskarżonej decyzji zapowiedź udostępnienia pożyczki akcjonariusza w połączeniu ze spełnieniem wstępnych warunków takiego udostępnienia, wywarte na rynku wrażenie, że owa pożyczka została rzeczywiście udostępniona, oraz wysłanie podpisanej umowy pożyczki akcjonariusza oznaczają „dodatkowe potencjalne obciążenie dla państwa [francuskiego]", które było wystarczające, by stwierdzić istnienie „potencjalnego zobowiązania dotyczącego [potencjalnego zaangażowania] zasobów państwa". Zdaniem Komisji:

„I tak w zakresie, w jakim dokument ten stanowił propozycję kontraktową i […] dopóki nie został[…] odwołany, FT mogła złożyć swój podpis w każdej chwili, przyznając sobie w ten sposób prawo natychmiastowego przelania kwoty 9 miliardów EUR.

Państwo [francuskie] […] musiało w konsekwencji trzymać do dyspozycji FT […] odpowiednią wysokość środków".

229 W zarzutach drugim i trzecim, podniesionych w sprawach T-425/04 i T-444/04, Republika Francuska i FT wskazały zasadniczo, że ani oświadczenia w sprawie wsparcia, ani projekt pożyczki akcjonariusza nie spełniały samodzielnie konstytutywnych przesłanek pojęcia pomocy, a zwłaszcza kryterium korzyści pochodzącej z zasobów państwowych, i że nie jest możliwe dokonanie oceny tych różnych elementów w całości, by dojść do wniosku, że zachowanie państwa francuskiego nie było zgodne z kryterium rozważnego inwestora prywatnego. Podejście Komisji jest bowiem wewnętrznie sprzeczne, ponieważ sama Komisja uznała, iż ani rzeczone oświadczenia, ani pożyczka akcjonariusza – rozpatrywane oddzielnie – nie stanowiły pomocy państwa w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE. W każdym razie oświadczenia w sprawie wsparcia nie mogą zostać uznane za kategoryczne zobowiązanie państwa francuskiego przysparzające FT korzyści i angażujące zasoby państwowe.

230 Natomiast w zarzucie pierwszym podniesionym w sprawie T-450/04 spółki Bouygues twierdzą zasadniczo, że Komisja nie poszła w zaskarżonej decyzji wystarczająco daleko, ponieważ nie uznała za odrębną pomoc państwa każdego z oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. Każde z tych oświadczeń spełnia bowiem kumulatywnie przesłanki pojęcia pomocy, w tym przesłankę dotyczącą korzyści angażującej zasoby państwowe.

W przedmiocie korzyści wynikającej z oświadczeń złożonych od lipca 2002 r.

231 Z orzecznictwa przytoczonego w pkt 213 powyżej wynika, że pojęcie korzyści oznacza, iż interwencja państwa musi prowadzić do poprawy sytuacji ekonomicznej lub

finansowej, a nawet do wzbogacenia beneficjenta, na przykład poprzez zmniejszenie obciążeń, jakim zazwyczaj podlega jego budżet.

232 Należy więc sprawdzić, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r., jak również dokonana w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedź pożyczki akcjonariusza prowadzą same w sobie do przysporzenia FT takiej korzyści.

233 W tym względzie należy dokonać rozróżnienia między ewentualną korzyścią polegającą na ułatwieniu dostępu FT do rynków finansowych i zmniejszeniu jej kosztów refinansowania, z jednej strony, a ewentualnym pozytywnym wpływem tychże oświadczeń na kurs akcji i obligacji FT, z drugiej strony.

234 Jeśli chodzi o wpływ oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. na dostęp FT do rynków finansowych i na jej koszty refinansowania, należy stwierdzić, że Komisja wykazała dostatecznie w zaskarżonej decyzji, że te oświadczenia przysporzyły FT znacznej korzyści, ponieważ pozwoliły na odzyskanie zaufania rynków finansowych, uczyniły możliwym, łatwiejszym i mniej kosztownym dostęp FT do nowych kredytów niezbędnych do refinansowania jej długów krótkoterminowych do 15 mld EUR i ostatecznie przyczyniły się do ustabilizowania jej bardzo słabej sytuacji finansowej, która w czerwcu i w lipcu 2002 r. mogła ulec istotnemu pogorszeniu.

235 Konkretnie ze streszczenia zaskarżonej decyzji zawartego w pkt 33–50 powyżej wynika, że Komisja zebrała szereg poszlak pozwalających wykazać, że w następstwie oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. i późniejszych oświadczeń, jak również poczynionej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi projektu pożyczki akcjonariusza agencje ratingowe przyjęły bardziej korzystny rating FT niż rating, który przyjęły lub rozważały wcześniej w szczególności w świetle jej kryzysu finansowego, znaczenia „spread

inversion", odpowiadającego mu spadku cen jej obligacji i spadku kursu jej akcji, stwierdzonych zwłaszcza w czerwcu i w lipcu 2002 r. (zob. pkt 34 powyżej).

236 Ze zgodnych komentarzy dawnego prezesa FT i nowego prezesa FT, agencji ratingowych oraz Deutsche Bank wynika bowiem, że rating przyjęty lub rozważany wcześniej przez wspomniane agencje skutkował wówczas zamknięciem dostępu FT do rynków kapitałowych, uniemożliwiając jej w ten sposób refinansowanie jej krótkoterminowego zadłużenia, i że takiego zamknięcia dostępu można było uniknąć jedynie dzięki utrzymaniu bardziej korzystnego ratingu, co stało się możliwe wskutek oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. (zob. pkt 37–43, 47 powyżej). W świetle rozważań zaprezentowanych w pkt 45-48 powyżej Komisja wykazała też w dostateczny sposób, że oświadczenia z września, października i grudnia 2002 r. również wywarły pozytywny wpływ na decyzje agencji ratingowych o utrzymaniu ratingu FT i wpłynęły korzystnie na zaufanie rynków finansowych, pozwalając tym samym FT na ponowne opanowanie zarządzania jej zadłużeniem krótkoterminowym i na refinansowanie się na odpowiednich warunkach.

237 Bez potrzeby bardziej szczegółowego określenia wpływu, jaki każde z owych oświadczeń wywarło z osobna na rynki finansowe, w każdym razie należy stwierdzić, że wspomniane oświadczenia – rozpatrywane w całości – wpłynęły w decydujący sposób na reakcję agencji ratingowych i że ta reakcja miała następnie rozstrzygające znaczenie dla poprawy wizerunku FT w oczach inwestorów i wierzycieli, jak również dla zachowania uczestników rynków finansowych biorących później udział w refinansowaniu FT. Związek przyczynowy między tymi różnymi elementami jest wykazany zwłaszcza poprzez fakt, iż we wrześniu 2002 r. grupa banków uczestnicząca we wdrożeniu planu Ambition 2005 uwarunkowała swój udział w rekapitalizacji FT od utrzymania jej aktualnego ratingu przez Moody's i przez S & P (zob. pkt 44 powyżej). Ponadto w odpowiedzi na poczynioną w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedź projektu pożyczki akcjonariusza S & P potwierdziła w dniu 17 grudnia 2002 r., że po pierwsze wsparcie władz francuskich dla FT, stale przejawiane od lipca 2002 r., było kluczowym czynnikiem dla utrzymania ratingu FT na pewnym poziomie inwestycyjnym, a po

drugie, że zapowiedź wspomnianego projektu pożyczki akcjonariusza była dowodem tego wsparcia oraz znaczącej ochrony wierzycieli FT (zob. motyw 58; przypisy 52, 53 zaskarżonej decyzji). Tak więc w świetle wspomnianego komentarza S & P Komisja mogła również uznać, że korzystne skutki wynikające z oświadczeń w sprawie wsparcia powtarzanych od lipca 2002 r. utrzymywały się do grudnia 2002 r. (zob. również uwagi Moody's z lutego 2003 r. przytoczone w pkt 48 powyżej oraz raport Deutsche Bank przytoczony w pkt 37 powyżej).

238 Ponadto należy stwierdzić, że na podstawie zasad dotyczących przyznawania kredytów i refinansowania na rynkach kapitałowych, omówionych w motywach 28 i następnych zaskarżonej decyzji, poziom ratingu przedsiębiorstwa, a zatem ryzyka niewykonania zobowiązań związanego z przyznawanymi mu kredytami ma decydujące znaczenie, by określić koszt refinansowania, jaki to przedsiębiorstwo musi ponieść w szczególności pod względem wymagalnych odsetek w wypadku emisji nowych obligacji. Wynika stąd, że im mniejsze jest to ryzyko niewykonania zobowiązań, tym łatwiejsze i mniej kosztowne jest refinansowanie omawianych kredytów na rynkach kapitałowych. Innymi słowy, wszelki pozytywny wpływ na rating przedsiębiorstwa – choćby dzięki publicznym oświadczeniom, które mogą wzbudzić lub wzmocnić zaufanie inwestorów – oddziałuje natychmiast na poziom kosztów, jakie owo przedsiębiorstwo musi ponieść, by się refinansować na rynkach kapitałowych. Komisja powołała się w tym względzie na dokument FT, którego znaczenia nie zakwestionowała Republika Francuska ani FT, wspominający o ewentualności automatycznego wzrostu obciążeń z tytułu rocznych odsetek o około 75 mln EUR w razie obniżenia przez S & P i Moody's poziomu ratingu zadłużenia długoterminowego FT (zob. motyw 222, przypis 148 zaskarżonej decyzji).

239 Tytułem uzupełnienia należy zaznaczyć, że Komisja wykazała również, iż ów związek przyczynowy między oświadczeniami złożonymi od lipca 2002 r., utrzymaniem ratingu FT i ułatwieniem jej dostępu do nowych kredytów, w tym obniżeniem kosztów jej refinansowania, był nie tylko przewidywalny dla władz francuskich, ale również zaplanowany przez nie. Jak wynika bowiem z motywów 38 i 212 zaskarżonej decyzji, w dniu złożenia oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. władze francuskie skontaktowały

się z agencjami ratingowymi, takimi jak S & P (zob. pkt 35, 37 powyżej), celem poinformowania ich o swych zamiarach, ażeby szybko odzyskać zaufanie rynku i zapobiec wszelkiemu późniejszemu obniżeniu ratingu FT do poziomu „junk bond". Republika Francuska i FT nie kwestionują tej okoliczności i poprzestają na twierdzeniu, że owo podejście jest zgodne z kryterium rozważnego inwestora prywatnego.

240 Dlatego też pozytywny i stabilizujący wpływ na rating FT, który bezpośrednio wynika z oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. i z zamiarów władz francuskich, doprowadził nieuchronnie do przysporzenia FT korzyści finansowej i do wzmocnienia jej pozycji ekonomicznej. Samo to ustalenie pozwalało Komisji uznać, że FT uzyskała korzyść w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE, bez konieczności jej oszacowania.

241 W konsekwencji należy oddalić argumenty Republiki Francuskiej i FT, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. nie wywierały wpływu na rynki i nie przysparzały FT korzyści.

242 W tych okolicznościach nie zachodzi potrzeba rozstrzygnięcia kwestii, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. również implikowały korzyść dla FT, wpływając w pozytywny sposób na kurs jej akcji i jej obligacji.

W przedmiocie korzyści wynikającej z projektu pożyczki akcjonariusza

243 Należy zbadać, czy sama pożyczka akcjonariusza, która pozostała jedynie na etapie projektu umowy niepodpisanej przez FT i która nigdy nie została wykonana, przysporzyła FT dodatkowej i odrębnej korzyści w porównaniu z korzyścią opisaną

w pkt 235–237 powyżej. Należy przypomnieć w tym względzie, że – jak zostało wyjaśnione we wspomnianych punktach – Komisja wykazała w dostateczny sposób, że poczyniona przez władze francuskie w dniu 4 grudnia 2002 r. publiczna zapowiedź projektu pożyczki akcjonariusza, rozpatrywana łącznie z oświadczeniami złożonymi od lipca 2002 r., implikowała korzyść dla FT, ponieważ wywołała pozytywną reakcję uczestników rynków finansowych, przez co w szczególności polepszyła warunki pozwalające na jej refinansowanie.

244 Jeśli chodzi o kwestię, czy projekt pożyczki akcjonariusza implikował – w porównaniu z tą ostatnią korzyścią – dodatkową i odrębną korzyść, należy odwołać się w szczególności do motywu 194 zaskarżonej decyzji, zgodnie z którym wprawdzie umowa pożyczki akcjonariusza nigdy nie została podpisana przez FT ani wykonana, jednak przysparzała ona FT korzyści, ponieważ pozwalała jej na zwiększenie środków finansowych, na uspokojenie rynku co do jej zdolności sprostania płatnościom i na wywarcie w ten sposób wpływu na warunki zaciągania pożyczek przez FT. W istocie było to „stworzenie wrażenia dla rynku pojawienia się prawdopodobieństwa otrzymania tego rodzaju kredytu [pożyczki] [, które mogło] przynieść korzyść FT, ponieważ rynek odebrał [jej] sytuację finansową […] jako bardziej stabilną".

245 Ponieważ jednak Komisja upodabnia opisaną w ten sposób korzyść do skutku polegającego na uspokojeniu rynków i do wywartego na osobach trzecich wrażenia udostępnienia FT pożyczki akcjonariusza, owa korzyść miesza się ewidentnie z korzyścią wynikającą z oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., a w szczególności z korzyścią związaną z poczynioną w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzią projektu pożyczki akcjonariusza, która wywarła już taki wpływ na rynki finansowe i doprowadziła do polepszenia warunków zaciągania pożyczek przez FT (zob. pkt 235–237 powyżej).

246 Wydaje się bowiem wykluczone, by projekt pożyczki akcjonariusza będący przedmiotem podpisanej, parafowanej i wysłanej przez ERAP do FT umowy mógł

wywrzeć – podobnie jak jego zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r. – identyczny lub przynajmniej podobny wpływ na te rynki. Jak sama Republika Francuska podniosła podczas rozprawy w odpowiedzi na pytanie Sądu, a co zostało odnotowane w protokole rozprawy, wysłanie w dniu 20 grudnia 2002 r. przez ERAP do FT umowy pożyczki akcjonariusza nie zostało ogłoszone publicznie, odrębnie od dokonanej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi projektu pożyczki akcjonariusza. Z uwagi na brak takiego upublicznienia, co FT potwierdziła podczas rozprawy, nie doszło do wywarcia na osobach trzecich „wrażenia" udostępnienia pożyczki akcjonariusza w rozumieniu motywu 194 zaskarżonej decyzji, które mogłoby zostać przypisane właśnie faktowi wysłania tejże umowy pożyczki akcjonariusza. Reakcja Moody's, do której nawiązano w przypisie 112 zaskarżonej decyzji, nie podważa tej oceny, ponieważ owa reakcja wystąpiła już w dniu 9 grudnia 2002 r., to znaczy prawdopodobnie w odpowiedzi na zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r., a w każdym razie przed wysłaniem przez ERAP do FT w dniu 20 grudnia 2002 r. umowy pożyczki akcjonariusza. Dotyczy to również reakcji S & P, o której mowa w motywie 58 i w przypisach 52 i 53 zaskarżonej decyzji, jaka wystąpiła w dniu 17 grudnia 2002 r.

247 W odpowiedzi na pytanie Sądu Komisja stwierdziła jednak podczas rozprawy, że zawsze uważała, iż projekt pożyczki akcjonariusza jako taki i jego udostępnienie oznaczały dodatkową i odrębną korzyść dla FT (zob. także pkt 196 powyżej), ponieważ FT uzyskała w następstwie wysłania umowy podpisanej w dniu 20 grudnia 2002 r. jednostronną i bezwarunkową możność uruchomienia pożyczki akcjonariusza poprzez złożenie podpisu na rzeczonej umowie. Z ekonomicznego punktu widzenia owa możność dysponowania linią kredytową w wysokości 9 mld EUR, która zależy tylko od woli beneficjenta, stanowi korzyść odrębną od korzyści wynikającej z dokonanej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi projektu pożyczki akcjonariusza. FT zakwestionowała tę ocenę podczas rozprawy, odwołując się do motywów 188 i 190 zaskarżonej decyzji.

248 Należy więc najpierw zbadać, czy argument Komisji znajduje dostateczne wsparcie w zaskarżonej decyzji.

249 Należy zaznaczyć w tym względzie, że motyw 194 zaskarżonej decyzji wskazuje na fakt, iż pożyczka akcjonariusza przysparza FT korzyści, „gdyż umożliwia jej zwiększenie środków finansowych". Wprawdzie to ostatnie stwierdzenie jest dość niejasne, lapidarne i bezpośrednio związane z opisem korzyści wskazanej w pkt 245 powyżej, jednak motyw 196 rzeczonej decyzji, którego zdania drugie i trzecie nawiązują co prawda do kryterium przeniesienia zasobów państwowych, stanowi ponadto, że w zakresie, w jakim umowa pożyczki akcjonariusza „stanowił[a] propozycję kontraktową i […] dopóki nie został[a] odwołan[a], FT mogła złożyć swój podpis w każdej chwili, przyznając sobie w ten sposób prawo natychmiastowego przelania kwoty 9 miliardów EUR" i że państwo francuskie „musiało w konsekwencji trzymać do dyspozycji FT za pośrednictwem ERAP odpowiednią wysokość środków". Wreszcie w motywie 197 rzeczonej decyzji Komisja uznała, że należało zbadać, czy „korzyść w ten sposób przyznana na rzecz FT" była zgodna z kryterium rozważnego inwestora prywatnego oraz czy wpływała na konkurencję i wymianę handlową między państwami członkowskimi.

250 Wynika stąd, że nawet jeśli zaskarżona decyzja jest dwuznaczna, jeśli chodzi o rozróżnienie poszczególnych elementów stanowiących korzyść lub korzyści, o których mowa, decyzja ta, zachowując wymagane minimum jasnosci i dokładności, daje jednak wyraz temu, że Komisja uważała, iż wysłanie do FT umowy pożyczki akcjonariusza implikowało dodatkową i odrębną korzyść w porównaniu z korzyścią opisaną w pkt 235–237 powyżej.

251 Następnie należy ocenić, czy Komisja wykazała w sposób wystarczający pod względem prawnym, że sama możność skorzystania przez FT, w sposób jednostronny i bezwarunkowy, z linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR, która była przedmiotem umowy pożyczki akcjonariusza, stanowiła dla niej korzyść, mimo że projekt umowy nigdy nie został przez nią podpisany ani wykonany.

252 W tym względzie FT, która kwestionuje istnienie takiej korzyści, potwierdziła podczas rozprawy, że odmówiła podpisania umowy pożyczki akcjonariusza, ponieważ

przewidywała ona zbyt surowe warunki, oraz że w każdym razie wolała refinansować swoje zadłużenie na rynku obligacyjnym.

253 Należy przypomnieć, że Komisja jest zobowiązana wykazać na podstawie obiektywnych elementów, iż wszystkie przesłanki pojęcia pomocy w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE, w tym istnienie korzyści, są kumulatywnie spełnione (ww. w pkt 219 wyrok w sprawie British Aggregates przeciwko Komisji, pkt 111), mając na względzie ekonomiczne skutki rozpatrywanego środka (zob. podobnie ww. w pkt 219 wyrok w sprawach połączonych Chronopost przeciwko UFEX i in., pkt 123; ww. w pkt 214 wyrok w sprawach połączonych Westdeutsche Landesbank Girozentrale i Land Nordrhein-Westfalen przeciwko Komisji, pkt 180).

254 Należy jednak stwierdzić, że poza przyjętym w motywie 196 zaskarżonej decyzji uznaniem wysłania umowy pożyczki akcjonariusza za „propozycję kontraktową", którą FT mogła przyjąć „w każdej chwili", by zapewnić sobie „w ten sposób prawo natychmiastowego przelania kwoty 9 miliardów EUR", Komisja, na której spoczywa ciężar dowodu, ani nie stwierdziła, ani nie wykazała ewentualnego polepszenia sytuacji ekonomicznej FT mogącego wynikać z tej oferty w porównaniu z sytuacją, w jakiej znajdowała się ona w szczególności w następstwie możliwości, która otworzyła się przed nią, polegającej na refinansowaniu jej zadłużenia w wysokości 9 mld EUR na warunkach obowiązujących wówczas na rynku obligacyjnym.

255 Tymczasem Komisja nie może domniemywać jedynie na podstawie jednostronnej oferty przyznania przez państwo linii kredytowej w określonej wysokości, że ta oferta wywołuje korzystne dla beneficjenta skutki ekonomiczne, nie uwzględniając jednak warunków dotyczących wykonania omawianej umowy kredytowej, a w szczególności warunków związanych z udzieleniem i zwrotem rzeczonego kredytu, tym bardziej gdy beneficjent nie przyjął tej oferty, lecz poprzestał na refinansowaniu na warunkach obowiązujących na rynku. Gdyby było inaczej, nawet umowa kredytowa zawierająca warunki niekorzystne z obiektywnego punktu widzenia, takie jak wyższe stopy odsetek i bardziej surowe warunki zwrotu niż warunki oferowane przez rynek, musiałaby zostać uznana za korzyść w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE z tego tylko powodu,

że kredytodawca publiczny wyraził gotowość udostępnienia beneficjentowi pewnej kwoty.

256 Takie podejście nie uwzględnia bowiem spoczywającego na Komisji obowiązku wykazania, na podstawie obiektywnych elementów w wystarczający sposób uzasadnionych i kompletnych, istnienia korzyści w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE (zob. podobnie ww. w pkt 219 wyrok w sprawie British Aggregates przeciwko Komisji, pkt 111; zob. również podobnie ww. w pkt 214 wyrok w sprawach połączonych Westdeutsche Landesbank Girozentrale i Land Nordrhein-Westfalen przeciwko Komisji, pkt 180; wyrok Sądu z dnia 26 czerwca 2008 r. w sprawie T-442/03 SIC przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-1161, pkt 126). Po pierwsze, takie podejście nie pozwala ocenić takiej oferty kredytowej w całości i w jej kontekście gospodarczym, a po drugie nie uwzględnia ono ani skutków ekonomicznych, rzeczywistych i ewentualnie niekorzystnych, jakie może ona wywołać w stosunku do beneficjenta, ani faktu, że nie zamierza on jej przyjąć.

257 W tych okolicznościach należy uznać, że Komisja nie mogła poprzestać na ustaleniu istnienia oferty umownej podpisanej przez ERAP, by stwierdzić, że przysparzała ona FT dodatkowej i odrębnej korzyści w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE.

258 Jednak fakt, iż Komisja nie wykazała w wystarczający pod względem prawnym sposób dodatkowej i odrębnej korzyści wynikającej z projektu pożyczki akcjonariusza jako takiej, nie może sam w sobie prowadzić do stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji (zob. podobnie ww. w pkt 159 wyrok w sprawie Graphischer Maschinenbau przeciwko Komisji, pkt 49 i przytoczone tam orzecznictwo; wyrok Sądu z dnia 19 października 2005 r. w sprawie T-318/00 Freistaat Thüringen przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-4179, pkt 191 i przytoczone tam orzecznictwo).

259 W świetle całości powyższych rozważań należy stwierdzić, że Komisja wykazała w wystarczający sposób, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r. i dokonana w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedź projektu pożyczki akcjonariusza, rozpatrywane w całości, przysporzyły FT korzyści w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE, bez konieczności jej oszacowania.

260 W tej sytuacji należy oddalić podniesiony przez Republikę Francuską i FT argument, że Komisja nie była uprawniona do stwierdzenia istnienia korzyści wynikającej z samych tylko oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., ponieważ po pierwsze owa korzyść nie mogła zostać określona w świetle pozytywnych skutków innych zdarzeń i środków podjętych przez samą FT w drugim półroczu 2002 r., a po drugie w raporcie z dnia 28 kwietnia 2004 r. nie zbadano ani nie określono dokładnie charakteru i wartości korzyści, która wynika ze wszystkich tych oświadczeń.

261 Należy teraz zbadać, czy i w jakim zakresie określona powyżej korzyść jest związana z przeniesieniem zasobów państwowych w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE.

c) W przedmiocie istnienia przeniesienia zasobów państwowych

Uwagi wstępne

262 Z rozważań przedstawionych w pkt 214 i 215 powyżej wynika, że korzyść określona w pkt 234–259 powyżej powinna wynikać z przeniesienia zasobów państwowych. Ów wymóg istnienia związku między określoną korzyścią a zaangażowaniem zasobów

państwowych zakłada zasadniczo, że wspomniana korzyść jest ściśle związana z odpowiadającym jej obciążeniem, jakiemu podlega budżet państwa, lub z powstaniem – na podstawie prawnie wiążących zobowiązań podjętych przez państwo – dostatecznie konkretnego ryzyka gospodarczego dla tego budżetu (zob. podobnie wyroki Trybunału: z dnia 17 marca 1993 r. w sprawach połączonych C-72/91 i C-73/91 Sloman Neptun, Rec. s. I-887, pkt 21; z dnia 19 września 2000 r. w sprawie C-156/98 Niemcy przeciwko Komisji, Rec. s. I-6857, pkt 27; ww. w pkt 214 wyrok w sprawie PreussenElektra, pkt 58; opinia rzecznika generalnego F.G. Jacobsa w ww. w pkt 214 sprawie PreussenElektra, Rec. s. I-2103, pkt 115–117).

263 Należy przypomnieć, że w niniejszej sprawie między stronami istnieje spór w szczególności co do tego, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. – w przedmiocie których Komisja prawidłowo wykazała, że przysparzały one FT korzyści – prowadzą do przeniesienia zasobów państwowych. Podczas gdy Republika Francuska i FT kwestionują istnienie przeniesienia zasobów państwowych, spółki Bouygues twierdzą, że każde z tych oświadczeń implikuje zaangażowanie tychże zasobów albo na podstawie prawnie wiążącego zobowiązania spoczywającego na państwie francuskim, albo ze względu na dostatecznie konkretne i natychmiastowe ryzyko gospodarcze dla tego państwa, które narażają je na odpowiedzialność finansową w jakiejkolwiek postaci za długi FT w stosunku do spółek Bouygues, jej akcjonariuszy i jej wierzycieli.

264 W zaskarżonej decyzji Komisja oparła się najpierw na założeniu, że potencjalne przeniesienie zasobów państwowych wystarczy, by zastosować art. 87 ust. 1 WE. W motywach 195–197 rzeczonej decyzji Komisja zajęła następujące stanowisko w tej kwestii:

„(195) Co do warunku dotyczącego zasobów państwowych, Komisja podkreśla, że fakt, iż korzyść wynika ze zobowiązania państwa powodującego potencjalny, lecz nie natychmiastowy transfer zasobów, nie wyklucza tego, iż taka korzyść zostanie przyznana właśnie przy pomocy […] zasobów [państwowych]. [»W tym względzie należy zaznaczyć […], że zgodnie z utrwalonym

orzecznictwem nie jest konieczne wykazywanie we wszystkich przypadkach, że miało miejsce przeniesienie zasobów państwowych, żeby można było uznać korzyść przyznaną jednemu przedsiębiorstwu lub kilku przedsiębiorstwom za pomoc państwa w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE«] [przypis 113: wyrok w sprawie Stardust, pkt 36; zob. również wyroki Trybunału: z dnia 15 marca 1994 r. w sprawie C-387/92 Banco Exterior de España, Rec. s. I-877, pkt 14; z dnia 19 maja 1999 r. w sprawie C-6/97 Włochy przeciwko Komisji, Rec. s. I-2981, pkt 16]. I tak nawet korzyść przyznana za pośrednictwem dodatkowego potencjalnego obciążenia dla państwa stanowi pomoc państwa od momentu, gdy zakłóca ona konkurencję i wymianę handlową między państwami członkowskimi [przypis 114: wyrok Trybunału z dnia 1 grudnia 1998 r. w sprawie C-200/97 Ecotrade, Rec. s. I-7907, pkt 43; wyrok Sądu z dnia 13 czerwca 2000 r. w sprawach połączonych T-204/97 i T-270/97 EPAC przeciwko Komisji, Rec. s. II-2267, pkt 80].

(196) […] Komisja zauważa, iż dodatkowe potencjalne obciążenie zasobów państwowych zostało stworzone w efekcie zapowiedzi udostępnienia kredytu [pożyczki] akcjonariusza sprzężonego[-ej] ze spełnieniem warunków wstępnych takiego udostępnienia […], stworzenia na rynku wrażenia, iż kredyt ten [pożyczka ta] został[-a] rzeczywiście udostępniony[-a] i wreszcie przesłania FT umowy kredytowej [umowy pożyczki] parafowanej i podpisanej przez ERAP […]. Prawdą jest, że taka umowa nigdy nie została podpisana przez FT; nie oznacza to jednak, że nie istniało potencjalne zobowiązanie dotyczące zasobów państwa. I tak w zakresie, w jakim dokument ten stanowił propozycję kontraktową i […] dopóki nie został[…] odwołany, FT mogła złożyć swój podpis w każdej chwili, przyznając sobie w ten sposób prawo natychmiastowego przelania kwoty 9 miliardów EUR. Państwo [francuskie], nie mogąc o tym nie wiedzieć, musiało w konsekwencji trzymać do dyspozycji FT za pośrednictwem ERAP odpowiednią wysokość środków.

(197) W konsekwencji Komisja musi zbadać, czy korzyść w ten sposób przyznana na rzecz FT nie narusza zasady ostrożnego [rozważnego] inwestora prywatnego oraz czy wpływa na konkurencję i wymianę handlową między państwami członkowskimi".

265 Następnie, stwierdziwszy zasadniczo w motywach 208–213 zaskarżonej decyzji, w ramach oceny kryterium rozważnego inwestora prywatnego działającego w warunkach gospodarki rynkowej, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. były „wystarczająco jasne, precyzyjne i stanowcze, aby wyjawiały istnienie wiarygodnego zobowiązania państwa [francuskiego]", Komisja wskazała w motywach 214–219 rzeczonej decyzji, co następuje:

„(214) […] Komisja zauważa, że przebadała kwestię, czy w świetle prawa wewnętrznego inwestor prywatny składający takie same deklaracje jak państwo byłby zobowiązany dotrzymać swych przyrzeczeń. Jako że w danym przypadku inwestorem jest państwo [francuskie], badanie prawa wewnętrznego dotyczy również prawa administracyjnego.

(215) Komisja podnosi, że zwróciła się o ekspertyzę w tej kwestii i że otrzymała także wiele raportów od stron trzecich. Na podstawie tych informacji Komisja nie może wykluczyć [na tym etapie], że omawiane deklaracje miały moc wiążącą w oparciu o francuskie prawo administracyjne, cywilne, handlowe i karne […], a także w oparciu o prawo stanu Nowy Jork.

(216) Główna krytyka władz francuskich polega na zwróceniu uwagi, że jednostronne zobowiązania w świetle prawa wewnętrznego są wyjątkiem oraz że listy intencyjne, które nie stanowią jednolitej kategorii, jedynie wyjątkowo posiadają wartość jednostronnego zobowiązania. Sprawa jednak nie polega na tym, aby wiedzieć, czy prawo francuskie jest jednoznaczne w tej kwestii, lecz aby wiedzieć, czy w prawie prywatnym istnieją elementy, które pozwoliłyby wykazać istnienie jednostronnego zobowiązania w takich okolicznościach, jak w tej konkretnej sprawie. Tymczasem fakt, że istnieje stosowane

orzecznictwo Trybunału Kasacyjnego [przypis 134: zob. Com, 28 marca 2000 r., D. 2000, cah. dr. aff., s. 210], zasięg którego władze francuskie próbują po prostu minimalizować […], jest niepodważalny.

[…]

(218) Ujęte w sposób całościowy elementy te mogą być uznane za realnie zagrażające zasobom państwowym (bądź jako angażujące odpowiedzialność państwa wobec inwestorów, bądź skutkiem wzrostu kosztów przyszłych transakcji państwa). Teza, zgodnie z którą deklaracje […] składane od lipca 2002 r. stanowiły pomoc, jest więc tezą nowatorską, lecz prawdopodobnie niepozbawioną podstaw.

(219) Jednakże Komisja nie uważa, by mogła w sposób niepodważalny ustalić na tej podstawie występowanie pomocy. Stwierdza ona natomiast, że jest w stanie wykazać istnienie znamion pomocy w sposób bardziej tradycyjny w oparciu o działania z grudnia 2002 r., stanowiące przedmiot zawiadomienia. Pod tym względem wystarczy ustalić, że poprzednie deklaracje miały w grudniu realny wpływ na postrzeganie [przez] rynk[i], bez konieczności zakwalifikowania tych […] deklaracji jako będących same w sobie pomocą państwa".

266 W swej odpowiedzi na zadane przez Sąd pytania na piśmie Komisja zasadniczo wskazała, że w świetle różnych otrzymanych przez nią i zbadanych w toku postępowania administracyjnego analiz, w których dokonano na podstawie francuskiego prawa cywilnego, handlowego i administracyjnego dość rozbieżnych interpretacji oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., Komisja zrezygnowała ostatecznie z ustalenia tylko na tej podstawie, że istniało jednostronne zobowiązanie państwa francuskiego, mimo że uznała, iż pewne elementy prawa krajowego mogłyby skutecznie wesprzeć tę tezę.

Zamiast przyjąć szczególnie surową i restrykcyjną interpretację dotyczącą bardzo kontrowersyjnej kwestii prawa krajowego, Komisja zdecydowała się na ogólne podejście, które uwzględnia związek materialny i ekonomiczny między oświadczeniami złożonymi od lipca 2002 r., pożyczką akcjonariusza oraz faktem, iż udzielenie tej pożyczki prowadziło do powstania takiego zobowiązania.

267 Dlatego też należy zbadać, czy Komisja mogła po pierwsze odrzucić istnienie przeniesienia zasobów państwowych, związanego z oświadczeniami złożonymi od lipca 2002 r. jako takimi, a po drugie uznać, że owo kryterium zostało jednak spełnione przez projekt pożyczki akcjonariusza z grudnia 2002 r.

W przedmiocie przeniesienia zasobów państwowych związanego z oświadczeniami złożonymi od lipca 2002 r.

268 Przede wszystkim należy określić charakter oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., gdyż ma on decydujące znaczenie przy dokonywaniu ich kwalifikacji zarówno w świetle wspólnotowego prawa pomocy państwa, jak i stosownych przepisów krajowych.

269 Należy zaznaczyć w tym względzie, że w ramach wspólnotowych postępowań dotyczących pomocy państwa ocena faktów i dowodów podlega w pełni swobodnemu uznaniu Sądu. Ponadto w tym kontekście kwestia, czy i w jakim zakresie przepis prawa krajowego jest lub nie jest stosowany w danym przypadku, jest objęta oceną faktów dokonywaną przez sąd i podlega regułom dotyczącym postępowania dowodowego i rozkładu ciężaru dowodu.

270 Ponadto należy przypomnieć, że chociaż Komisja przyznała w motywie 208 zaskarżonej decyzji, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r. były „wystarczająco jasne, precyzyjne i stanowcze, aby wyjawiały istnienie wiarygodnego zobowiązania państwa [francuskiego]", odrzuciła ona ostatecznie tezę, że owe oświadczenia powinny zostać uznane za prawnie wiążące w świetle właściwego prawa krajowego i w konsekwencji zostać uznane za środki pomocowe angażujące zasoby państwowe (motywy 188, 218, 219 zaskarżonej decyzji). W istocie Komisja uznała jednak, że z uwagi na wpływ, jaki oświadczenia te wywarły na postrzeganie przez rynki, państwo francuskie naraziło się na pewne ryzyko finansowe, w tym w świetle prawa krajowego, co pozwoliło uznać, że projekt pożyczki akcjonariusza był niezgodny z kryterium rozważnego inwestora prywatnego (motywy 220–230 rzeczonej decyzji). W ten sposób Komisja nie zajęła ani w zaskarżonej decyzji, ani w toku postępowania wyraźnego i ostatecznego stanowiska w kwestii, czy same oświadczenia złożone od lipca 2002 r. mogły prowadzić do przeniesienia zasobów państwowych, stosownie do okoliczności, na podstawie właściwego prawa krajowego.

271 Celem określenia charakteru oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. należy zaznaczyć, że oświadczenia te powinny być interpretowane w świetle samych tylko obiektywnych ustaleń (zob. podobnie ww. w pkt 256 wyrok w sprawie SIC przeciwko Komisji, pkt 126). Jednakże, jeśli postrzeganie przez uczestników rynku i ich reakcja zostały ustalone, mogą one stanowić wskazówki przydatne przy określeniu charakteru tych oświadczeń.

272 Jeśli chodzi o oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. (zob. pkt 4 powyżej), należy stwierdzić, iż oświadczenie to zostało złożone przez ministra gospodarki działającego zwłaszcza w charakterze przedstawiciela państwa francuskiego jako większościowego akcjonariusza FT („[j]esteśmy akcjonariuszem większościowym […]"). Działając w tym charakterze, minister gospodarki wyraźnie zapewnił, że państwo francuskie zamierzało postępować jak rozważny inwestor, bez względu na sposób jego interwencji („[p]aństwo akcjonariusz będzie postępować jak rozważny inwestor […]"). Ani Komisja, ani spółki Bouygues nie przedstawiły w tym względzie dowodów, które pozwoliłyby im wykazać, że ów zamiar uwarunkowania przyszłej interwencji państwa francuskiego od

poszanowania kryterium rozważnego inwestora prywatnego został jedynie wyrażony, a nie był rzeczywisty i poważny w chwili złożenia tego oświadczenia.

273 Ponadto oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. było niejasne i nieprecyzyjne, jeśli chodzi o możliwe środki wsparcia, jakie państwo francuskie mogło podjąć na późniejszym, ale jeszcze nieokreślonym etapie („będzie postępować jak rozważny inwestor i […] podejmiemy odpowiednie działania"). Z uwagi na otwarty i niejasny charakter tych stwierdzeń Komisja nie mogła uznać, że domniemywane zobowiązanie podjęte przez państwo francuskie było jasne; zobowiązanie, w ramach którego jedynie „środki interwencyjne […], a więc tryb wykonawczy" powinny zostać jeszcze uszczegółowione (motyw 209 zaskarżonej decyzji), zważywszy, że takie jasne zobowiązanie zakłada koniecznie określenie charakteru i zakresu tej ewentualnej przyszłej interwencji. Tymczasem, jak potwierdza to raport Deutsche Bank z dnia 22 lipca 2002 r., na którym sama Komisja oparła się w motywie 221 i w przypisie 142 zaskarżonej decyzji, rynek nie mógł jeszcze w świetle oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. określić charakteru i zakresu tej przyszłej interwencji państwa francuskiego („[FT] skorzystała na wzrastającym zaufaniu rynku [ze względu na fakt], iż rząd [francuski] w taki lub w inny sposób wesprze kredyt"; to „[wsparcie] implicite państwa [francuskiego] […] [m]ogłoby przybrać formę pożyczek na warunkach rynkowych, udzielonych przez banki lub [przez] rząd [francuski]"). Ponadto oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r., potwierdzające przyszły, warunkowy i nieprecyzyjny charakter takiej interwencji, odrzuca wyraźnie ewentualność podwyższenia kapitału FT, mimo że państwo francuskie podąży tą właśnie drogą w grudniu 2002 r. („Nie, na pewno nie! Po prostu stwierdzam, że podejmiemy odpowiednie środki w stosownym czasie. Jeżeli zajdzie taka konieczność […]").

274 Taka interpretacja znajduje potwierdzenie w świetle kontekstu faktycznego, w jakim oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. zostało złożone. Jak sama Komisja wydaje się przyznawać (zob. pkt 188, 189 powyżej), ze względu na brak na tym etapie stosownych informacji dotyczących: dokładnego zakresu trudności finansowych, jakie FT przeżywała, przyszłej reakcji rynków finansowych wywołanej tym oświadczeniem oraz procesu przeobrażeń rozpoczętego w związku z planowaną restrukturyzacją FT

państwo francuskie nie mogło jeszcze znać ani określić z wystarczającą dokładnością charakteru, zakresu i warunków przyznania na rzecz FT ewentualnego środka wsparcia. Ze wszystkich czynności podjętych przez władze francuskie w dniu 12 lipca 2002 r., w tym z faktu, iż skontaktowały się one bezpośrednio z agencjami ratingowymi, wynika raczej, że władze te zmierzały do szybkiego zapewnienia rynków finansowych o potencjalnym i przyszłym wsparciu państwa francuskiego dla FT wyłącznie w celu uniknięcia dalszego obniżenia jej ratingu, jak również zamknięcia jej dostępu do nowych kredytów na rynku obligacyjnym, nie precyzując jednak szerzej w danym momencie tego ewentualnego wsparcia. Przedwczesna konkretyzacja ewentualnych środków wsparcia mogłaby bowiem rodzić ryzyko niepotrzebnego ograniczenia możliwości refinansowania otwierających się później przed długiem FT, czyniąc jednocześnie koniecznym zgłoszenie ich Komisji na podstawie art. 88 ust. 3 WE. Ponadto takie podejście, ze względu na jego pośpieszny charakter, mogłoby podkopać zaufanie wierzycieli i inwestorów do wiarygodności działań państwa francuskiego. W tych okolicznościach, wbrew twierdzeniom zawartym w motywie 212 zaskarżonej decyzji, fakt skontaktowania się z agencjami ratingowymi nie mógł być postrzegany jako element świadczący o kategorycznym charakterze domniemywanego zobowiązania podjętego przez państwo francuskie, lecz wyłącznie jako pierwszy krok mający na celu zmniejszenie presji, jaka ciążyła na FT w lipcu 2002 r. na rynkach finansowych.

275 Wbrew twierdzeniom spółek Bouygues i Komisji (zob. motyw 210 zaskarżonej decyzji) sam fakt, iż w chwili złożenia oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. FT stała już w obliczu poważnych trudności z refinansowaniem (zob. pkt 236 powyżej), nie zmienia niczego, jeśli chodzi o otwarty i niejasny charakter tego oświadczenia rozpatrywanego w całości, ani też jeśli chodzi o jego znaczenie w świetle kontekstu faktycznego, w jakim zostało ono złożone (zob. pkt 274 powyżej). Tak więc zakładając nawet istnienie wspomnianych trudności na tym etapie, fakt, iż owo oświadczenie nie odzwierciedlało w prawidłowy sposób krytycznego wówczas stanu krótkoterminowego zadłużenia FT, nie jest rozstrzygający („gdyby [FT] miała napotkać trudności"; „gdyby [FT] miała problemy z finansowaniem, co dzisiaj nie ma miejsca, państwo [francuskie] podejmie niezbędne decyzje celem ich przezwyciężenia").

276 Ponadto Komisja nie może słusznie twierdzić, w ramach dokonywanej przez siebie literalnej wykładni oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r., iż „[ż]aden element nie pozwala wykazać, że rynek postrzegł jakikolwiek warunek" (motyw 210 zaskarżonej decyzji) i że „reakcja rynku oraz komentarze analityków finansowych potwierdzają, że rynek uznał te oświadczenia za wiarygodną strategię zobowiązaniową państwa [francuskiego] celem wsparcia FT" (motyw 220 rzeczonej decyzji), ponieważ to subiektywne postrzeganie lub reakcja niektórych uczestników rynku nie są decydujące, by określić charakter takiego oświadczenia (zob. pkt 271 powyżej). Ponadto taka uwaga nie uwzględnia faktu, iż – wprost przeciwnie – Deutsche Bank była na tym etapie niezdolna przewidzieć charakter i zakres ewentualnej przyszłej interwencji państwa francuskiego na rzecz FT (zob. pkt 273 powyżej).

277 Jeśli chodzi o oświadczenie z dnia 13 września 2002 r. (zob. pkt 7 powyżej), należy zaznaczyć, że to oświadczenie jest również skierowane na przyszłość, warunkowe i nieprecyzyjne, jeśli chodzi o ewentualne środki planowane przez państwo francuskie w dłuższej perspektywie czasowej („[p]aństwo [francuskie] udzieli [FT] swego wsparcia przy realizacji […] planu [uzdrowienia bilansu] i przyczyni się ze swej strony do zasadniczego zasilenia środków własnych [FT] według terminarza i zasad, jakie należy określić na podstawie warunków rynkowych"), a można mieć pewność jedynie co do twierdzenia o przyszłym udziale w „zasadniczym zasileniu środków własnych" FT i co do faktu, iż odbędzie się on na „warunkach rynkowych". Ponadto oświadczenie z dnia 13 września 2002 r. – podobnie jak oświadczenie z dnia 12 lipca 2002 r. – nie określa szerzej charakteru, zakresu ani warunków przyszłej interwencji państwa francuskiego na rzecz FT i uzależnia ewentualne pośrednie środki wsparcia od kryterium konieczności („[d]o tego czasu państwo [francuskie] podejmie w razie konieczności środki pozwalające [FT] uniknąć wszelkich problemów z finansowaniem").

278 Jeśli chodzi o oświadczenie z dnia 2 października 2002 r. (zob. pkt 8 powyżej), należy stwierdzić, że jest ono równie niejasne i nie dostarcza żadnego cennego wyjaśnienia w porównaniu z treścią oświadczenia z dnia 13 września 2002 r. („[p]aństwo

[francuskie] udzieli pomocy przy realizacji działań służących poprawie sytuacji i przyczyni się ze swej strony do zasilenia środków własnych [FT] zgodnie z zasadami, które zostaną określone […]. [W] razie konieczności państwo [francuskie] podejmie w międzyczasie środki pozwalające [FT] uniknąć wszelkich problemów z finansowaniem"). W drodze tego oświadczenia państwo francuskie ogranicza się bowiem do zapowiedzenia w niewyraźny sposób przyszłej i potencjalnej pomocy z jego strony służącej zasileniu środków własnych FT, której charakter, zakres i warunki udzielenia nie zostały jeszcze określone. Jednocześnie, podobnie jak w przypadku wcześniejszych oświadczeń, ewentualna pośrednia pomoc państwa francuskiego, której charakterystyczne cechy również nie zostały wyjaśnione, jest uwarunkowana koniecznością rozwiązania potencjalnych problemów FT z finansowaniem.

279 Z powyższych rozważań wynika, że wbrew twierdzeniom spółek Bouygues oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r., 13 września 2002 r. i 2 października 2002 r. – ze względu na ich otwarty, nieprecyzyjny i warunkowy charakter, w szczególności jeśli chodzi o charakter, zakres i warunki ewentualnej interwencji państwa na rzecz FT, i z uwagi na kontekst faktyczny, w jakim zostały one złożone – nie mogą być upodobnione do gwarancji państwowej lub być interpretowane jako oświadczenia wyrażające nieodwołalne zobowiązanie do udzielenia FT konkretnej pomocy finansowej, takiej jak zwrot jej krótkoterminowych długów.

280 Konkretne, bezwarunkowe i nieodwołalne zaangażowanie zasobów publicznych przez państwo francuskie zakładałoby, że oświadczenia te określają wyraźnie albo dokładne kwoty podlegające zainwestowaniu, albo konkretne długi podlegające poręczeniu, albo przynajmniej określone z góry ramy finansowe, takie jak linia kredytowa do określonej kwoty, jak również warunki udzielenia planowanej pomocy. Tymczasem w oświadczeniach złożonych od lipca 2002 r. nie zajęto stanowiska w tychże kwestiach, odrzucając jednocześnie możliwość przyszłego podwyższenia kapitału FT o pewną kwotę, mimo że państwo francuskie podąży później tą właśnie drogą, najpierw w formie projektu pożyczki akcjonariusza zmierzającego do udostępnienia FT linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR, a następnie uczestnicząc w podwyższeniu kapitału FT do tej kwoty proporcjonalnie do swego udziału w kapitale FT (zob. pkt 16 powyżej).

281 Należy dodać, że spółki Bouygues nie mogą powoływać się w tym względzie na decyzję w sprawie Crédit foncier (zob. pkt 159 powyżej), której zgodność z prawem nie została poddana kontroli Sądu, ponieważ w przeciwieństwie do oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. oświadczenie francuskiego ministra gospodarki będące przedmiotem tej decyzji wyrażało stanowczą i bezwarunkową wolę zobowiązania się przez państwo francuskie do dochowania „wszystkich terminów spłaty długu i zapłaty odsetek CFF, na które istnieje dowód" (motyw 36 decyzji w sprawie Crédit foncier).

282 Jednakże w niniejszej sprawie państwo francuskie, poprzez oświadczenia złożone od lipca 2002 r. i poprzez odwołanie się z punktu widzenia rynków finansowych do swojej renomy jako wierzyciela oraz wypłacalnego i pewnego dłużnika, zamierzało aktywnie wpłynąć na reakcję tych rynków, odzyskać ich zaufanie, a w szczególności starało się doprowadzić do utrzymania ratingu FT w celu przygotowania jej refinansowania na późniejszym etapie w bardziej korzystnych warunkach ekonomicznych i przy poniesieniu mniejszych kosztów, co nie implikuje w sposób natychmiastowy i z góry określony skorzystania z budżetu państwa. Zamiast angażować bezpośrednio lub pośrednio zasoby państwowe w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE, państwo francuskie posłużyło się w ten sposób szczególnymi regułami dotyczącymi funkcjonowania rynków finansowych, aby ustabilizować pozycję gospodarczą FT w krótkiej perspektywie czasowej, i to właśnie w celu spełnienia warunków dotyczących działalności gospodarczej i finansowych, niezbędnych do przyjęcia bardziej konkretnych środków wsparcia, które miały być później zastosowane. Tymczasem sam fakt, iż w tym kontekście państwo francuskie powołało się na swą szczególną reputację z punktu widzenia rynków finansowych, nie wystarczy, by wykazać, że jego zasoby były narażone na takie ryzyko, które może być uważane za polegające na przeniesieniu zasobów państwowych w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE, które jest dostatecznie powiązane z korzyścią przysporzoną FT dzięki oświadczeniom złożonym od lipca 2002 r.

283 W tych okolicznościach spółki Bouygues nie wykazały, że sąd krajowy, w szczególności francuski sąd administracyjny lub cywilny, mógł dojść do wniosku, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. spełniały jednak przesłanki jednostronnego, prawnie wiążącego zobowiązania państwa francuskiego, choćby w formie listu intencyjnego, które implikuje przeniesienie zasobów państwowych w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE. Mając bowiem na uwadze argumenty spółek Bouygues oraz analizy prawne przedstawione na ich poparcie, należy stwierdzić, że zastosowanie właściwych przepisów prawa

krajowego do oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. zależy z kolei od wcześniejszej interpretacji charakteru tych oświadczeń, to znaczy w szczególności od kwestii, czy mają one wystarczająco jasny, precyzyjny, bezwarunkowy i kategoryczny charakter; źródło wiążących skutków prawnych mogących doprowadzić do powstania finansowej odpowiedzialności państwa francuskiego.

284 Tak więc, po pierwsze, nie można uwzględnić argumentu spółek Bouygues, opartego na orzecznictwie francuskiego Conseil d'État, zgodnie z którym oświadczenia złożone od lipca 2002 r. są jasne, precyzyjne i kategoryczne, a zatem mogą prowadzić do powstania odpowiedzialności państwa francuskiego w stosunku do akcjonariuszy FT, jej pracowników lub jej wierzycieli, czy to dlatego że państwo francuskie, składając przyrzeczenie, doprowadziło do powstania po jego stronie obowiązków prawnych, od których nie może się uchylić bez narażenia się na zarzut uchybienia, czy też dlatego że – wprost przeciwnie – państwo, dochowując przyrzeczenia, zachowuje się w sposób niezgodny z prawem ze względu na niezgodność z prawem złożonego przyrzeczenia. Wbrew twierdzeniom spółek Bouygues (zob. pkt 164, 165 powyżej) nie wykazano właśnie, że owe oświadczenia – z uwagi na ich swoiste cechy charakterystyczne – mogą stanowić podstawę takiego prawnie wiążącego i bezwarunkowgo zobowiązania do wsparcia FT przez państwo francuskie.

285 Po drugie, spółki Bouygues nie mogą zasadnie powoływać się na okólnik z dnia 22 lipca 2003 r. i na notę wyjaśniającą do niego załączoną (zob. pkt 167 powyżej), ponieważ – jak stwierdzono w pkt 284 powyżej – oświadczenia złożone od lipca 2002 r. nie zawierają żadnego elementu pozwalającego wykazać istnienie dorozumianej gwarancji państwa francuskiego na rzecz FT. Ze względu na niespełnienie przesłanek pozwalających stwierdzić istnienie takiej gwarancji argument spółek Bouygues oparty na prawodawstwie francuskim, które potwierdza retroaktywnie ważność niektórych gwarancji państwowych, winien zostać oddalony jako bezskuteczny. W każdym razie, jak Republika Francuska podniosła podczas rozprawy, art. 80 francuskiej loi de finances rectificative pour 2002 (ustawy nr 2002-2576 z dnia 30 grudnia 2002 r. zmieniającej ustawę budżetową na rok 2002; JORF z dnia 31 grudnia 2002 r., s. 22070) dotyczy wyłącznie „[p]ożyczek zaciągniętych przez ERAP w ramach wsparcia akcjonariusza udzielonego [FT] przez ERAP", a nie innych ewentualnych gwarancji państwowych na rzecz FT.

286 Po trzecie, spółki Bouygues nie wykazały, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. pociągały za sobą zaangażowanie zasobów państwowych w świetle prawa kontraktów stanu Nowy Jork. Otóż analiza, jaką spółki Bouygues przedstawiły w tym celu w toku postępowania administracyjnego, wskazuje, że nie jest opinią prawną i opiera się na ewidentnie błędnym założeniu, że złożona inwestorom jednostronna oferta umowna państwa francuskiego zawierająca przyrzeczenie zmierzające do poręczenia za długi FT została przyjęta przez tych inwestorów, którzy zainwestowali w FT. Podobnie, w ramach oceny wiążącego i wykonalnego charakteru tej oferty, owa analiza ogranicza się do potwierdzenia istnienia przyrzeczenia i zawiera niejasne porównanie z orzecznictwem właściwych sądów dotyczącym przyrzeczeń zawartych w prospektach i reklamach w gazetach. Ponadto w analizie tej nie zajęto ostatecznego stanowiska w kwestii, czy owe sądy mogą stwierdzić wystarczająco kategoryczny charakter takiego umownego przyrzeczenia. Wreszcie, jeśli chodzi o przesłanki quasi-umowy lub „promissory estoppel", analiza stanowi, że omawiane przyrzeczenie powinno być jasne i jednoznaczne, co nie ma miejsca w niniejszej sprawie (zob. pkt 272–279 powyżej).

287 Po czwarte, w zakresie, w jakim sama Komisja powołuje się na wyrok francuskiego Cour de cassation z dnia 28 marca 2000 r. (przypis 134 zaskarżonej decyzji), należy zaznaczyć, że w tym wyroku uznano skuteczność erga omnes oraz wiążący i wykonalny względem każdej zainteresowanej osoby charakter jednostronnego oświadczenia podmiotu przejmującego przedsiębiorstwo przeżywające trudności, dokonanego w ramach postępowania naprawczego i w formie orzeczenia przyjmującego plan zbycia. Tymczasem nie zostało wykazane, że to orzecznictwo może być zastosowane w niniejszej sprawie. Odnosi się to zwłaszcza do okoliczności, że wiążący i wykonalny charakter stwierdzony w tym wyroku opiera się na wyraźnym przepisie francuskiego kodeksu handlowego, dotyczącym postępowania naprawczego, zgodnie z którym „orzeczenie, w którym przyjęto plan [zbycia], czyni jego postanowienia skutecznymi wobec wszystkich".

288 Wreszcie, po piąte, nie zostało ustalone, że – nawet w braku prawnie wiążącego charakteru, w świetle prawa krajowego, domniemywanego zobowiązania wynikającego z oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. – oświadczenia te pociągały za sobą

przeniesienie zasobów państwowych. W tym względzie, po pierwsze, argument spółek Bouygues, że państwo francuskie było faktycznie zobowiązane do dochowania swego domniemywanego przyrzeczenia, zważywszy na realne oczekiwania, jakie rynek żywił po złożeniu przez państwo tych oświadczeń, jest wewnętrznie sprzeczny i nie uwzględnia faktu, iż stwierdzenie istnienia pomocy powinno opierać się na obiektywnych ustaleniach, a nie na samym postrzeganiu przez uczestników rynku. W każdym razie samo oczekiwanie żywione przez rynek nie może jako takie prowadzić do powstania jakiegokolwiek prawnego obowiązku podjęcia działania w pożądanym kierunku (zob. pkt 271 powyżej). Po drugie, zakładając nawet, iż niedochowanie ewentualnego przyrzeczenia w sprawie wsparcia przedsiębiorstwa przez państwo francuskie może zagrozić jego wiarygodności i jego reputacji na rynkach finansowych, w niniejszej sprawie nie wykazano jednak, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. implikowały precyzyjne, bezwarunkowe i kategoryczne zobowiązanie na rzecz FT mogące wywołać takie szkodliwe skutki. Jak zostało bowiem wskazane w pkt 273 i 282 powyżej, zachowanie władz francuskich od lipca 2002 r. zmierzało właśnie do uniknięcia takich konsekwencji, utrzymując wątpliwość co do charakteru, zakresu i dokładnych warunków jego ewentualnej przyszłej interwencji, co znajduje potwierdzenie w reakcji Deutsche Bank (zob. pkt 273 powyżej). Z tych samych względów argument Komisji zawarty w motywie 221 in fine zaskarżonej decyzji, zgodnie z którym „rząd francuski, aby zachować nienaruszoną reputację na rynkach finansowych, był zobligowany do przestrzegania złożonych obietnic", jest bezskuteczny. W każdym razie należy przypomnieć, że pomimo wyrażonych wątpliwości Komisja wyraźnie zrezygnowała z zajęcia ostatecznego stanowiska w kwestii, czy oświadczenia złożone od lipca 2002 r. pociągały za sobą przeniesienie zasobów państwowych (motywy 188, 218, 219 zaskarżonej decyzji).

289 W tych okolicznościach należy uznać, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. nie prowadziły do zaangażowania zasobów państwowych w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE.

290 Dlatego też należy oddalić zarzut pierwszy spółek Bouygues, oparty na naruszeniu art. 87 ust. 1 WE.

W przedmiocie przeniesienia zasobów państwowych związanego z dokonaną w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzią projektu pożyczki akcjonariusza i złożoną w dniu 20 grudnia 2002 r. ofertą zawarcia umowy pożyczki akcjonariusza

— Uwagi wstępne

291 Należy zaznaczyć, że dopiero dokonując zapowiedzi projektu pożyczki akcjonariusza w dniu 4 grudnia 2002 r., to znaczy w tym samym dniu, w którym ów środek został zgłoszony Komisji (zob. pkt 20 powyżej), państwo francuskie po raz pierwszy wyjaśniło opinii publicznej i sprecyzowało wkład finansowy, jaki zamierzało wnieść na rzecz FT, a który polegał na otwarciu linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR w formie pożyczki akcjonariusza, której oferta – parafowana i podpisana przez ERAP – została wysłana do FT zaledwie w dniu 20 grudnia 2002 r.

292 Należy przypomnieć w tym względzie, że – podobnie jak w przypadku oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. – owa zapowiedź pociągała za sobą przysporzenie FT korzyści, jako że przyczyniła się ona do umocnienia zaufania rynków finansowych i do polepszenia warunków refinansowania FT (zob. pkt 234 i nast. powyżej). Jednakże, jak wskazano w pkt 243 i następnych powyżej, Komisja ani nie zbadała, ani nie wykazała w wystarczający pod względem prawnym sposób, że oferta zawarcia umowy pożyczki akcjonariusza z dnia 20 grudnia 2002 r., która nigdy nie została przyjęta ani wykonana, implikowała odrębną i dodatkową korzyść gospodarczą w stosunku do korzyści wynikającej z oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. oraz z dokonanej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi projektu pożyczki akcjonariusza.

— W przedmiocie dokonanej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi projektu pożyczki akcjonariusza

293 Jeśli chodzi o kwestię, czy dokonana w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedź projektu pożyczki akcjonariusza implikowała transfer zasobów państwowych, należy stwierdzić,

że ani Komisja, ani spółki Bouygues nie twierdziły, że owa zapowiedź implikowała sama w sobie wystarczająco precyzyjne, kategoryczne i bezwarunkowe, a zatem prawnie wiążące zobowiązanie, stosownie do okoliczności, w świetle właściwego prawa krajowego, pozwalając stwierdzić istnienie przeniesienia zasobów państwowych w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE.

294 Tak więc jedyne stosowne odesłanie do tejże zapowiedzi zawarte jest w motywie 205 in fine zaskarżonej decyzji, to znaczy w ramach oceny kryterium rozważnego inwestora prywatnego, przy czym Komisja nie wiąże z tym konsekwencji, choćby były dorozumiane, dotyczących istnienia ewentualnego przeniesienia zasobów państwowych. Podobnie w ramach zarzutu pierwszego spółki Bouygues odnoszą się jedynie do oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. z pominięciem zapowiedzi z dnia 4 grudnia 2002 r. i ograniczają swą argumentację do domniemywanego przeniesienia zasobów państwowych związanego z tymi oświadczeniami.

295 Ponieważ Komisja i spółki Bouygues nie przedstawiły w tym względzie stosownych dowodów, zadaniem Sądu nie jest sprawdzenie, czy dokonana w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedź projektu pożyczki akcjonariusza implikowała w świetle francuskiego prawa administracyjnego lub cywilnego przeniesienie zasobów państwowych.

296 W każdym razie przeniesienie zasobów państwowych wynikające z zapowiedzi z dnia 4 grudnia 2002 r. mogłoby odpowiadać jedynie korzyści polegającej na otwarciu linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR, która została tam wyraźnie przewidziana. Po pierwsze, jak przypomniano w pkt 292 powyżej, Komisja nie scharakteryzowała w wystarczający pod względem prawnym sposób takiej korzyści w zaskarżonej decyzji. Po drugie, ta korzyść jest odrębna od korzyści wynikającej z oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., stwierdzonej w rzeczonej decyzji (zob. pkt 243 i nast. powyżej), bez względu na kwestię, czy ta ostatnia korzyść polega na polepszeniu warunków refinansowania FT lub na ewentualnym wzroście kursu jej akcji i jej obligacji.

297 Tymczasem z orzecznictwa przytoczonego w pkt 214 powyżej wynika, że na podstawie art. 87 ust. 1 WE omawiana korzyść powinna wynikać z zasobów publicznych. Ów wymóg istnienia związku między określoną korzyścią a przeniesieniem zasobów

państwowych zakłada bowiem, że wspomniana korzyść odpowiada równoważnemu obciążeniu, jakiemu podlega budżet państwa (zob. motyw 262 powyżej). Nie ma to jednak miejsca w niniejszej sprawie, jeśli chodzi o związek między korzyścią stwierdzoną w zaskarżonej decyzji, która wynika z oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., z jednej strony, a domniemywanym przeniesieniem zasobów publicznych polegającym na otwarciu linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR, omówionej w ramach dokonanej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi projektu pożyczki akcjonariusza, z drugiej strony.

298 Należy więc uznać, że Komisja nie wykazała, iż dokonana w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedź projektu pożyczki akcjonariusza implikowała przeniesienie zasobów państwowych.

— W przedmiocie złożonej w dniu 20 grudnia 2002 r. oferty zawarcia umowy pożyczki akcjonariusza

299 Jeśli chodzi o kwestię, czy wysłanie w dniu 20 grudnia 2002 r. do FT umowy pożyczki akcjonariusza podpisanej przez ERAP pociągało za sobą przeniesienie zasobów państwowych, należy uznać, że ponieważ Komisja nie wykazała w wystarczający sposób w zaskarżonej decyzji korzyści wynikającej z umownej oferty jako takiej (zob. pkt 264–267 powyżej), tym bardziej Sąd nie może stwierdzić istnienia przeniesienia zasobów państwowych związanego z tą korzyścią.

300 Z całości powyższych rozważań wynika, że ani Komisja, ani spółki Bouygues nie wykazały, że dokonana w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedź projektu pożyczki akcjonariusza lub złożona w dniu 20 grudnia 2002 r. oferta zawarcia umowy pożyczki akcjonariusza implikowały przeniesienie zasobów państwowych w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE.

301 Należy jednak zbadać, czy na podstawie swego ogólnego podejścia (zob. pkt 266 powyżej) Komisja była wszakże uprawniona do dokonania oceny oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. łącznie z zapowiedzią projektu pożyczki akcjonariusza i wysłaniem umowy pożyczki akcjonariusza, aby uznać, że kryterium przeniesienia zasobów państwowych zostało spełnione w niniejszej sprawie.

— W przedmiocie przeniesienia zasobów państwowych związanego z oświadczeniami złożonymi od lipca 2002 r. i środkami z grudnia 2002 r.

302 Należy sprawdzić po pierwsze, czy potencjalne obciążenie dla budżetu państwa, jakie Komisja przyjęła w odniesieniu do zapowiedzi projektu pożyczki akcjonariusza i wysłania umowy pożyczki akcjonariusza, było już dorozumiane w oświadczeniach złożonych od lipca 2002 r., a po drugie, czy owo obciążenie odpowiadało korzyści, jaką Komisja przypisała tymże oświadczeniom.

303 Wprawdzie dokonana w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedź projektu pożyczki akcjonariusza wpisuje się w logikę i w strategię państwa francuskiego od lipca 2002 r., która miała doprowadzić i doprowadziła, całościowo rzecz ujmując, do odzyskania zaufania rynków, aby móc refinansować krótkoterminowe zadłużenie FT na korzystniejszych warunkach (zob. pkt 234–240 powyżej), jednak nie wynika stąd, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. stanowiły już same w sobie antycypację szczególnego wsparcia finansowego podobnego do wsparcia, które zostało w końcu skonkretyzowane w grudniu 2002 r.

304 Z rozważań zawartych w pkt 270 i następnych powyżej wynika, że – w przeciwieństwie do dokonanej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi projektu pożyczki akcjonariusza, która upubliczniła ofertę otwarcia na rzecz FT linii kredytowej w wysokości 9 mld EUR – oświadczenia złożone od lipca 2002 r. miały otwarty, nieprecyzyjny i warunkowy charakter, jeśli chodzi o charakter, zakres i przesłanki ewentualnej przyszłej

interwencji państwa francuskiego. Tak więc decyzja państwa francuskiego z grudnia 2002 r. co do zapowiedzi i zaproponowania projektu pożyczki akcjonariusza stanowiła – choćby ze względu na ten zasadniczo różny charakter oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. – istotne przerwanie następstwa zdarzeń, które doprowadziły do refinansowania FT.

305 W tym względzie bardzo ogólnie omówiona teza zaprezentowana w motywach 185 i 226 zaskarżonej decyzji, zgodnie z którą projekt pożyczki akcjonariusza stanowił konkretyzację wcześniejszych oświadczeń państwa francuskiego, winna zostać odrzucona, ponieważ Komisja nie wykazała i nie mogła zresztą wykazać w świetle oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., że państwo francuskie planowało taką konkretną pomoc finansową od lipca 2002 r. Owa teza jest tym bardziej nieprawdopodobna, że państwo francuskie musiało najpierw odczekać i sprawdzić, czy w następstwie oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. i ich spodziewanego skutku, jakim było mianowicie przywrócenie zaufania rynków finansowych i utrzymanie ratingu FT, jak również w następstwie środków służących restrukturyzacji i zrównoważeniu przyjętych w ramach FT przesłanki ekonomiczne takiej interwencji państwowej zostały faktycznie spełnione. Jak stwierdzono bowiem w pkt 274 powyżej, na etapie złożenia tych oświadczeń – z uwagi na brak stosownych informacji dotyczących w szczególności reakcji rynków i powodzenia przyjętych środków – państwo francuskie nie mogło jeszcze znać ani określić wystarczająco charakteru, zakresu i przesłanek ewentualnego środka wsparcia FT, w tym ewentualnego podwyższenia kapitału, jakie minister gospodarki odrzucił wyraźnie jeszcze w lipcu 2002 r. Najwyraźniej dopiero w grudniu 2002 r. państwo francuskie uznało, że ekonomiczne przesłanki takiej pomocy finansowej zostały spełnione, co potwierdza istotne przerwanie na tym etapie następstwa zdarzeń.

306 Motywy 186–190 zaskarżonej decyzji, które służą wyjaśnieniu ogólnego podejścia przyjętego przez Komisję i które są dalekie od przedstawienia dowodu na poparcie jej tezy o konkretyzacji oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. w postaci projektu pożyczki akcjonariusza, streszczają jedynie w niejednoznaczny sposób rozważania pozwalające stwierdzić przysporzenie FT korzyści, ale nie przeniesienie zasobów

państwowych związane ze wszystkimi złożonymi oświadczeniami i środkami przyjętymi przez państwo francuskie od lipca 2002 r.

307 Otóż niejasne stwierdzenie, że „[m]ożna […] analizować kolejne deklaracje i kolejne działania władz francuskich, począwszy od lipca 2002 r., jako całość, w której moment konkretyzacji stanowiłyby środki podjęte w grudniu" 2002 r. (motyw 187 zaskarżonej decyzji), czy też twierdzenie, że miał miejsce ciągły proces ratowania podobny do procesu leżącego u podstaw ww. w pkt 152 wyroku w sprawie BP Chemicals przeciwko Komisji, nie pozwalają Komisji na zwolnienie się ze spoczywającego na niej obowiązku wskazania szczególnej korzyści, która implikuje odpowiadające jej przeniesienie zasobów państwowych. Jest tak, tym bardziej że ww. w pkt 152 wyrok w sprawie BP Chemicals przeciwko Komisji dotyczył jedynie kwestii istnienia poważnych trudności uzasadniających wszczęcie formalnego postępowania wyjaśniającego na podstawie art. 88 ust. 2 WE w sprawie stosowania kryterium rozważnego inwestora prywatnego do całości wkładów kapitałowych na rzecz przedsiębiorstwa beneficjenta, których korzystny charakter oraz pochodzenie państwowe nie budziły wątpliwości.

308 Ponadto, zważywszy na istotne przerwanie następstwa zdarzeń i ciągłości zachowania władz francuskich w grudniu 2002 r., Komisja nie mogła wykazać związku między ewentualnym zaangażowaniem na tym etapie zasobów państwowych i korzyściami przysporzonymi dzięki wcześniejszym środkom, mianowicie dzięki oświadczeniom złożonym od lipca 2002 r., tym bardziej że owe środki miały charakter zasadniczo odmienny od środków przyjętych w grudniu 2002 r. (zob. pkt 303 powyżej). Taki bowiem związek – nieobjęty ww. w pkt 152 wyrokiem w sprawie BP Chemicals przeciwko Komisji – między konstytutywnymi elementami pojęcia pomocy, jeśli chodzi o odrębne okoliczności faktyczne zaistniałe na różnych etapach, jest sprzeczny z wymogiem istnienia związku między korzyścią a przeniesieniem zasobów państwowych (zob. pkt 262 powyżej), potwierdzonym w ww. w pkt 214 wyroku w sprawie PreussenElektra (pkt 58).

309 Dlatego też, nawet jeśli Komisja mogła uwzględnić – by określić korzyść – wszystkie zdarzenia, które poprzedziły ostateczną decyzję podjętą przez państwo francuskie

w grudniu 2002 r. o wsparciu FT przy użyciu pożyczki akcjonariusza i które wpłynęły na nią, nie udało się jej wykazać istnienia przeniesienia zasobów państwowych związanego z tą korzyścią. Jak stwierdzono w pkt 297 powyżej, okoliczność, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. oraz zapowiedź z dnia 4 grudnia 2002 r. przysporzyły FT korzyści, jako że przywróciły zaufanie rynków finansowych i polepszyły warunki jej refinansowania, nie prowadzi w zamian do odpowiedniego uszczuplenia budżetu państwowego lub wystąpienia wystarczająco konkretnego gospodarczego ryzyka powstania obciążeń dla tego budżetu. W szczególności ta korzyść jest odrębna od korzyści, jaką projekt pożyczki akcjonariusza z dnia 20 grudnia 2002 r. może implikować i jakiej Komisja nie wykazała dostatecznie w zaskarżonej decyzji, aby móc stwierdzić istnienie pomocy państwa (zob. pkt 296 powyżej).

310 W konsekwencji Komisja naruszyła pojęcie pomocy w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE, uznając, iż pożyczka akcjonariusza, rozpatrywana w kontekście oświadczeń złożonych od lipca 2002 r., przysparzała FT korzyści, która wynikała z przeniesienia zasobów państwowych.

311 W tych okolicznościach należy uwzględnić drugą część zarzutu drugiego oraz zarzut trzeci w zakresie, w jakim Republika Francuska oraz FT krytykują w ramach owej drugiej części zarzutu drugiego i owego zarzutu trzeciego stosowanie pojęcia pomocy, a w szczególności stosowanie kryteriów korzyści i przeniesienia zasobów państwowych w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE.

312 Wynika stąd również, że nie zachodzi konieczność zbadania pierwszej części zarzutu drugiego oraz zarzutu trzeciego w zakresie, w jakim Republika Francuska oraz FT kwestionują w ramach owej pierwszej części zarzutu drugiego i owego zarzutu trzeciego legalność stosowania przez Komisję kryterium rozważnego inwestora prywatnego.

313 Zważywszy, że należy zatem stwierdzić nieważność art. 1 zaskarżonej decyzji ze względu na naruszenie prawa i oczywiste błędy w ocenie przy stosowaniu art. 87

ust. 1 WE, nie trzeba też badać zarzutu pierwszego podniesionego przez Republikę Francuską i przez FT, opartego na naruszeniu istotnych wymogów proceduralnych i prawa do obrony, ani zarzutu czwartego Republiki Francuskiej, opartego na braku uzasadnienia.

d) W przedmiocie zarzutu drugiego spółek Bouygues, opartego na wewnętrznie sprzecznym i niedostatecznym uzasadnieniu niezgodnym z art. 253 WE

314 Tytułem wstępu należy stwierdzić, że zarzut drugi spółek Bouygues, oparty na braku uzasadnienia stanowi w bardzo szerokim zakresie jedynie powtórzenie zarzutów co do istoty sprawy, jakie skarżące te podniosły w ramach ich zarzutu pierwszego.

315 Należy przypomnieć w tym względzie, że uzasadnienie, jakiego wymaga art. 253 WE, powinno być dostosowane do charakteru rozpatrywanego aktu i przedstawiać w sposób jasny i jednoznaczny rozumowanie instytucji, która wydała akt, pozwalając zainteresowanym poznać podstawy podjętej decyzji, a właściwemu sądowi – dokonać jej kontroli. Ponadto obowiązek uzasadnienia decyzji stanowi istotny wymóg formalny, który należy odróżnić od kwestii zasadności uzasadnienia odnoszącej się do materialnej legalności spornego aktu. Uzasadnienie decyzji polega bowiem na formalnym przedstawieniu podstaw, na jakich opiera się ta decyzja. W przypadku gdy owe podstawy są dotknięte błędami, błędy te stanowią wadę naruszającą materialną legalność decyzji, ale nie jej uzasadnienie, które może być wystarczające, nawet jeśli przedstawia niewłaściwe podstawy (zob. wyrok Trybunału z dnia 10 lipca 2008 r. w sprawie C-413/06 P Bertelsmann i Sony Corporation of America przeciwko Impala, Zb.Orz. s. I-4951, pkt 166, 181 i przytoczone tam orzecznictwo).

316 Jeśli chodzi o domniemywaną wewnętrzną sprzeczność uzasadnienia, należy stwierdzić, że spółki Bouygues podnoszą zasadniczo błąd co do istoty, a nie formalne uchybienie w zakresie uzasadnienia.

317 Z uzasadnienia zaskarżonej decyzji – w szczególności po pierwsze z motywów 188–190, a po drugie z motywów 218 i 219 – jasno wynika w tym względzie, że Komisja uznała, mając zresztą słuszność (zob. pkt 268–290 powyżej), iż nie mogła stwierdzić definitywnie na podstawie przekazanych jej analiz prawnych, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. spełniały jako takie kryterium przeniesienia zasobów państwowych w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE. Tylko uwzględnienie środków przyjętych w grudniu 2002 r. pozwoliło Komisji stwierdzić na podstawie ogólnego podejścia, błędnego jednak co do istoty (zob. pkt 303 i nast. powyżej), że ciągły proces ratowania FT rozpatrywany jako całość, włączając również oświadczenia złożone od lipca 2002 r., miał ten skutek, że kryterium przeniesienia zasobów państwowych zostało spełnione.

318 Dlatego też nawet jeśli ogólne podejście Komisji jest błędne co do istoty, z rozważań zawartych w pkt 268 i następnych powyżej wynika, że zaskarżona decyzja przedstawia w sposób wystarczający pod względem prawnym powody, dla których Komisja stwierdziła, że nie mogła uznać, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r. jako takie – nawet jeśli przysparzały FT korzyści – prowadziły do przeniesienia zasobów państwowych. Ponadto wynika stąd, że podniesiony przez spółki Bouygues argument, że Komisja stwierdziła w zaskarżonej decyzji fakt spełnienia wszystkich przesłanek dotyczących pomocy państwa w odniesieniu do oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. (zob. pkt 171, 175 powyżej), jest ewidentnie bezpodstawny.

319 Poza tym spółki Bouygues nie przedstawiają żadnego argumentu pozwalającego sądzić, że z uwagi na domniemywaną wewnętrzną sprzeczność uzasadnienia nie mogły one zakwestionować przed Sądem zasadności podejścia Komisji ani że Sąd nie jest w stanie wywiązać się ze spoczywającego na nim obowiązku kontroli legalności w tym względzie. W każdym razie, mając na uwadze rozważania zaprezentowane w pkt 268 i następnych powyżej, zostało wykazane, że taka sytuacja nie ma miejsca w niniejszej sprawie.

320 W konsekwencji należy oddalić jako bezzasadną pierwszą część niniejszego zarzutu, która jest oparta na wewnętrznej sprzeczności uzasadnienia.

321 Jeśli chodzi o domniemywane niewystarczające uzasadnienie, należy przypomnieć, że uzasadnienie zaprezentowane w zaskarżonej decyzji, w szczególności po pierwsze w motywach 188–190, a po drugie w motywach 218 i 219, wskazuje w dostatecznie dokładny i wyraźny sposób powody, dla których Komisja uważała, że nie mogła stwierdzić, iż oświadczenia złożone od lipca 2002 r. stanowiły same w sobie pomoc państwa (zob. również pkt 318 powyżej).

322 Tymczasem spółki Bouygues nie przedstawiają żadnego dowodu umożliwiającego wykazanie, że uzasadnienie zaskarżonej decyzji nie pozwala im na poznanie i zrozumienie zakresu motywów leżących u podstaw tego wniosku Komisji i na zakwestionowanie jego zasadności przed Sądem i że Sąd nie jest w stanie sprawować kontroli legalności w tym względzie. Wprost przeciwnie, z rozważań zaprezentowanych w pkt 268 i następnych powyżej wynika, że taka kontrola legalności jest zupełnie możliwa w świetle uzasadnienia zaskarżonej decyzji. W szczególności spółki Bouygues nie mogą zasadnie twierdzić, iż Komisja nie uzasadniła w sposób wystarczający pod względem prawnym swojego wniosku, że oświadczenia złożone od lipca 2002 r. nie implikowały przeniesienia zasobów państwowych pomimo różnych analiz prawnych przedstawionych w toku postępowania administracyjnego, które przemawiały za przeciwną tezą, gdyż to uzasadnienie zostało zaprezentowane w szczególności w motywach 214–219 rzeczonej decyzji.

323 Należy wreszcie zaznaczyć, że argumenty spółek Bouygues streszczone w pkt 177–181 powyżej zmierzają w rzeczywistości do zakwestionowania zasadności odmowy uznania przez Komisję oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. za pomoc państwa, a nie domniemywanego braku uzasadnienia w zaskarżonej decyzji w rozumieniu art. 253 WE.

324 W konsekwencji należy oddalić również drugą część niniejszego zarzutu, w związku z czym zarzut drugi spółek Bouygues winien zostać oddalony w całości.

325 Dlatego też wniosek spółek Bouygues o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji winien zostać oddalony w całości bez potrzeby badania zarzutów niedopuszczalności żądań FT jako interwenienta w sprawie T-450/04.

326 W świetle całości powyższych rozważań należy stwierdzić nieważność art. 1 zaskarżonej decyzji z uwagi na niezgodność z prawem podniesioną w ramach zarzutów drugiego i trzeciego Republiki Francuskiej i FT.

II — *W przedmiocie wniosku o stwierdzenie nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji*

327 Ze względu na stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji na podstawie zarzutów, które Republika Francuska i FT podniosły w sprawach T-425/04 i T-444/04, ich wnioski, jak również wniosek spółek Bouygues w sprawie T-450/04 i wniosek AFORS w sprawie T-456/04 o stwierdzenie nieważności art. 2 rzeczonej decyzji, który stwierdza brak konieczności odzyskania pomocy określonej w art. 1, stały się bezprzedmiotowe.

328 Stwierdzenie nieważności art. 1 rzeczonej decyzji w następstwie skarg wniesionych w sprawach T-425/04 i T-444/04 wywiera bowiem skutek erga omnes, który może mu nadawać absolutną powagę rzeczy osądzonej [wyrok Trybunału z dnia 1 czerwca 2006 r. w sprawach połączonych C-442/03 P i C-471/03 P P&O European Ferries (Vizcaya) i Diputación Foral de Vizcaya przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-4845, pkt 43; wyrok Sądu z dnia 4 marca 2009 r. w sprawach połączonych T-265/04, T-292/04 i T-504/04 Tirrenia di Navigazione i in. przeciwko Komisji, niepublikowany w Zbiorze, pkt 159].

329 Owo stwierdzenie nieważności prowadzi do anulowania ze skutkiem ex tunc stwierdzenia istnienia pomocy niezgodnej ze wspólnym rynkiem, zawartego w art. 1 zaskarżonej decyzji. Wynika stąd, że stwierdzenie dotyczące nieodzyskiwania tej pomocy, zawarte w art. 2 rzeczonej decyzji, staje się bezprzedmiotowe również ze skutkiem ex tunc.

330 W tych okolicznościach – jak strony jednomyślnie przyznały podczas rozprawy w odpowiedzi na pytanie Sądu, a co zostało odnotowane w protokole rozprawy – nie ma już potrzeby orzekania w przedmiocie wniosków o stwierdzenie nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji, jakie złożyły Republika Francuska, FT, spółki Bouygues oraz AFORS, ani dokonywania oceny zasadności zarzutów i argumentów podniesionych przez te skarżące na poparcie tychże wniosków.

W przedmiocie kosztów

I — *Uwagi ogólne*

331 Zgodnie z art. 87 § 2 regulaminu postępowania kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę.

332 Ponadto stosownie do art. 87 § 6 regulaminu postępowania, w przypadku umorzenia postępowania, rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów zależy od uznania Sądu.

333 Wreszcie zgodnie z art. 87 § 4 akapity pierwszy i trzeci regulaminu postępowania po pierwsze państwa członkowskie, które wstąpiły do sprawy w charakterze interwenienta, pokrywają własne koszty, a po drugie Sąd może postanowić, iż interwenient pokrywa własne koszty.

II — *Sprawy T-425/04 i T-444/04*

334 Ponieważ Komisja przegrała sprawy T-425/04 i T-444/04 oraz zważywszy na akcesoryjny w tych sprawach charakter wniosku o stwierdzenie nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji, w przedmiocie którego nie ma już potrzeby orzekania, należy obciążyć Komisję własnymi kosztami oraz kosztami poniesionymi przez Republikę Francuską i przez FT.

335 Na mocy art. 87 § 4 akapit trzeci regulaminu postępowania spółki Bouygues pokrywają własne koszty.

III — *Sprawa T-450/04*

336 Ponieważ spółki Bouygues przegrały sprawę, jeśli chodzi o ich wniosek o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji, i zważywszy na umorzenie postępowania w zakresie ich wniosku o stwierdzenie nieważności art. 2 rzeczonej decyzji, należy postanowić, że pokrywają one własne koszty oraz połowę kosztów poniesionych przez Komisję. Komisja pokrywa połowę własnych kosztów.

337 Zgodnie z art. 87 § 4 akapit pierwszy regulaminu postępowania Republika Francuska pokrywa własne koszty.

338 Zgodnie z art. 87 § 4 akapit trzeci regulaminu postępowania FT pokrywa własne koszty.

IV — *Sprawa T-456/04*

339 Zważywszy na umorzenie postępowania w zakresie wniosku o stwierdzenie nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji, należy postanowić, że AFORS i Komisja pokrywają własne koszty

340 Zgodnie z art. 87 § 4 akapit pierwszy regulaminu postępowania Republika Francuska pokrywa własne koszty.

341 Zgodnie z art. 87 § 4 akapit trzeci regulaminu postępowania FT pokrywa własne koszty.

Z powyższych względów

SĄD (trzecia izba w składzie powiększonym)

orzeka, co następuje:

1) Stwierdza się nieważność art. 1 decyzji Komisji 2006/621/WE z dnia 2 sierpnia 2004 r. dotyczącej pomocy państwa wdrożonej przez Francję na rzecz France Télécom.

2) Umarza się postępowanie w przedmiocie wniosków o stwierdzenie nieważności art. 2 decyzji 2006/621.

3) W sprawach T-425/04 i T-444/04 Komisja Europejska pokrywa własne koszty oraz koszty poniesione przez Republikę Francuską i przez France Télécom SA.

4) W sprawach T-425/04 i T-444/04 Bouygues SA i Bouygues Télécom SA pokrywają własne koszty.

5) W sprawie T-450/04 Bouygues i Bouygues Télécom pokrywają własne koszty oraz połowę kosztów poniesionych przez Komisję.

6) W sprawie T-450/04 Komisja pokrywa połowę własnych kosztów.

7) W sprawie T-456/04 Association française des opérateurs de réseaux et services de télécommunications (AFORS Télécom) i Komisja pokrywają własne koszty.

8) W sprawach T-450/04 i T-456/04 Republika Francuska i France Télécom pokrywają własne koszty.

Azizi Cremona Labucka

Frimodt Nielsen O'Higgins

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 21 maja 2010 r.
Sekretarz

Prezes

Spis treści

Okoliczności powstania sporu ..... II - 2110

I — Sytuacja finansowa France Télécom w latach 2001–2004 ..... II - 2110

II — Postępowanie administracyjne ..... II - 2117

III — Zaskarżona decyzja ..... II - 2119

A — Doręczenie zaskarżonej decyzji ..... II - 2119

B — Sentencja zaskarżonej decyzji ..... II - 2119

C — Ustalenia Komisji dotyczące sytuacji finansowej FT w okresie od czerwca 2002 r. do marca 2003 r. ..... II - 2190

D — Przedmiot zaskarżonej decyzji ..... II - 2128

E — Zastosowanie art. 87 ust. 1 WE oraz zasady rozważnego inwestora prywatnego działającego w warunkach gospodarki rynkowej ..... II - 2131

F — Zgodność rozpatrywanej pomocy ze wspólnym rynkiem ..... II - 2136

G — Odzyskanie rozpatrywanej pomocy ..... II - 2137

Przebieg postępowania i żądania stron ..... II - 2139

I — Sprawy T-425/04 i T-444/04 ..... II - 2139

II — Sprawa T-450/04 ..... II - 2141

III — Sprawa T-456/04 ..... II - 2142

IV — Środki organizacji postępowania, przekazanie sprawy izbie w składzie powiększonym, połączenie do łącznego rozpoznania ..... II - 2144

V — Procedura ustna ..... II - 2145

Co do prawa ..... II - 2146

I — W przedmiocie wniosku o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji ..... II - 2146

A — W przedmiocie zarzutów niedopuszczalności podniesionych w ramach spraw T-425/04, T-444/04, T-450/04 i T-456/04 ..... II - 2146

1. Argumenty stron ..... II - 2146

2. Ocena Sądu ..... II - 2151

a) Uwagi wstępne ..... II - 2151

b) W przedmiocie interesu prawnego Republiki Francuskiej i FT w zaskarżeniu art. 1 zaskarżonej decyzji ..... II - 2152

c) W przedmiocie interesu prawnego spółek Bouygues w zaskarżeniu art. 1 zaskarżonej decyzji ..... II - 2155

d) W przedmiocie dopuszczalności domniemywanego wniosku AFORS o stwierdzenie nieważności art. 1 zaskarżonej decyzji ..... II - 2158

B — W przedmiocie zgodności z prawem art. 1 zaskarżonej decyzji ..... II - 2158

1. Argumenty stron ..... II - 2158

a) Streszczenie zarzutów nieważności ..... II - 2158

b) Argumenty Republiki Francuskiej i FT ..... II - 2159

Uwagi wstępne ..... II - 2159

W przedmiocie zarzutu drugiego Republiki Francuskiej i FT II - 2159

W przedmiocie zarzutu trzeciego Republiki Francuskiej i FT II - 2160

W przedmiocie dodatkowych argumentów przedstawionych przez Republikę Francuską i przez FT jako interwenientów w sprawie T-450/04 i w odpowiedzi na zadane na piśmie pytania Sądu ..... II - 2163

c) Argumenty spółek Bouygues ..... II - 2164

W przedmiocie zarzutu pierwszego spółek Bouygues ..... II - 2164

W przedmiocie zarzutu drugiego spółek Bouygues ..... II - 2173

d) Argumenty Komisji ..... II - 2178

W przedmiocie pierwszej części zarzutu drugiego Republiki Francuskiej i FT ..... II - 2178

W przedmiocie drugiej części zarzutu drugiego Republiki Francuskiej i FT ..... II - 2178

W przedmiocie zarzutu trzeciego Republiki Francuskiej i FT ... II - 2184

— W przedmiocie oczywistego błędu w ocenie dotyczącego oświadczenia z dnia 12 lipca 2002 r. ... II - 2184

— W przedmiocie oczywistego błędu w ocenie dotyczącego możliwości zastosowania kryterium rozważnego inwestora prywatnego ... II - 2186

— W przedmiocie oczywistego błędu w ocenie dotyczącego zachowania państwa francuskiego jako rozważnego inwestora ... II - 2188

W przedmiocie zarzutu pierwszego spółek Bouygues ... II - 2188

— W przedmiocie argumentów spółek Bouygues ... II - 2188

— W przedmiocie argumentów FT jako interwenienta ... II - 2190

W przedmiocie zarzutu drugiego spółek Bouygues ... II - 2192

W przedmiocie dodatkowych argumentów przedstawionych przez Komisję w odpowiedzi na zadane przez Sąd pytania na piśmie ... II - 2192

2. Ocena Sądu ... II - 2194

a) W przedmiocie pojęcia pomocy w rozumieniu art. 87 ust. 1 WE ... II - 2194

b) W przedmiocie istnienia korzyści przysporzonej przez oświadczenia złożone od lipca 2002 r. i przez projekt pożyczki akcjonariusza ... II - 2198

Uwagi wstępne ... II - 2198

W przedmiocie korzyści wynikającej z oświadczeń złożonych od lipca 2002 r. ... II - 2201

W przedmiocie korzyści wynikającej z projektu pożyczki akcjonariusza ... II - 2205

c) W przedmiocie istnienia przeniesienia zasobów państwowych ... II - 2211

Uwagi wstępne ... II - 2211

W przedmiocie przeniesienia zasobów państwowych związanego z oświadczeniami złożonymi od lipca 2002 r. ... II - 2216

W przedmiocie przeniesienia zasobów państwowych związanego z dokonaną w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzią projektu pożyczki akcjonariusza i złożoną w dniu 20 grudnia 2002 r. ofertą zawarcia umowy pożyczki akcjonariusza ... II - 2226

— Uwagi wstępne ..... II - 2226

— W przedmiocie dokonanej w dniu 4 grudnia 2002 r. zapowiedzi projektu pożyczki akcjonariusza ..... II - 2226

— W przedmiocie złożonej w dniu 20 grudnia 2002 r. oferty zawarcia umowy pożyczki akcjonariusza ..... II - 2228

— W przedmiocie przeniesienia zasobów państwowych związanego z oświadczeniami złożonymi od lipca 2002 r. i środkami z grudnia 2002 r. ..... II - 2229

d) W przedmiocie zarzutu drugiego spółek Bouygues, opartego na wewnętrznie sprzecznym i niedostatecznym uzasadnieniu niezgodnym z art. 253 WE ..... II - 2233

II — W przedmiocie wniosku o stwierdzenie nieważności art. 2 zaskarżonej decyzji ..... II - 2236

W przedmiocie kosztów ..... II - 2237

I — Uwagi ogólne ..... II - 2237

II — Sprawy T-425/04 i T-444/04 ..... II - 2238

III — Sprawa T-450/04 ..... II - 2238

IV — Sprawa T-456/04 ..... II - 2239